

חזרה

חורף תשפ"ב

סעיף ה' – מרזב

שבת קמו: "האי טרפא דאסא אסור, מאי טמעא, רב יימר מדפתי אמר גזירה משום מרזב, רב אשי אמר גזירה שמא יקטום, מאי בינייהו, איכא בינייהו דקטום ומנחי"

- ❖ **מותר להכניס קנה חלול לחור בחבית**
  - שעומד כבר לכך ולכן אינו מתקן כלי
  - ואפי' אם הקנה עצמה מחוסר תיקון, מותר, ולא גזרינן שמא יתקן
  - אבל אסור לתקוע ביתדות, דהוי גמר מלאכה
- ❖ **אבל לא הדס, דכשמקפלו נראה כעושה מרזב, אבל קנה אין עושה בו שום מעשה**
- ❖ **רמ"א:** יש מתירים כשקטם כבר הרבה, שאז אין לחוש שמא יקטום
  - מח' מחבר/רמ"א הוא אמוראי, ונ"מ כשקטם
  - טור: ב' או ג' מספיק / ב"ח: צריך הרבה

סעיף ו' – מגופה

משנה קמו: "ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר", וחכמים מתירין, ולא יקבנה מצדה".
גמ' שם: "אמר רב הונא מח' למעלה, אבל מן הצד דברי הכל אסור וכו', ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד, אבל על גבה דבר הכל מותר. והא דקתני לא יקבנה מצדה, התם בגופה דחבית".
 "רשב"ג אומר... מתיז ראשה בסיף ומניחה לפני האורחים"

- ❖ **מותר להתזי ראש החבית, דלאו לפתח מכיון**
  - "לאו לפתח", אלא להרחיב שפתיה, ולכן אינו מכה בפטיש
  - ודוקא משום אורחים (דמוכיח שהוי לעין יפה?)
  - אבל מותר רק במוסתי, דחבית שלמה אסור משום סתירה
  - ולהתזי מגופה, מותר אפי' בשלמה, דאינו חיבור
- ❖ **אבל לנקבה בצדה, אפי' במגופה אסור, דודאי הוי פתח לחבית**
  - (בין בשלמה בין במוסתי)
- ❖ **אבל מותר לנקב במגופה למעלה באמצע, דלאו מכיון לפתח, שאין זה הדרך לעשות פתח אלא ליטול כל המגופה**
  - והיתר זו אפי' בשלמה, כיון שאין המגופה מחובר לחבית
  - וכאן מותר אפי' בלי אורחים, כיון שהוי על המגופה
  - מג"א: נקב להכניס ולהוציא למעלה במגופה, אסור מדרבנן

סיכום סעיף א' וסעיף ו':

- **מותר להתזי חבית במוסתי**
  - שאינו פתח יפה (ואין בעיה של מכה בפטיש)
  - שאינו כלי שלם ולא שייך בונה או סותר בכלל
- **אסור להתזי חבית שלמה**
  - משום סתירה מדרבנן
- **מותר להתזי מגופה אפי' חבית שלמה**
  - שאינו פתח יפה, וגם אין סתירה כיון שמגופה אינו מחובר לחבית
- **מותר לנקב מגופה מלמעלה אפי' חבית שלמה**
  - שאינו פתח נאה כיון שאין דרך לנקב למעלה אלא ליטול כל המגופה
- **אסור לנקב בצדה, בין בחבית בין במגופה, אפי' מוסתי**
  - שאז ודאי לפתח יפה קמכוין

סעיף א' – מוסתי / עשיית פתח

ביצה כב: "ובית הלל סברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים"
קשה:

שבת מז: "המחזיר מטה של טרסיים בשבת, חייב חטאת"
שבת קב: "עייל שופתא בקופינא דמרא, רב אמר משום בונה"
שבת קמו: "שובר אדם את החבית וכו', ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי"
עירובין לד: "נתנו במגדל ואבד המפתח, הרי זה עירוב, ואמאי, הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר וכו'"

ראשונים:

רש"י: אין בנין וסתירה בכלים בכלל
ר"ן: אין בנין וסתירה בכלי קטן, ויש בכלי גדול. וכן חייב בעושה הכלי
תוס' עירובין: אין בנין וסתירה במוסתי, אבל יש בכלי שלם
תוס' שבת: אין בנין וסתירה בכלים, אבל יש גזירה בכלי שלם, שמא יתכוין לכלי

כלי שלם

- ❖ **יש בנין וסתירה בכלי שלם, ולכן אסור לשבר חבית שלם**
  - משום סתירה מדרבנן (שאינן על מנת לבנות), ואע"ג דהוי מקלקל, עדיין אסור מדרבנן
  - ואין להתיר שבות ע"י ישראל מטעם צורך שבת
  - גר"א: אין סתירה בכלים אפי' שלמה, כרש"י, אלא כשעושה כלי ע"י זה, דאז הוי מכה בפטיש

מוסתי

- ❖ **אבל מותר לשבר מוסתי**
  - שאינו כלי שלם ולא שייך בונה או סותר בכלל
- ❖ **רמ"א:** וגם צריך שיהיה כלי קטנה
  - דאל"ה, הוי אוהל, דשייך בו בנין וסתירה כל דהו
  - בה"ל: "אפי' מוסתי גדול לא שייך איסור סותר
  - לכן יש להקל ע"י גוי, דבלא"ה הוי רק סתירה מדרבנן

שבת קמו: "ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת"

- ❖ **ואפי' במוסתי, אסור לכוון לפתח נאה, דאז הוי מכה בפטיש (דאור).**
- ❖ **ואפי' נקב בעלמא אסור (מדרבנן)**
  - שכל נקב שעשוי לפתח יפה, שייך לאיסור מכה בפטיש, וזה שייך אפי' במוסתי
  - אם הנקב גדול, שעשוי להכניס ולהוציא, חייב מדאורייתא
  - אם הנקב קטן, שאין להכניס ולהוציא, אסור מדרבנן
  - ועיין סעיף ו' לגבי נקב במגופה

סעיף ב' וג' – פתיחת נקב ישן שנסתם

שבת קמו: "ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחילה וכו', לא שנו אלא... לשמר, אבל לחזק אסור... שניקבה למטה מן השמרים"

- ❖ **נקב שנסתם: למטה מהשמרים אסור לפתחו, שהוי סתימה מעלייתא, וכנקב חדש**
  - ואסור אפי' נקב קטן שאינו להכניס ולהוציא (עכ"פ מדרבנן)
- ❖ **למעלה מן השמרים, מותר אפי' במקדח שמויחד לנקוב**
  - ומותר אפי' לעשות נקב גדול להכניס ולהוציא, שהסתימה אינו נחשב כסתימה בכלל.
  - ובלבד שלא ירחיב על הנקב
  - ולכן מותר לנקוב בפקק של שעם אפי' בכלי המיוחד לכך
- ❖ **ויש שמתירים רק בכלי חרס, אבל עץ מהדק יפה כחדש, ואסור**
  - פמ"ג מחמיר / שאר פוסקים מתירים / גר"ז: להקל בצורך גדול

סעיף א' וסעיף י"ב - בענין הרחבת נקב ישן

- ❖ **אפי' להרחיב נקב שקיים כבר, אסור (כשמתכוין)**
  - אפי' נקב קטן שאין להכניס ולהוציא
  - וחייב משום מכה בפטיש
- ❖ **אבל מותר להוציא סכין מחבית, כיון שאין מתכוין להוסיף**
- ❖ **חולק, דאסור משום פ"ר, ורק מותר אם הוציאו מבעוד יום**
  - המחבר מתיר להוציא מחבית כאינו מתכוין, כיון דהוי פ"ר בדרבנן (מכה בפטיש מדרבנן), ומותר. הרמ"א חולק, שפ"ר בדרבנן עדיין אסור
  - והמחבר מסכים שאסור להוציא סכין מכותל, וגם חבית יותר ממ', דהוי קודח (בונה), ולא רק מכה בפטיש, ולכן הוי פ"ר בדאורייתא רוב פוסקים סוברים שפ"ר בדרבנן אסור, אבל יש להתיר סכין אפי' מכותל מכמה טעמים
  - אבל מנהג העולם לאסור. וכן כ' הט"ז: אין להקל נגד השו"ע ורמ"א (גבי כותל)
  - בחבית, יש להקל בצורך גדול, כמחבר
  - ומספסל מותר, דאין סתירה בכלים, והאיסור להוציא מחבית הוי מכה בפטיש עכ"פ מדרבנן
- ❖ **סעיף י"ב**
- ❖ **סכין התחוב בכותל, אסור להוציא**
  - ואע"פ שאינו מתכוין להרחיבו, הוי פס"ר בדאורייתא שירחיב הנקב, וחייב משום 'קודח' (בונה) כל דהו
  - ובכותל לבנים, מותר בין הלבנים, דאינו פס"ר שירחיב
- ❖ **ואם דצה ושלפה מבעוד יום, מותר...**
  - להוציאו, וגם לחזור ולתחוב. אבל אם לא עשה מבעוד יום, אסור, דשוב הוה פס"ר
  - נלמד מלשון שמואל: "דצה ושלפה ודצה"
  - ואפי' החולקים על המחבר ומתירים מדינא להוציאו אפי' בכותל (עי' ס"א), היינו דווקא להוציאו, דאז הנקב בא ממילא, אבל מודים דאסור להכניסו מעיקרא, שאז ממש עושה הנקב בידים
  - ולשיטת הרמ"א, הנ"ל, צריך 'דצה ושלפה ודצה' להתירו (ולא רק דצה ושלפה),
- ❖ **אבל תחוב בדבר תלוש (ספסל), מותר**
  - עי' סעיף א', דרמ"א חולק בחבית (ועין מ"ב שם).
- ❖ **מח' בדעת תרומת הדשן אם פ"ר בדרבנן מותר.**
- ❖ **מחבר מתיר, רמ"א ומ"ב אסור**
- ❖ **מג"א: יש להתיר אמירה לנכרי בפסיק רישיה.**

סעיף י"א

- ❖ **אסור לסתום בדבר עב שממרח, אבל בלי זה מותר, שאין היין יוצא**
- ❖ **שכשיוצא היין, אסור**
  - דאז מיחזי כמתקן
  - והאחרונים נקטו כהרמב"ם שחולק ואוסר אפי' כשאין יוצא היין, דהוי כבונה
  - ואיסור בנין/מתקן הוי רק בתוך החור, ואיסור ממרח הוי אפי' על גב החור
  - והאיסור לסתום הוי רק בדבר שאין דרכו לסתום בו, אבל בדרכו, מותר לכו"ע (כעין ברז)
- ❖ **ואין להתיר לסתום בהערמה שאינו מכוי, אלא אם הוא תלמיד חכם**
  - מג"א: אין דין ת"ח האידנא, אבל בזה אין להחמיר. ויש חולקין.

ביצה לא: "אמר שמואל חותמות שבקרקע, מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך. שבכלים, מתיר ומפקיע וחותר."

סעיף ז' - חותמות בכלים

- ❖ **חותמות שבכלים (הכלי קשור בחלב), מותר לחתוך ולהתיר הקשר או הקליעות**
  - להתיר מותר כיון דלאו קשר של קיימא, שעשוי להתיר תמיד
  - ולחתוך מותר, דמייירי בכלים, וזה אינו סתירה גמורה
- ❖ **אבל פותחת של עץ אסור לשבר, דזהו סתירה גמורה, ושייך בכלים**
- ❖ **ויש מתירים אפי' בפותחת של עץ / ומחבר חולק, אבל יש להתיר ע"י גוי**
  - המתירים הוא רש"י ודעימיה, שאין בנין בכלים בכלל
  - וי"א הא דמותר ע"י גוי, היינו דוקא בהפסד מרובה או כשנחפז הרבה לצורך מצוה
  - וכל האיסור הוא בשבירת פותחת, אבל לפתוח בסכין, מותר, אפי' דלת של בית
- ❖ **לפי הנ"ל שאסור לפתוח פותחת של עץ, לכן אסור להסיר צירים**
  - וכן להחזיר דלת עם צירה, דהוי בנין (גמור)
- ❖ **ויש מתירים בצירים**
  - דלא דמי לפותחת, שאין שובר דבר, וסתירה גרועה היא.
  - ולפ"ז, מותר אפי' להחזירו
  - ולכו"ע אסור להתקין הצירים לכלי במסמרים, דהוי תיקון מנא

שבת קמו. "חותלות של גרוגרות ושל תמרים, מתיר ומפקיע וחותר"

סעיף ח', ט' - חותלות של אוכל

- ❖ **חותלות (כלים) של תמרים שקשור בחבל, מותר לסתור ולחתוך ולהתיר, אפי' בסכין, ואפי' גוף החותלות, דכולהו הוי רק כקליפה דאגוז**
  - החידוש הוא הסיפא, שאפי' הכלי עצמו מותר לשבר, דאינו כלי גמור כיון שמטרתו אינו אלא להתבשל התמרים
  - ולכן דוקא בהני שעשויים לכך (להתבשל התמרים) יש ההיתר של חותלות
- ❖ **מותר לחתוך קשרי השפוד**
  - דפסיקת החוט בדבר תלוש, מותר
  - מג"א: ואפי' למ"ד יש בנין בכלים, מותר כיון שאינו כלי

סעיף י' - חותמות בקרקע

- ❖ **חותמות שבקרקע (דלת של בור קשור בחבל), מותר להתיר, כיון שעומד להתיר**
- ❖ **אבל אינו מפקיע וחותר, דהוי סתירה**
  - דכיון שהוי מחובר לקרקע, יש בו בנין וסתירה
- ❖ **ואסור דוקא כשעשוי לא להסירו בשבת, אבל אם אינו עשוי לקיים כלל, מותר להפקיע**
- ❖ **כמו תנור, דאין סתירה כשאינו לקיים**
  - ואם אף במוצ"ש לא יסיר, אז אסור אפי' להתיר בשבת, דהוי קצת קשר של קיימא.

סעיף א' - פקק, קנה, נגר

פקק

שבת קנה: "פקק החלון... וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו... והוא שמתקן"

❖ פקק החלון מותר לסתמו, אפי' אם אינו קשור

- אין בונה ממש כיון שרק מוסיף באופן עראי (עי' סי' שט"ז)
- ואינו מיחזי כבונה כיון שדרכו לפתוח ולסגור תמיד
- אבל אם פותחים רק לעתים רחוקות, אז אסור, שאז מיחזי כבונה.
- ואז כדי להתיר, צריך שיהיה קשור ותלוי (עיין סעי' ג')

❖ אבל צריך שיחשוב עליו מערב שבת

- למה צריך לחשוב עליו? י"א כרש"י, שבעיה בפקק הוא מיחזי כבונה / וי"א משום טלטול מוקצה
- לכן אם הוא קשור, אפי' מחשבה לא צריך
- מח' ראשונים אם די במחשבה (מחבר), או אם צריך תורת כלי כמו בקנה (ר"ן)
- מטעמי הנ"ל, אם נתשמש בפקק כבר פעם אחת, אפי' מחשבה לא צריך, שיש עליו תורת כלי
- וכל זה רק בדבר שדרכו לבטלו שם (בחלון), אבל אין דרכו לבטלו, כגון בגד, מותר אפי' בלי מחשבה

קנה

שבת קנו. "קנה... רשב"ג אומר מתקן, אפי' שאינו קשור... א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליה"

❖ קנה גם אין צריך קשר, אבל גם לא סגי במחשבה, אלא צריך תיקון (שדמי לגר): רש"י: שיהא ראוי להפוך זיתים. ר"ת: כל מעשה מהני לתקון

- כל התיקון היינו שיהיה כלי, ולא בתורת בנין
- אלא דרש"י צריך ראוי לדבר אחר, ולר"ת מספיק שיהא ראוי לזה
- ולעת הצורך יש להקל כר"ת

נגר

עירובין קא: "נגר שיש בראשו גלוסטרא ר' אלעזר אומר, ור' יוסי מתיר... בניטל באגדו כו"ע לא פליגי, כי פליגי בראשו ניטל באגדו, דמר סבר כיון דיש בראשו גלוסטרא, תורת כלי עליו..."

סיכום נגר בקיצור:

- לא צריך קשר: כשעשה לו בית יד
- צריך קשר (לפי כללי דלמטה): בגלוסטרא / בלי גלוסטרא
- לא מהני קשר: נקמז

❖ נגר, דהוי יתד שתוחבין באסקופה, דומה טפי לבנין, וצריך להיות קשור כדי לנעלו

- הבעיה היא שנראה כשאר יתדות שנועץ בכותל, דיש בהם בנין, ולכן מיחזי כבונה, ולכן צריכים שיהיה קשור

❖ אם יש גלוסטרא, שדומה לכלי, אז מותר כשקשור אפי' כשהוי: (1 בחבל דק, 2 קשור לבריה ולא לדלת, 3 אינו תלוי באויר.

- ל"טז ולגר"א, הקשירה בחבל דק הוא לעיכובא, והא"ר מיקל בצורך לסמוך בשיטות שבלוסטרא יש עליו תורת כלי
- ולרש"י מותר בלי קשירה כשיש גלוסטרא

- וכל הנ"ל היינו בגלוסטרא ממילא, אבל העושה ביד, מותר בלא קשירה, דמוכיח במעשיו שהוי כלי, ומותר אפי' בנקמז. גר"א: לטור אין חילוק

- וכשהנגר מחובר לדלת (כמו שלנו), מותר לכו"ע בלי קשירה
- החשש בבבריח הוא שאינו מינכר שהוא לנעילה

❖ ואם אין גלוסטרא:

- (A) אם קשור לדלת, סגי אפי': 1- בחבל דק, 2- ומונח בארץ.
- (B) אם קשור בחבל עב, סגי אפי': 1- כשקשור לבריה, 2- ומונח בארץ
- בלי גלוסטרא, צריך היכר יותר שהוי כלי ושלא יהא נראה כבונה

סעיף ב' - נגר שנקמז

עירובין קב. "ור' יהודה אמר נקמז, אפי' שאינו נשמט, אסור... משום דמיחזי כבונה... עשה לו בית יד, מותר"

- כל הנ"ל בנגר, הוא רק באסקופה לבד ואינו נוקב בארץ.
- אבל אם נפתחה האסקופה ונוקב גם בארץ, זהו נקמז, ומיחזי, ואסור
- ואם עשו חור בקרקע בתחילה, ואינו מוסיף בנקב בקרקע, מותר. ובזה ניחא היתר כשיש חורים בדלת
- ואם עשה בית יד לנגר, אז ממש הוי כלי, ומותר אפי' בנקמז, אפי' אינו קשור, דהוי יותר מגלוסטרא דממילא, ואינו מיחזי
- גר"א: אבל לרש"י וטור, אין היתר בנקמז אפי' בעשיית יד

סעיף ג' - פתח שאין נכנסים בה תדיר

עירובין קא. "הדלת שבמוקצה... אין נועלין בהן אפי' גבוהים מן הארץ... ורמינהו דלת הנגדרת... בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת, אמר אביי בשיש להם ציר, אמר רבא בשהיה להן ציר"

❖ (A) פתח שאין נכנסים בה תדיר (אחורי הבתים), ועשה לו דלת או כעין דלת:

- ומחזי כבונה ע"י נעילתו, אז אם...

❖ ישיה ציר, והוא קשור (ונגר), מותר

- מותר כיון שניכר, אפי' שנגרר

❖ וכשאין ציר, צריך להיות גבוה מן הארץ

- שכשפותחין, לא נגרר, לפחות טפה

❖ (B) אבל פתח שנכנסים בה תדיר, מותר כשקשור אפי' בנגר, ואפי' כשאין ציר

- שהכל יודעין שעשויה לדלת, ואינו מיחזי כבונה
- המחבר משמע דעכ"פ קשור בעינן / אבל מהרמ"א בסעיף ד' משמע דאפי' אינו קשור, מותר כשיש אסקופה (או שעשוי מקרשים הרבה). ולכן מסיק המ"ב שיש להקל
- תו"ש: פתח העשוי ליכנס בפחות מל' יום, הוי כפתח העשוי ליכנס תמיד

- מג"א: כל החילוק בין סעיף זה וסעיף א' של פקק החלון הוי אם משתמשים בה תמיד

פתח שנכנסין בה תמיד

- מחבר: קשור ונגרר
- רמ"א: אינו תרתי לריעותא

פתח שאין נכנסין בה תמיד

- קשור וגבוה מן הארץ
- קשור ונגרר, ויש/היה ציר

סעיף ה' - צירי דלת

- ❖ כל ציר שיצא לגמרי, אסור להחזירה, גזירה שמא יתקע
שלא יתקע בחוזק ביתדות, ויהיה מכה בפטיש
- ❖ ואם יצא הציר במקצת: ציר התחתון, מותר להחזירה, שהעליון נשאר
וקל להחזירה. אבל כשעליון יצא במקצת, אסור להחזירו

סעיף ז' - קורה שנשברה

- ❖ קורה שנשברה, מותר לסומכה בארוכות המטה, שהמטה הוי כלי.
- ❖ ולא כדי שתעלה, שאז הוי בונה, אלא כדי שלא תרד יותר
- ❖ וצריך להיות רפוי, דאם מהדק שם, אסור
- ❖ אסור להדקו, שמבטל כלי מהיכנו. וכשאין תחבו בחוזק, מותר
- ❖ מג"א: ועץ בעלמא, אפי' מוכן, אסור, דנראה כבונה
- ❖ א"ר: מותר, שאינו מוקצה, ועושה רק שלא תרד יותר
- ❖ פמ"ג: מותר אפי' להדקו, שאינו כלי ואין איסור ביטול

סעיף ח' - ספסל שנשטמ רגלו

- ❖ ספסל שנשטמ רגלו, אסור להחזירו
- ❖ אפי' לעשותו רפוי, גזירה שמא יתקע
- ❖ ולהניחו על ספסל אחר, יש מחמירים
- ❖ ולפי שיטה זו, אסור אפי' בטלטול
- ❖ ואם ישב עליו כבר ככה מערב שבת, מותר לעשותו בשבת

סעיף ט'

- ❖ התוקע עץ בעץ, אסור משום תולדה דבונה
- ❖ בין בבנין ובין בכלי, וכן התוקע עץ בתוך הקרדום
- ❖ וכן המפרק עץ תקוע, חייב משום סותר

סעיף י'

עירובין קד. "חצר שנתקלקלה במימי גשמים, מביא תבן ומרדה בה... אינו מרדה לא בסל ולא בקופה, אלא בשולי קופה"

- ❖ יכול לזרות תבן על חצר שנתקלקלה, בשינוי, ואינו מוסיף על הבנין.
- ❖ מותר כיון שאינו מבטלו שם, שחזי למאכל בהמה.
- ❖ אבל לזרות דבר שמבטלו שם אסור, משום אשווי גומות.
- ❖ ודוקא אסור כאן, שבא לתקן החצר ודמי לבנין, אבל בענין אחר כמו לפזר חול לכסות הרק, מותר כיון שאינו מתכוין לבנין
- ❖ כלי שינוי אסור
- ❖ משום דהוי עובדא דחול
- ❖ ולכן מותר על ידי גוי אם יש צורך הרבה, כמו כל שבות דשבות.

סימן של"ו סעיף ט'

כתובות ס. "צינור שעלו בו קשקשין, ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש, מאי טעמא, מתקן כלאחר יד הוא, ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן"

- ❖ צנור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים: מותר למעכן ברגלו:
- ❖ (1) בצנעא, (2) כיון דמתקן ע"י שינוי, (3) ובמקום פסידא לא גזרו רבנן
- ❖ ט"ז: ואע"ג דמה שאסרו חכמים מפני מראית עין, אסרו אפי' בחדדי חדרים, אבל זה רק במראית עין על איסור דאורייתא
- ❖ ואם אי אפשר בצנעא: י"א שמותר בפרהסיא, אבל שאר ראשונים אוסרים.

סעיף ד' - דלת אלמנה שאינו קשור

עירובין קא. "דלת אלמנה הנגררת אין נועלין בה, היכי דמי דלת אלמנה, איכא דאמרי דחד שיפא, ואיכא דאמרי דלית ליה גשמה"

- ❖ דלת שאינו קשור, ויש חסרון בעצם הדלת, דהיינו שהוי: (1) מלוח אחד, (או 2) שאין אסקופה תחתונה, אסור לסגור, אע"פ שיש ציר, ואע"פ שנכנסין בה תדיר
- ❖ להרמב"ם, צריך תרתי לריעותא כדי לאסור ויש לסמוך על זה להקל אם הוי דלת שנכנסין בה תדיר
- ❖ אבל כשדלת זו קשורה אע"פ שנגרר, מותר כשהוי פתח העשוי לכניסה ויציאה תמיד (כמו סוף ס"ג במ"ב שם)
- ❖ רמ"א: אבל מקרשים הרבה, מותר בלי קשירה אם יש אסקופה או חקיקה למעלה ולמטה (מ"ב: שאז נחשב כאסקופה)
- ❖ וכשהצריכו קשירה בדלת רגילה בס"ג, היה כשלא נכנס תמיד

מתי מותר לפתוח ולסגור "דלת" - סיכום סעיף ג' וד'

פתח שאין נכנסין בה תמיד	פתח שנכנסין בה תמיד
(1) קשור וגבוה מן הארץ	(1) קשור ונגרר (אפי' אלמנה)
(2) קשור ונגרר, ויש/היה ציר	(2) אפי' אינו קשור...
❖ כל הנ"ל לא מהני בדלת אלמנה	❖ <u>רמ"א</u> : כשאין דלת אלמנה
	❖ <u>מ"ב</u> : כשאין תרתי לריעותא

סעיף ו' - תקע, הדוק, רפוי

שבת מז. "מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת... לא יחזיר, ואם החזיר פטור אבל אסור, ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת, רשב"ג אומר אם היה רפוי, מותר"

- ❖ תקיעה הוי איסור איסור דאורייתא
- ❖ י"א משום מכה בפטיש / י"א משום בונה
- ❖ אפי' ליהדק הוי אסור מדרבנן
- ❖ גזירה שמא יתקע
- ❖ רמ"א: כשהדרך לעשותו רפוי, מותר
- ❖ מה הגדר של דרכה להיות רפוי: כל ב: אם אינו מקפיד אם יתנועע בחור. סמ"ג: רק דבר שצריך גבורה ואומנות הוי אסור

מה הדין לעשות רפוי, אבל אין הדרך לעשותו רפוי אלא הדוק?

- ❖ טור: כל עוד שאין הדרך ליתקע, אז רפוי מותר, שאין סיבה לגזירה
- ❖ / מהר"ם: כל עוד שדרכו ליהדק, גזרינן, ואפי' רפוי אסור
- ❖ פסק המ"ב: לכתחילה כמהר"ם, אלא אם הוא צורך שבת
- ❖ מה הגדר בכלים שמהדקים בחוזק ע"י הברגה? (things you screw)
- ❖ ט"ז: כהדוק, ואסור מדרבנן / מג"א: כתקוע, ואסור מדאורייתא
- ❖ ונ"מ אם מותר לסוגרם ברפוי לפי הטור
- ❖ אבל כיסוי כלים מותר כשעושים לפתחן תמיד (אפי' בהברגה)

סיכום לפי המ"ב	דרכו ליתקע	דרכו ליהדק	דרכו לרפוי
תקע	☒	---	---
הדוק	✗	✗	---
רפוי	✗	✗ / טור: ✓	✓

דבר שאינו מתכוין
פסיק רישא

אסור = אסור מדרבנן
היחייב = אסור מדאורייתא

דבר שאינו מתכוין	מלאכה שאינה צריכה לגופה
ר' שמעון: מותר	ר' שמעון: אסור
ר' יהודה: אסור	ר' יהודה: היחייב

החילוק בין דבר שאינו מתכוין ובין מלאכה שאינה צריכה לגופה			
לפי ר' שמעון	פעולת "מלאכה"	תכלית המלאכה	
	X	X	מותר
דבר שאינו מתכוין	X	X	מותר
מלאכה שאינה צריכה לגופה	✓	X	אסור

הדין של פסיק רישא			
1	דבר שאינו מתכוין	מותר	מחבר של"ז א' - גורר ספסל, ובלבד שלא יתכוין לחרוץ ואינו פ"ר
2	דבר שאינו מתכוין אבל הוי פסיק רישא דניחא ליה	היחייב	מ"ב ש"כ נ"ב, שע"צ נ"ג - נתינת פקק פשתן בחבית כשיש כלי מתחת
3	דבר שאינו מתכוין אבל הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה	אסור	מחבר ש"כ י"ח - נתינת פקק פשתן בחבית בלי כלי מתחת (כתוס') / והערוך מתייר

פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן		
באיסור דרבנן	אסור	מ"ב ש"ד י"א - מבאר שיש מח' מחבר ורמ"א לגבי לא ניחא ליה באיסור דרבנן, שהמחבר מיקל, והרמ"א מחמיר, אבל המחבר במקומות אחרים משמע שאסור? (עי' ש"כ כ', וש"ז ד')
באיסור דרבנן במקום צער	מותר	מ"ב ש"ז ה' - מותר לסגור חלון הבית מחמת הקור, אע"פ שיש צפור בפנים [אינו חד שחיה]
באיסור דרבנן בעת הצורך	מותר	שע"צ שכ"א ס"ח - מותר להשתין על טיט לח
בתרי דרבנן	רמ"א: מותר מ"ב: אסור?	רמ"א ש"ז ג' (ומ"ב ט"ו, שע"צ י"ח) - מותר לסגור תבה גדולה אע"פ שיש בו זבוב: (1) אינו חד שחיה, (2) אין במינו נצוד מ"ב של"ז ד', שע"צ ב' - אסור לגרור ספסל גדול, אע"ג דהוי (1) קלקול (2) כלאחד יד

הלכות שונות בדין פסיק רישא		
קרוב לפ"ר	אסור	בה"ל רע"ז א' - אסור לפתוח הדלת כשקרוב לפ"ר שיכבה הנר
ספק פ"ר לשעבר	מותר	בה"ל ש"ז ג' - כשלא יודע אם יש זבובים בתוך התיבה, וגם בציוור של צירוף הכלי
פ"ר בעכו"ם	מותר	מ"ב רע"ז ט"ו - מותר לגוי לנער נר מעל טבלא אפי' אם הוי פ"ר שיכבה
פ"ר בקטן	מותר	מ"ב רע"ז ט"ו - בציוור הנ"ל, אם אין גוי מזומן, מותר על ידי קטן
במקום מצוה	מותר	מ"ב תרמ"ו ח' - מי שאין לו הדס, מותר שחבירו יאכל ענבי ההדס ואינו מתכוין להכשירו, ועי"ז הוא מכשירו למצוה
פ"ר דלא איכפת ליה	אסור	בה"ל ש"כ י"ח ד"ה דלא - אין נ"מ בדין בין לא ניחא ליה ובין לא איכפת ליה (היכא שלא נהנה כלל)

אותיות מעל עוגה

- ❖ **רמ"א:** אסור לשבר / **דג"מ:** מותר לשבר, שהיו "דרך אכילה" /
מ"ב: מותר רק כששובר בפיו דרך אכילה ממש, ולא בידו
 < לרמ"א, האיסור אינו אלא מדרבנן, כיון שאינו ע"מ לכתוב
 < ואע"פ שאינו מתכוין, עדיין הוי **פ"ר דלא ניחא ליה**,
שאסור אפי' באיסור דרבנן
 < ויש מחמירין אפי' בצירורים מעל העוגה
 < לכו"ע, האיסור רק כשכותב על העוגה מדבר אחר, אבל
 כשהכתיבה היא העוגה, מותר, שאינו נחשב כתיבה
 < ולכו"ע מותר לתנו לתינוק (אבל לא אביו, משום חינוכו)

אותיות בחודי דפי ספרים

- < ספר באותיות בראשי הדפים, **הלבוש** אוסר /
 / **והרמ"א** מתיר כיון דעשוי לנעול ולפתוח תמיד, כדלת
 < והמנהג להתיר, אבל מ"מ נכון להחמיר כשיש ספר אחר
 ▪ וטוב יותר לא לעשות אותיות על חודי הדפים

סעיף ד' - כותב

- ❖ **יש ליזהר מלכתוב באצבעו במשקין...**
 < אע"ג דמדאורייתא צריך כתב המתקיים, אפ"ה אסור מדרבנן
 אפי' כשכותב עם דבר שאינו מתקיים
 ▪ כדי לחייבו מדאורייתא, לא צריך קיום לעולם, אלא אפי'
 קצת, כדרך בנ"א, כדי מלאכת מחשבת, כמו בעפרון
 < וכן אינו חייב עד שכותב על דבר המתקיים
 < ואם כתב עם דבר שאינו מתקיים על דבר שאינו
 מתקיים, עדיין אסור מדרבנן (עיין טבלה למטה)
 ❖ **וכן באפר**
 < ששרט באצבעו באפר נגוב, וכן בחול, וכן באדים בזכוכית
 ▪ ומשמע מרש"י שמותר לכתוב במים, אבל אסור
 לרשום באדים בחלון, שמנכר הכתב יותר
 < הרושם אותיות בדבר הקרוש, חייב, כמו דם וחלב
 ❖ **רמ"א:** אבל מותר לרשום אותיות באויר
 < ולא אמרינן דמאמן ידו בכתיבה
 < וכן מותר כשמוליך אצבעו על דף, שאין רשומו ניכר כלל

עיי' בעמוד הבא לטבלה בענין כותב דאורייתא ודרבנן - (מ"ב כ"ב)

סעיף ה' - רושם

- ❖ **מותר לרשום בצפורן על הספר, שאין זה דבר המתקיים**
 < ההיתר הוא: (1) רק רשימה כעין קו בעלמא, ולא אות.
 (2) רק על קלף קשה, ולא על נייר רך, כיון שהוא מתקיים.
 (3) רק ביד, אבל כלי העושה רשימה עמוקה שמתקיים, אסור
 ▪ יש שאוסרין, אבל ההיתר הוא משום שרושם קו בדיו
 אינו אלא מדרבנן (דלא כר' יוסי), ולכן קו שאינו
 מתקיים בכלל, כמו בצפורן, מותר
 < משא"כ רושם צורה בדיו הוי תולדה דכותב, ואסור מדאורייתא, ולכן
 כשאינו מתקיים, כמו אם רושם בצפורן, עדיין אסור מדרבנן

סעיף ג' - מוחק

כללים היוצא מדברי המ"ב ובה"ל

כל מחיקה ע"מ לכתוב כל דהו, אסור מדאורייתא

- עיקר המלאכה: **מחיקת ב' אותיות כדי לכתוב ב' אותיות**
- הוא הדין **מחיקת טשטוש כדי לכתוב ב' אותיות**, שיסוד
 האיסור הוא שחושב לכתוב במקום זה
- ויש "חצי שיעור" בכותב ומוחק, שאסור מדאורייתא
 אפי' למחוק ע"מ לכתוב פחות מב' אותיות
- ורק **חייב קרבן** כשהוא ע"מ לכתוב ב'
 אותיות
- ועיין למטה לעוד אופנים שחייב קרבן

עוד אופנים לחיוב מוחק מן התורה

- (1) מוחק על מנת לכתוב ב' אותיות
  - (2) מחיקה חשובה, אפי' ע"מ לכתוב רק אות אחת
  - (3) הסרת דבר מעל (ב') אותיות
  - (4) מחיקה שיש תיקון בגוף המחיקה
  - (5) מחיקה על מנת לתקן
- ❧
- (1) **מחיקה על מנת לכתוב ב' אותיות**
 < זהו דין המחבר, שכל מחיקה, אפי' טשטוש, שהיו על
 מנת לכתוב ב' אותיות, חייב עליו מן התורה
  - (2) **מחיקה חשובה, אפי' לכתוב רק אות אחת**
 < **פמ"ג** (בה"ל "המוחק"): לתקן ספר, חייב קרבן אפי' במחיקה
 כדי לכתוב אות אחת במקומה, דהוי מחיקה חשובה
  - (3) **הסרת דבר מעל האותיות**
 < זהו דין ה**"ח"** (הובא במ"ב י'), שהמוחק דיו או שעה מעל
 אותיות, נחשב כ"על מנת לכתוב"
 < והוא הדין כשנדבק דפין להדדי במקום אותיות
 ולהסיר שעה על אותיות, שייך ד' איסורים בהסרתו:
 (1) **ב"ח**: מחיקה ע"מ לכתוב, כנ"ל.
 (2) **שבות יעקב**: ממחק (אין מחיקה, שהיו רק כיסוי מעל).
 (3) **רע"א**: מתקן מנא
 (4) **פמ"ג**: מוקצה
  - < **מ"ב**: כל דבר לח על ספר, אסור להסירו משום מוחק
  - (4) **מחיקה שיש בו תיקון בגוף המחיקה**
 < **פמ"ג** (בה"ל "המוחק"): מחיקה שיש תיקון בעצם מחיקת
 האותיות, חייב קרבן, אפי' כשאינו על מנת לכתוב
 < כגון מחיקת שטר חוב
  - (5) **מוחק על מנת לתקן**
 < **בה"ל**: המוחק על מנת לתקן כל שהוא, חייב
 < אולי כגון לנקות כתיבת ילדים מעל קיר
 < ואולי זה יותר חמור מ4, שאולי לפי הפמ"ג, חייב רק
 כשתיקון מצד מחיקת האותיות, ולא הרקע למטה

מלאכת צובע

סימן ש"ג סעיף כ"ה - איפור

❖ משום צובע, אסור לאשה לעשות:

- 1) סרק על פניה. 2) לכחול עיניה. 3) לטוח בצק על פניה להאדים בשרה
- ⚡ אסור מדרבנן משום צובע, דאין צביעה מדאורייתא על עור האדם
- ⚡ ורק באשה, כיון שדרכה בכך
- שעה"צ: ומותרת לאכול תותים הצובעים, ואע"פ שעושה צבע לשפתיה, אין דרכה לצבוע בתותים

סימן ש"כ סעיף י"ט - צביעה באוכלין

❖ מותר ליתן כרכום לתבשיל (וליתן פתו ביון), שאין צביעה באוכלין

- ⚡ ג' דרגות לענין צביעה באוכלין:
- 1) כונתו רק לטעם, ולא לצבע - מותר
- 👉 שע"צ שי"ח ס"ה: לגבי תה עסענס, יותר טוב לשפוך המים לתוך העסענס אם אינו צונן
- 2) כונתו גם לטעם וגם לצבע - מסתברא דאין להחמיר / נשמת אדם: נכון למנוע מזה
- 3) כונתו לצבוע כדי למכור - אסור

סימן ש"כ סעיף כ' - צביעה דרך לכלוך

❖ האוכל תותים ורמונים, צריך ליזהר לא לגעת בבגדיו או במפה משום צובע

- ⚡ אסור מדרבנן, דהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה
- ⚡ ואע"ג דמקלקל הוא (פ"ר דלא ניחא באיסור דרבנן עדיין אסור)
- ⚡ וליכא למיחש אם צובע פניו וידיו, שאין צביעה אלא בדבר שדרכו לצבוע
- ⚡ בבגד אדום יותר גרוע, שמתקן הבגד ע"י האדום של התותים
- ⚡ יש מקילים בכל זה כיון שהוא דרך לכלוך, ויש לסמוך עליהם היכא דא"א ליזהר
- ⚡ צבע שאינו מתקיים כלל אינו אסור אלא מדרבנן
- ⚡ העושה עין צבע: רמב"ם מחייב / ראב"ד סובר שאינו חייב עד שצובע בהצבע דבר אחר

דיני כתיבה - נ"מ לנכרי במקום מצוה (מ"ב כ"ב)

דאורייתא (חיוב חטאת)	דרבנן
1) כותב עם דבר המתקיים	כותב עם דבר שאינו מתקיים
2) כותב על דבר המתקיים	כותב על דבר שאינו מתקיים
3) כותב שתי אותיות (אפי' אינו תיבה כגון "אג", ואפי' אותו אות אם הוי תיבה ואפי' שדעתו היה לכתוב יותר)	דאו' משום חצי שיעור, ואין חטאת
- אות אחת שהשלים הספר (דאהנו מעשיו טובא)	אות אחת 1) אפי' גדולה כב' אותיות 2) אפי' סמוכה לכתב מלפני שבת 3) אפי' ניקד לסימן כגון מ'
כל שנהגין זה עם זה, ואין מחוסר מעשה בקריבתן (כגון: 1) ב' דפי פניקס שנהגין 2) שני כתלי זוית 3) אות אחד בשפת נייר ואות שני במדינה ובנייר אחרת	כל שאין נהגין זה עם זה, שמחוסר בו מעשה כדי לקרנם (כגון: 1) אות בארץ ואות בקורה 2) ב' דפי פניקס שאין נהגין
חילק אות לשתיים (כגון ח' לשתי ז')	נתכוין לכתוב ח', וכתב ב' ז'
הכותב על בשרו (אע"פ שחמימות הבשר מעברת הכתב)	המשרט על בשרו (שאין דרך כתיבה בכך)
הקורע כתב מעור (תוספתא אוסר)	הרושם כתב מעור (תוספתא מחייב)
דיו על גבי סיקרא חייב שתיים: משום כותב - דהוי כתב יותר הגון ומשום מוזהק - משום התחתון	דיו על גבי דיו (דלא אהנו מידי) - סיקרא ע"ג דיו (מקלקל הוא)
- השולט בשתי ידיו בשוה - איטר בשמאלו	ביד שמאל, בגב ידו, ברגלו, בפיו ומרפקו (שאין דרך כתיבה בכך)
- קטן אוחז קולמוס, וגדול אוחז יד הקטן. - להיפך והגדול מסייעו	גדול אוחז בקולמוס, וקטן אוחז יד הגדול
כותב ע"מ לקלקל העור (שחיובו על הכתב, ולא מקום הכתב)	המוזהק ע"מ לקלקל
- רושם רשמים וציורים בכותל (תולדת כותב) - המוזהק רושם כדי לתקן (תולדת מוזהק)	רושם צורה בצפורן, שאינו מתקיים?
בכל כתב, ובכל לשון	
המשרטט כדי לכתוב ב' אותיות	המשרטט כדי לחתוך

סעיף י"ג – יסודים לחיוב קורע

❖ אין שוברין חרס ואין קורעין נייר (כדי להניח קדירה עליהם), מפני שהוא כמתקן כלי

❖ ומיירי שאינו מקפיד על המדה, דאל"ה הוי גם מחתך ואם קורע נייר כדי לקנח את עצמו או לשאר תשמיש, חייב משום קורע כיון שהוי ע"מ לתקן

▪ ולמה אינו חייב משום קורע?

(1) גר"ז: קורע שייך רק בדגבר שנתפר או נארג, שנתדבק מב' גופים.

❖ אבל אין חיוב קורע כשהוי בגוף אחד כמו נייר ועור, וכמו ציור המחבר

❖ (ודחוק מירושלמי, שמשמע ששייך קריעה בעור) "לולי...": קורע הוי רק באמצע וצריך לתיקון שניהם, כמו במשכן, שהקריעה היה לתועלת כל היריעה.

❖ משא"כ כשקורע וזורק אחד מן הצדדים, אינו מתקנו כלל, כגון לקרוע לקצר בגד ארוך, אין זה קורע, אלא תיקון...

i. תיקון גמור חייב משום מכה בפטיש

ii. וכשאינו תיקון גמור, אסור מדרבנן

❖ וקורע בחמתו חייב, שכיון שמשכך חמתו, הוי כאילו מתקן כל גוף הבגד

❖ ולכן בציור המחבר, אינו קורע, שבדף שנקרע ממנו אינו מתקנו כלל, אלא נראה כמתקן, ואסור מדרבנן

(3) לרש"י: אין נקרא קורע אם רואה תיקון מיד בקריעתו, כיון דעושה כלי בקריעתו. רק חייב לקרוע כשיש קלקול בעת הקריעה אלא שמכון לאיזה תיקון

❖ ולכן הקורע נייר לקדירה, כמתקן כלי מיד בקריעתו, ואין רואים קלקול, ולכן אין חיוב קורע

❖ וכן הפותח בית הצואר, אינו חייב מושם קורע אלא מכה בפטיש לרש"י, כיון שרואה תיקון הכלי מיד בקריעתו, ולא רואים קלקול בכלל

❖ (וזה לא מהני לרמב"ם שמחייב פותח בית הצואר משום קורע. אלא השני פשטים הראשונים של הבה"ל)

פתיחת אגרת או מעטפה

❖ אסור לקרוע אגרת המחותר. אבל בצורך גודל מותר ע"י גוי. והכי עדיף לרמז לגוי (אגודה)

▪ באגרת יש מח' אם הוי קריעה דאורייתא, שהוי קורע ע"מ לתקן בגוף הנייר, או שהוי דרבנן משום משצל"ג.

❖ ולכן בצורך גדול יש לסמוך על המקילים לפתוח ע"י גוי, שאז הוי שבות דשבות במקום צורך

▪ במעטפה, בודאי הקריעה הוי קלקול כלפי המטעפה, ולכן אינו אלא איסור דרבנן.

❖ ולכן בודאי מותר ע"י גוי במקום צורך

❖ ובין באגרת בין במעטפה, עדיף לרמז לגוי

סעיף ו' – יסודי תפירה

- ❖ ג' תפירות, אפי' בלי קשר, **חייב**
- ❖ ב' תפירות עם קשר בשני הצדדין, **חייב**
  - ❖ ואפי' קשר שאינו של קיימא
  - ❖ ובקשר של קיימא, חייב אף משום קושר
- ❖ ב' תפירות בלי קשר, י"א **שאסור מדרבנן**
  - ❖ ולכן קרוו"ז בב' תכיפות, "לאו שפיר עבדי"
  - ❖ ומתיחת חוט תפירה שנפתח, שייך לכל כללי הנ"ל

סעיף ז' – וסי' שי"ז סע' ג' – תפירה לזמן

❖ להדק בגד סביב הזרוע ע"י חוט, מותר כשהנקבים רחבים

❖ שאז ניכר שאינו תפירה, כמו כפתורים ואם מניחו מהודק, ופושטו מהודק, אז אסור להדקו (ששוב אינו תפירה שאינו של קיימא)

❖ רמ"א: אסור לנתק או לחתוך זוג מנעלים התפורים יחד, שאין היתר קורע בתפירה שאינו של קיימא (והוי קורע ע"מ לתקן)

❖ רמ"א: ויש מתירין בתפירה שאינו של קיימא (אבל לא לפני עם הארץ)

סעיף י"ד – דבק וכדו' – תולדה דתופר

❖ מדבק ניירות הוי תולדת תופר, וחייב

▪ שתופר היינו שני דברים אחדים שמחברים לאחד ומסתברא שהשיעור של דבק הוא כמו בתופר, דהיינו שיעור ב' תפירות לחיוב (עיין למטה ב"יסודי תפירה")

▪ אבל בקורע, שחייב כשהוי ע"מ לתקן, נראה ששיעור המחייב תלוי לפי הענין, ולא בב' תפירות, צ"ע

קורע על מנת לתקן חייב

❖ וכן המפרק ניירות ואינו מכיון לקלקול בלבד, חייב משום קורע

❖ שכל ע"מ לתקן, חייב. אבל אם מכיון רק לקלקל, פטור

▪ וזה הטעם שמחייב הרמב"ם פותח בית הצואר משום קורע, כיון שהוי על מנת לתקן

❖ (ורש"י מסכים שקורע ע"מ לתקן חייב, אלא שאין חיוב קורע כשרואה תיקון מיד בקריעתו, כיון דהוי מכה בפטיש, וכנ"ל. ולכן הפותח בית הצואר חייב משום מכה בפטיש)

▪ והריטב"א אינו מחייב אלא בע"מ לתפור (דעת יחיד)

❖ אבל אין איסור קורע כשנדבק ע"י שעה או דבק שלא בכוונה, כמו שאין איסור מתיר כשנקשר ממילא

▪ אבל נדבקו במקום אותיות, אסור לפרק משום מוחק ולקרוע מחדש דפין שלא נחתכו, חייב משום מכה בפטיש

❖ וי"א שהוי קורע. אבל לפי רש"י הנ"ל, כיון שרואה תיקון בקריעתו, הוי מכה בפטיש ולא קורע

מחתך (ע"פ מ"ב שכ"ב סעיף י"ח)

- כשמחתך ומפקיד על מדתו, חייב
- אין מחתך באוכלין
- יד/כלי – דרכו דאורייתא, שינוי דרבנן

חולה עייפות וכדו'❖ **הצד: ישן או סומא - חייב**

שדרכן להישמט כשמרגישין ידו, ולכן הוי צידה ממש

❖ **חגר, זקן, וחולה - פטור**

שאינן דרכן להישמט, ולכן יכול להתפסן בשחיה אחת, ולכן הוי כמעט ככבר ניצוד ועומד

ונכלל בזה גם בהמה קטנה כ"כ שעדיין אינו יכול לרוץ

■ **בה"ל:** והתניא "חולה חייב"? החילוק: חום / עייפות
 רש"י: הצד חולה מחמת עייפות פטור, שאינו יכול לזוז. אבל מחמת חום, יכול לזוז, וחייב

■ מסופק לרש"י שעיף נחשב ניצוד ועומד, מהו אם ברח אחרי החיה עד שהוי עיף ואינו יכול לזוז, האם כבר חייב לצידה אפי' שלא תפסו, או שאין דרך צידה בכך?

סעיף ג' - מינו ניצוד

מינו ניצוד = דאורייתא / אין מינו ניצוד = דרבנן

❖ **אם מינו ניצוד - חייב**❖ **אין במינו ניצוד - פטור**

כל שאין במינו ניצוד, אין חיוב אפי' אם צדו לצורך

❖ **לכן אסור לצוד זבובים**

דבורים: רמב"ם: מינו ניצוד / פוסקים: אין מינו ניצוד

חגבים: רמב"ם: אין מינו ניצוד / רש"י: מינו ניצוד

דגים: מינו ניצוד

❖ **רמ"א:** לכן אין לסגור תיבה קטנה שיש בו זבובים, אפי' כשאין כוונתו לצידת הזבובים, שפסיק רישא באיסור דרבנן עדיין אסור

כשיש חור בתיבה, מותר, אף שאינו נראה להדיא לזבובים, שאז אינו פ"ר (כדבורים בסע' ד')

❖ **רמ"א** ויש מקילין בזבובים, כיון שיברחו כשיפתח התיבה הסבא, שמרוב קטנותן בורחים כשפותח הכלי, משא"כ דבורים דלקמן, שכשאין נקב, אסור כיון שהיא מלאה והם גדולים קצת, א"א שלא יתפוס אחד כשיפתח המחצלת

■ ויש להחמיר כדעה ראשונה

פסיק רישא לשעבר

■ **בה"ל:** ופ"ר לשעבר **מותר**, דהיינו אם אינו יודע אם יש זבובים בתוך התיבה, מותר לסגור (כשאין כוונתו על צידת הזבובים)

והביא רא"י שמותר אפי' באיסור דאורייתא (שהרי מזבוב אין רא"י כיון שאין במינו ניצוד)

פסיק רישא דלא ניחא ליה בתרי איסורי דרבנן

ותיבה גדולה מותר, שאז אפי' אם עומד בתוכה, א"א לתפסם בשחיה אחת, וגם מייירי באינו במינו ניצוד

■ **שע"צ:** ולכן תרי דרבנן **מותר** כשאינו מתכוין, אע"ג דהוי פ"ר (פ"ר דלא ניחא בתרי איסורי דרבנן **מותר**)

סעיף א' - מחוסר צידה

ניצוד בו = דאורייתא / אינו ניצוד בו = דרבנן

❖ **הצד צפור דרור למגדל, וצבי ושאר צפורים לבית או לביבר****שהם ניצודים בו - חייב**

חייב אפי' כשלא תפסו עדיין, שמהרגע שנכנס וסגר עליה, נגמרה הצידה

חייב רק כשניצוד בתוך בית קטן, לאפוקי בית גדול שאינו ניצוד בו, כיון שא"א לתפסו בריצה אחת, כדלקמן

■ ולכן התופס צבי שכבר נמצא בתוך בית גדול, חייב

■ ולכן דג לספל חייב, שניצוד בו. אבל לכריכה פטור, שא"א לתפסו בריצה אחת, כדלקמן

צפור דרור בבית, אפי' קטן, אינו דאו', כיון שנשמט בזווית

שאר צפורים בבית צריך חלונות סגורות לחייב מדאו'

❖ **ואם אינו ניצוד בו - פטור אבל אסור.**

ולכן צפור דרור שנכנס לבית (אפי' קטן), אסור לסגור

■ **בה"ל:** אם יש פינות להשמט בתוך בית קטן, אז הוא בכלל בית גדול

■ **בה"ל:** מה הדין כשמכניס צבי או עוף לבית גדול, אבל לא סגר הדלת, האם אסור מדרבנן, או אולי שהוי אפי' מותר?

אולי יש משמעות מהרמב"ם שמותר / ומהתוספתא משמע שאסור, שכתב: צד במקום שיש 2 פתחות אסור

ואין ראיה מהיתר לצוד דבורים כשיש חור גדול (עיין בה"ל בסעיף ד'), משום:

• הדבורים כבר היו שם, אבל כאן, מכניס לצוד, ולכן הוי יותר כעין צידה ואסור

• **מהרי"ט צהלון:** דבורה אין מינו ניצוד, ולכן כשיש חור גדול, מותר. משא"כ עוף וצבי דמינו ניצוד, אסור אפי' כשיש פתח (גדול)

ובזמן קור, **מותר** אם כוונתו רק להציל מקור או מהצער, שאז הוי פ"ר דלא ניחא באיסור דרבנן במקום צער

■ אבל כשיש חיה ועוף, אסור לסגור אפי' כשכוונתו רק על הקור, דהוי פ"ר בדאו', כיון שניצוד שם בבית קטן

סעיף ב' - חולה, עייפות, וכדומה

משסה כלב ("sic 'em boy")

❖ **רמ"א:** המשסה כלב בשבת, "הוי צידה"

אם לא עשה מעשה, דרבנן

אם עשה בעצמו מעשה, חייב

ואפי' אם רק עמד בפניו והבהילו עד שהגיע הכלב לתפסו, חייב

❖ **רמ"א:** י"א אף בחול אסור לצוד בכלבים, דהוי מושב לצים

ואינו זוכה לשמחת לויתן

סעיף ד' – מחצלת על כוורת

❖ פורסין מחצלת על כוורת להגן עליה, כל עוד ש: 1) אינו מכוין לצידה, ו 2) שאין פ"ר לצידה

אין שייך שאינו פ"ר לצידה? דהיינו שלא מהדק המחצלת כדי שיכולים לצאת, או שיש איזה חור

ואפי' בחור קטן שאינו נראה להדיא לדבורים, מותר כיון שאינו פ"ר, ולמעשה הוא אינו מכוין לצידה¹

אבל כשאין חור, אסור, שפ"ר דלא ניחא ליה באיסור דרבנן אסור (אין במינו נצוד)²

■ בה"ל: ואם יש חור גדול, אז אפי' במתכוין לצוד, מותר³ (וכמו שהבאנו לעיל בבה"ל בסוף סעיף א')

כוונה לצידה		אין כוונה לצידה	
מיון נצוד:	אין מיון נצוד:	דרבנן ² משום פ"ר	משום פ"ר
דאור	דרבנן	מותר ⁴ אינו פ"ר	מותר ⁴ אינו פ"ר
מותר ³ (אולי אסור בצידים אחרים)	מותר ³ אינו פ"ר	מותר ³ אינו פ"ר	מותר ³ אינו פ"ר

הפורס מצודה בשבת ונכנסה חיה אחר כך לתוכה, אסור ולכן יש ליזהר לא להעמיד מצודת עכברים בשבת

סעיף ה' וסעיף ו' – ב' אנשים בסיפור

סעיף ה'

❖ צבי שנכנס לבית ונעל אחד, חייב. נעל שנים, פטורים, אא"כ צריך שנים כדי לנעול

מיירי שנכנס מאליו, וכל שכן אם הכניסו לבית ונעל ולא דוקא נעילה, אלא אפי' סגירת הדלת

■ בה"ל: ומיירי בבית קטן שאפשר בשחיה אחת, דאל"ה פטור (כלל דסעיף א')

■ בה"ל: גם מיירי שידע שיש צבי בפנים, שאם רק נודע לו אח"כ, אנוס הוא (מתעסק)

ואפי' אם מתכוין אחר כך לא לפתוח דלת, אין איסור בדבר, שקדמה צידה למחשבה

שנים פטורים משום כלל במלאכות: "בעשותה", חייב רק כשעושה כולה ולא מקצתה

וכשאחד יכול והשני לא יכול, ועשו שניהם, היכול חייב כיון שמסייע אין בו ממש וכאילו עשה הכל, והשני פטור

❖ רמ"א: אם הפתח כבר סתום, אז מותר לנעול הדלת

שאז כבר ניצוד ועומד, והמנעול אינו אלא שמירה

ואפי' אם הצבי היה קשור בתוך הבית, מותר לסגור הדלת. ואפי' אם נותר הצבי אחר כך, אין צריך לפתוח, שהרי בהיתר סתם הדלת

סעיף ו' – האם יש היתר כשכבר ניצוד פעם אחת

❖ ישב אחד על הפתח ומלאו, יכול שני לשבת בצדו

ואפי' כשכוונת השני הוא על הצבי, מותר, כיון שכבר ניצוד ועומד על ידי הראשון

וכשישב הראשון ולא מלאו, והשני מלאו, השני חייב

❖ ואפי' עמד הראשון שמלאו והלך, מותר לשני לישאר שם

ומיירי שכשעמד הראשון, השני לא זז כלל

ומותר לשני לישאר ככה אפי' במתכוין על הצבי, כיון שרק שומר על מצב שכבר קיים, ואין כאן צידה מחדש

אבל אם השני היה צריך לקום בשביל הראשון, אז ישיבתו בחזרה הוי צידה, אפי' כשכוונתו רק לשמור הבית, דהוי פ"ר, ואין היתר של "כבר ניצוד פעם אחת"

■ בה"ל: / ודלא כמג"א שמתיר אם אין כוונתו לצידה אלא לשמור ביתו, כיון שכבר ניצוד פעם אחת

אבל לדידן, צריך ליזהר אם יש בהמה ניצוד בביתו (הקטנה), לא לפתוח ולסגור הדלת, אפי' כדי לצאת

אבל בבית גדול או בבני תרבות במקצת, שצידתם אינו אלא דרבנן, אז אפשר להתיר לסגור הדלת בחזרה, שלא גזרו על פתיחת הדלת כשכבר ניצוד פעם אחד (כמו סברת המג"א)

אסור לנעול ביתו כדי לשמור כלי ביתו אם יודע שיש צבי בתוכו, אע"ג שאינו מתכוין לצידת הצבי, שהוי פ"ר

סעיף ז' – צידת מזיקים

❖ הצד מזיקים שמינם ניצוד, לרפואה חייב...

הצד מזיק שאין במינו נצוד, לרפואה, פטור

❖ אבל מותר לצוד מזיקין כדי להציל מנשיכתן

ומותר אפי' כשאין רגילין להמית, ואפי' אין רצין אחריו,

דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומשום הזיקא מותר . בה"ל: יש לצודו שלא כדרך שאר צידה, שלא יבואו

לחשדו (וזהו כעין הלפי תומו לקמן בסעיף י', שכשצד רצין אחריו, מותר להרגן רק לפי תומו)

ואפי' הרמב"ם מתייר, שסובר שזה הוי בגדר מתעסק

סעיף י' – הריגת מזיקים

❖ כל מזיקין שרצין אחריו, מותר להרגן

הריגתן הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולכן אף שאין ספק פיקוח נפש כלל, מותר להרגן משום צערא דעלמא כדי שלא יוזק

ודוקא מותר להרוג מזיקין שזה הטבע שלהם, ונשיכתן נשיכה עוקצתה, משא"כ פרעוש וכדו' אסור להרגן אף כשעוקצים אותו, דעל ידי עקיצתו ליכא צער כולי האי

■ אלא יבריחם עליו, או שמותר לצודם כשהם עוקצים

❖ וכל מזיקין שאין רצין אחריו, מותר להרגם לפי תומו בכוונה

שהוי משאצ"ג, ולכן במזיקין, אפי' מדרבנן לא גזרו כשאין הורגן להדיא

אלא שיראה לפני הרואה כאילו אינו מתכוין, משום מ"ע אבל נמלים ושאר רמשים, אסור להרגן לפי תומו,

שאע"פ שהוי משאצ"ג, לא הקילו בזה כיון שאין מזיקין

❖ כל דבר שממית ודאי – נהרגים אפי' שאין רצין אחריו

ואפי' אם בורחין מלפניו, מותר להרגם

■ בה"ל: ואפי' מותר לחפש אחריהן להרגם

¹ ולרמב"ם, שמלשצ"ג חייב, אפשר שמותר לחפש אחריהן במקום שרבים מצויים

סעיף ט' - פרעוש וכינה

כינה - צידה והריגה מותר

- ❖ אבל כינה מותר לצוד ולהרוג
  - מותר להרגה, שכיון שבאה מן הזיעה, לא חשיבא בריה
- ❖ אבל המפלה בגדיו מכינים, לא יהרגם, אלא מוללן בידו וזורקין
  - לא יהרגם בבגדיו, שמצוים שם פרעושים, וגזרו שמא יהרוג פרעוש
  - **בה"ל:** הרבה ראשונים מתירין את זה
  - 4 מקרים שאין גזירה על הריגת כינים אטו פרעוש:
    - (1) כינים על הראש
    - (2) כינים על הגוף
    - (3) כשרואים הכינה על הבגד, דרך מקרה
    - (4) לזרוק הכינה לתוך מים
  - **בה"ל:** מה הדין בהריגה בדבר שאינו פרה ורבה?
    - (1) עפר (פרעוש) - **דאורייתא**
    - מ"ב: יש בה חיות כאילו נברא מזכר ונקבה
    - **בה"ל:** שהדור הבא פרים ורבים
    - (2) גללים - **דרבנן**
    - (3) עפר (כינה) - **מותר**
    - (4) פירות מחובר - **דאורייתא**
    - (5) פירות תלושין - **דרבנן**

פרעוש - צידה דרבנן, הריגה דאורייתא

- ❖ **פרעוש: אסור לצודה...**
  - אסור מדרבנן כיון שאין מינו ניצוד
  - ואם יש לו ספק אם הוא פרעוש או כינה (שמותר אפ"י להרוג), מותר לצודה, ואסור להרגה
  - (שלצוד הוא ספק דרבנן, ולהרוג הוא ספק דאורייתא)
  - **שע"צ:** ואע"ג דלענין הריגתו הוא משאצל"ג, אבל עיקרו הוא דאורייתא (לא אמרינן ספק דרבנן לקולא על דבר שעיקרו דאורייתא אלא דהוי משאצל"ג)
  - ומותר לפלות מבגדיו בשבת, אבל ליזהר לא ליטלם בידו, דהוי בכלל צידה
- ❖ **אא"כ נמצא על בשרו ועוקצו**
  - ומותר לצוד כשעוקצו, דמשום צער דעקיצה לא גזרו איסור צידה
  - ויש מקילין אפ"י כשנמצא על בגדיו מבפנים להשליכו מחשש שיעקץ, אבל כשאפשר להפילו בלי נטילה, נכון להחמיר
  - **שע"צ:** ואין למחות ביד המקילין
- ❖ **פרעוש: אסור להרוג**
  - מדאורייתא (שחיטה=נטילת נשמה)
  - ולומדים מאילים במשכן, שיש בה חיות כאילו נברא זכר ונקיבה, ולכן חייב על נטילת נשמתם
  - ואפ"י כשעוקצו, עדיין אסור להרוג
  - **בה"ל:** ולמה צידה מותר ולא הריגה? שצידתו עיקר דרבנן (אין מינו ניצוד), אבל הריגה לצורך דאו', ולכן לא מקילין משום צער היכא שהרבנן הוא רק משום מלשאצל"ג
- ❖ **רמ"א:** כשעוקצו, לא ימללנו בידו שמא יהרגנו, אלא יזרקנו
  - הטעם שרוצים למלול הוא להתיש כוחו שלא יחזרו אליו
  - **בה"ל:** אליה זוטא מצדד להקל במלילה, אבל אין להקל בזה

סיכום סעיפים ז, ט, י		רצין (עוקצו)	אין רצין
פרעוש וכדו' (כמו יתוש)	צידה	מותר ✓ כיון שאין מינו ניצוד, לא גזרו משום צער	אסור ✗ אע"ג דהוי ב' דרבנן (משאצל"ג, ואין מינו ניצוד)
	הריגה	אסור ✗ ולא התירו משום צער מחמת זה ואינו דומה להיזק של מזיקים, שכאן ליכא צער כולי האי	אסור ✗ משום משאצל"ג
מזיקים	צידה	מותר ✓ הוי משאצל"ג, ולא גזרו משום היזקא	
	הריגה	מותר ✓ הוי משאצל"ג, ומשום צערא דעלמא כדי שלא יזק, לא גזרו	לפי תומו ✓ אותו היתר של רצין, אלא שצריך לדאוג למראית עין

סעיף ח' - שמונה שרצים ושאר רמשים

צידת שרצים

ח' שרצים

❖ שמונה שרצים, חייב על צידתם

שמינים נצוד, וכיון שיש להם עור, מסתמא נצודים לצורך זה, ולכן חייב

אבל אם צידתם היה שלא לצורך, הוי משאצל"ג ופטור

שאר רמשים

❖ שאר רמשים, רק אם צדן להדיא לצורך, חייב

פשוט שזה רק אם מינו נצוד

❖ אבל אם צדן שלא לצורך או אפי' סתם, פטור

וסתמן נחשב שלא לצורך כיון שאין להם עורות

ולכן פטור משום דאז הוי משאצל"ג

צידה כדי לשחק נכלל בשלא לצורך

חבלה בשרצים

■ בה"ל: על מה חייב החובל?

(1) רמב"ם: משום מפרק (תולדה דדש)

☞ ולפ"ז, צריך שיעור גרורגרת, כמו דש

☞ ולפ"ז, חייב אף לאחר מיתה

(2) רוב פוסקים: נטילת נשמה, שהדם הוא הנפש

☞ ולפ"ז, לא צריך שיעור

(3) רשב"א: משום צובע

ח' שרצים

❖ החובל בשמונה שרצים, חייב, אע"פ שלא יצא דם, שהדם

נצטר תחת העור

☞ שחיטה חייב משום נטילת נשמה, והדם הוא הנפש

☞ ולכן כל שיצא דם, מהגוף, אפי' שנצטר תחת העור עדיין,

חייב משום שחיטה. (שדם הנצטר אינו חוזר ונבלע

בהבשר)

☞ והיינו גם בכל חיה ועוף (ובני אדם!), שיש להם עור

☞ אבל פשוט שאין חיוב בכל אלו אא"כ יש תיקון, וכגון:

(1) כשצריך הדם לכלבו או לשאר ענין

(2) כשמכה הבהמה כדי להחלישו, שיהא נוח להכבש.

ולכן אינו בכלל קלקול אלא תיקון

(3) לפי הרמב"ם, חבלה באדם דרך נקמה, שמיישב

דעתו, הוי תיקון, כמו קורע בחמתו. ואפי' לחולקים

בזה, עדיין הוי קלקול ואסור מדרבנן

(4) מקיז דם לרפואה

☞ י"א שהוצאת שן הוי דאו' מחמת זה, וי"א שרק

אסור, שהדם שיוצא אינו צריך לגופה

שאר רמשים

❖ אבל שאר שרצים, החובל אינו חייב עד שיצא דם

☞ כיון שאין להם עור אמיתי, חייב רק כשרואה דם ממש

☞ ועורן שלהם רך כבשר, ולכן כל דם שנצטר שם חוזר

לקדמותו, ואינו באמת יציאת דם עד שיצא מן הגוף

סעיף י"ב - בני תרבות

לא מרדן (באים הביתה בערב), ונמצא...			חיה ועוף (בני תרבות קצת)
בבית קטן	בבית גדול	בחוף	(בהמות הם בני תרבות, ומותר 6)
מותר 1 ✓			מחבר
מותר 6 ✓	אסור 2,3,4 ✗		רמ"א
<p>1 כיון שהם בני תרבות והורגלו לבית, וממילא יחזרו בערב ונוח לתפסן, לכן אף כשיצאו, הם כניצודין ועומדין, ולא שייך בהם צידה. אבל לא יטלם בידו, שהם מוקצה, אלא רודף אותם עד שיכנסו ונועל.</p> <p>2 שכיון שעושיין להשמט מתחת ידי אדם, אע"פ שאין צריכין מצודה כי יבואו בערב מעצמן, עדיין יש צידה מדרבנן במקומות אלו, כיון שא"א לתפסן בשחיה אחת ומה יש לעשות כדי שלא יגנבו העופות?</p> <p>(1) אם קטנים תופסין אותם, אין צריך למחות</p> <p>(2) מותר לומר לגוי, שהוי שבות דשבות במקום הפסד</p> <p>(3) מותר לעמוד לפני העוף כדי שיחזור לבית ממילא</p> <p>(4) אם הוא בחוף, מותר לדחות מאחוריו שיכנס לבית גדול, שמ"מ אין שם צידה גמורה (שבות דשבות במקום הפסד)</p> <p>(5) ואם דרכו של העוף שתכף יושבת כשרוצין לתפסה, אין איסור צידה כלל, ומותר להכניסה אפי' לבית קטן</p> <p>3 ולפ"ז יש ליזהר לא להכניס העופות לכלוב שלהם, שנחשב צידה גמורה, אא"כ כוונתו רק שלא יעשו היזקות בבית (שאז הוי משאצל"ג, ושבות דשבות במקום פסידא). ואפי' כשנמצאים בתוך לול שעומד בתוך בית גדול, אסור לפתוח ולסגור הלול. ועופות חדשות שלא הורגלו בבית בכלל, ולא יחזרו בערב, שייך צידה דאו'. ואפי' אם נכנסו לכלוב מעצמן, אסור לנעול הדלת</p> <p>4 אבל בהמות לא שייך צידה כלל, אפי' חדשים שלא הורגלו לבית, כיון שאין עושיין להשמט מתחת ידי אדם, ומותר לתפסן ולסון אפי' למקום צר (אא"כ מרדו - עיין למטה)</p> <p>6 שניצוד ועומד כבר</p>			

אבל אם מרדן (לא יבואו הביתה), ונמצא...			בין חיה ועוף בין בהמה
בבית קטן	בבית גדול	בחוף	(אפי' בני תרבות לגמרי)
מותר	אסור	חייב	מחבר
1 ✓	2 ✗	3,4 ✗	רמ"א
<p>1 מותר כיון שבלאו הכי לא צריך מצודה (ניצוד ועומד כבר)</p> <p>2 כיון שנתגדלו בין אנשים, יבואו מעצמם אם לא שמרדו ואין נוח לתפסם כי החצר גדול, אז מיחזי כעין צידה ואסור מדרבנן</p> <p>3 כיון שמרדו ולא יחזרו בערב, וקשין לתפסן בלי מצודה, אז גם המחבר מודה שחייב</p> <p>4 ואסור לצודן אפי' ע"י גוי, אפי' במקום פסידא (שמייירי בדאו') ומה יש לעשות כדי שלא יגנבו העופות? עיין 1 ו4 למעלה (תינוקות, או לתוך בית גדול)</p>			

סימן שכ"ח סעיף ל"א – צפורן וציצין שפרשו

- ❖ צפורן או ציצין שפרשו, מותר לגוזז בד' תנאים הבאים:
  - (1) פירשו רובן
  - (2) כלפי מעלה
  - (3) בידו
  - (4) מצערות אותו
- למה מותר בידו כשפירשו רובן? שקרובין לינתק וכתלושין דמיא, ולכן לא גזרו במקום צער ע"י שינוי
- ❖ אבל אם לא פירשו רובן (1), אסור בידו
  - גם אם לא פירש בכלל, ונטל בידו, פטור, שאין דרך לתלוש ככה
- ❖ וכן בכלי (3), אסור
  - ❖ ואם לא פירשו רובן וגם עושה בכלי, חייב
    - שאז הוא תולדה דגוזז
- ❖ "כלפי מעלה" – רש"י: כלפי ראשי אצבעותיו / ר"ת: כלפי הגוף
  - וצריך לחוש לשתייהם
  - ולכן למעשה אפי' פירשו רובן, אסור אפי' בכלי ?

סימן ש"מ סעיף ב'

- ❖ אסור לתלוש ציצין של עור שפרשו קצת מעורו
  - בכלי שייך לחייבו, ביד ושינוי פטור אבל אסור
  - **בה"ל:** כשאורחיה לתלוש בידו, חייב לגוזז
    - ולכן ציצין בשפתיו ולא פירשו רובן, חייב כשתולש בידו
    - ולכן היכא שהתירו לפי ד' תנאים הנ"ל, יהיה חייב בידו, שאז אינו שינוי

סימן ש"מ סעיף א' – גזיזת שער וצפורן

- ❖ אסור ליטול שערו או צפרניו, בין ביד בין בכלי, אפי' לאחרים
  - ביד פטור, שאין דרך גזיזה בכך
  - בכלי חייב, דהוי תולדה דגוזז
  - וכן אסור בשינוי
- ❖ וחייב על שתי שערות
  - ושער אחד עדיין אסור מדאורייתא משום חצי שיעור
    - **בה"ל:** דחזי לאצטרופי
    - **בה"ל:** מה הפשט במחבר, למה חייב, הא הוא משאצל"ג?
  - (1) **גר"א:** המחבר כר' יהודה, ודוחק
  - (2) מיירי שצריך לשערו, ודוחק
  - (3) **ריב"ש:** הוי צריכה לגופה כי במשכן, גוזז לא היה רק לשער, אלא גם לעור עצמו
  - לגבי ציפרניים, הא"ר מחייב אפי' באחת
  - אשה ששכחה ליטול צפרניה בטבילת ליל שבת:
    - ליטול גוי, בידו, דהוי שבות דשבות במקום מצוה
    - וכשא"א בידו, מותר אפי' בכלי
  - **בה"ל:** שמכל מקום, הוי משאצל"ג
  - וכשאין גוי, יש לסמוך בשעת הדחק על הניקור, ובלבד שתעיין היטב שאין טינוף
  - **בה"ל:** בציפרני רגליה בודאי יותר טוב ע"י ניקור
- ❖ והמלקט לבן מתוך שחורות, חייב אפי' באחת
  - הטעם, דאפי' באחת מקפיד, שלא יהיה נראה כזקן, ולכן חשיב מלאכה
  - **בה"ל:** מהו אם יש עוד לבנות, האם אחת חשיבה מלאכה? הביא סברות לב' הצדדים
  - **בה"ל:** לגבי לבן מתוך שחור, אפי' בידו חייב, שזה הדרך בחול
  - וה"ה להיפך, להסיר שחור מתוך לבנות
- ❖ אפי' בחול אסור ללקט לבן משום לא ילבש
  - שדרך הנשים להקפיד על זה להתנאות

כמה יסודים בדיני גוזז

- (א) כמה שיעור לחיוב?
  - רמב"ם:** כדי לטוות חוט שארכו 40 טפחים
  - רש"י:** כדי לטוות חוט שארכו 20 טפחים
- (ב) – גוזז חייב אפי' מן המת, ואפי' מן העור שנתפשט
  - **תולש** חייב רק מן המת, אפי' בידו, שזה הדרך - ולכן צריך לזהר כשלושב "מינק"
  - אבל תולש מן החי פטור, שאינו דרך לגוזז כיון שכואב - ולגבי עוף, תולש כנף הוי כגוזז, בין חי בין מת, שתלישה זהו גזיזתן
- (ג) הטוה צמר מן החי, פטור על הטויה ועל הגזיזה, שאין דרך טויה וגזיזה בכך

שאינו עשוי להתקיים רק עד שיחזור הביתה / יש מחמירין א"כ עשוי להתיר באותו יום

❖ אבל אין פותח מחדש, דהוי מתקן מנא

➤ וחייב משום מכה בפטיש

❖ רמ"א: ואפי' כבר נפתח, אסור אם קשר או תפר האומן כתחילתו

➤ והגדר לזה אם קשרו כ"כ טוב שא"א להתירו א"כ יחתכו

➤ **ים של שלמה???**

❖ רמ"א: ולכן אסור לחתוך זוג מנעלים התפורים יחד, אפי' בתפירה שאינה של קיימא, דבתפירה אין חילוק בין של קיימא ובין אינה של קיימא

➤ שזה חשיב קורע ע"מ לתקן (וקשה, דמשמע מהרמ"א ["ולכן"] שמירי באיסור של תיקון מנא?)

➤ כל קשר אינו לתמידות, ואפי' חזק, יש להקל ע"י גוי לקשור ולהתיר כשיש צורך הרבה, דאז הוי שבות דשבות במקום הצורך

סעיף ד' - חבל / אבנט

❖ קושרין דלי במשיחה ואבנט...

➤ שהם חשובים ולא מבטל לדלי, ולכן הוי קשר שאינו של קיימא

❖ אבל לא בחבל

➤ דאינו חשוב ודרכו לבטלו שם והוי של קיימא

➤ ואפי' חבל דרגי אסור, אע"פ שחשוב, אטו חבל דעלמא

➤ חבל אסור אפי' כשיחשוב שיהיה רק לשעה

▪ ודלא כט"ז שהבאנו לעיל, שמחשבה לא מהני בקשר שדרכו להיות קיים

➤ ובעיבה תמיד מותר, כבסע' ה'

❖ ואפי' בחבל, אסור רק בדלי קבוע לבור, אבל דליים שלנו שאינם קבועים, אינם קשר של קיימא

▪ דליים שלנו נשארים יותר מיום אחד, "ולכן מזה סעד גדול להקל במקום הצורך, דאפי' יותר מיום אחד אל מקרי של קיימא עדיין", עיין סעיף א' ("א יותר מ...")

סעיף ה' - עניבה

❖ עניבה מותר, דלאו קשר הוא

▪ אפי' מהדקו יפה, ואפי' כשדעתו שיתקיים תמיד

❖ רמ"א: ואפי' אם עשה קשר אחת למטה, נוהגין בו היתר

➤ היתר זו דוקא אם כשעשוי להתיר בו ביום, אבל לזמן כגון בלולב, אסור לעשות הקשר למטה

➤ ומותר לעשות ב' עניבות זה על גב זה

סעיף ו' -

❖ קושרין קשר בפני הפרה שלא יצא, אפי' בב' ראשי הפתח, ולא חיישינן שיתיר אחד ויניח השני

➤ אלא יתיר שתי הראשין, ולכן שתיהם אינם קשר של קיימא

סעיף א' - דיני קשירה

❖ רי"ף, רמב"ם, מחבר:

(1) קשר של קיימא ומעשה אומן, חייב.

(2) של קיימא ואינו מעשה אומן, מעשה אומן ואינו של קיימא פטור.

(3) קשר שאינו של קיימא ומעשה אומן, מותר. (רי"ף)

❖ רש"י, רא"ש, רמ"א:

(1) קשר עשוי לעולם, חייב.

(2) קשר עשוי לזמן, פטור.

- י"א יותר מיום. י"א יותר משבעה.

(3) פחות מזה, מותר, שאינו קיים בכלל.

▪ קשר של קיימא היינו אפי' אם לא מיהדק, ואינו של קיימא היינו אפי' עשה בחוזק

▪ הט"ז סובר שהכל תלוי בדעת הקושר, ולא בעצם הקשירה / הבה"ל חולק, דכשדרך העולם לעשות בקבע, לא אזלינן בתר מחשבת הקושר

❖ לצורך מצוה, מותר לקשור אם אינו של קיימא.

➤ אבל רק כשא"א בענין אחר של היתר (מעשה הדיוט או עניבה)

❖ רמ"א: דין התרה כמו הקשירה

➤ אם מותר להתירו, ואינו יכול, מותר לנתקו לצורך, אבל לא בפני עם הארץ

❖ רמ"א: י"א ליהזר מב' קשרים זה על זה, דאין בקימאין בקשר אומן, וכן נוהגין.

➤ דכיון דלרי"ף, אומן אסור אפי' לבו ביום, לכן כיון שזהו הדק, הוי חשש אומן, ואסור.

❖ רמ"א: קשר אחד בראש החוט, הוי כב' קשרים

➤ דמתהדק, ומקרי של אומן.

❖ רמ"א: אבל בצער מותר, דהוי רק דרבנן, ובצער לא גזרו.

סעיף ב' - רצועות סנדל

❖ נשמט רצועה מסנדל, מותר להחזירו, ובלבד שלא קשור

➤ אסור לקשור ראש החוט שלא יוציא, דאז הוי קשר של קיימא

➤ וההיתר הוי דוקא באותה רצועה, אבל חדשה מקרי מתקן מנא

➤ מנעל חדש אסור דהוי מתקן מנא

➤ אבנט מותר במכנסיים חדשים, שאינו מבטל התם, ועשוי להכניס ולהוציא תדיר

❖ רמ"א: דוקא בלא טרח [מ"ב: שהנקב רחב], שבטורח חיישינן שמא יקשור

➤ / האחרונים חולקים, שאפי' ברחב אסור במקום שרגילים לקשור, ואפי' צר מותר כשאין רגיל לקשור

סעיף ג' -

❖ מתירין קשר של כובס, שאינו קשר של קיימא

סעיף ז' -

כל קשר שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם, אע"פ שתחילת עשייתו לא היתה ע"מ להניח שם, אסור מדרבנן.

❖ כג

הלכות שבת

סימן שי"ג - סימן שי"ד

מבחן א'

א. פקק חלון וקנה, האם צריך שיש להם תורת כלי עליהן? באר. ומה הלכה למעשה?

תשובה:

- (1) פקק חלון - בה"ל (ד"ה והוא): י"א שדי במחשבה [רא"ש ומחבר]. י"א שצריך תורת כלי, כמו קנה [רמב"ן רשב"א יראים ור"ן]. וצ"ע למעשה.
- (2) קנה - צריך שיתקנו לכך.
- לרש"י, היינו שיתקנו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש שיהא ראוי להפך בו זיתים או לפצוע בו אגוזים; ולר"ת א"צ שיהא ראוי לדבר אחר, אלא כיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך סגי.
- מג"א (סי' שי"ג ס"ק ג'): וכן פסק המחבר כר"ת בסי' ש"ח. והמ"ב (סי' שי"ג ס"ק ז') כ' שלעת הצורך יש להקל.

ב. פירוש המילות: (1) דלת אלמנה. (2) נגר. (3) נקמז. (4) דלת שבמוקצה. (5) קנה. (6) פקק חלון. (7) חותמות. (8) חותלות.

תשובה:

- (1) דלת אלמנה - דלת העשוי מלוח אחד (ולא קרשים קרשים כדרך דלתות), או שאין לה אסקופה התחתונה (מפתן הדלת).
- (2) נגר - יתד שתוחבים אותו בחור שבאסקופה (מפתן הדלת) לנעול הדלת.
- (3) נקמז - הנגר נכנס בחור האסקופה ואף ננעץ בקרקע שמתחתיו.
- (4) דלת שבמוקצה - רחבה (חצר) שאחרי הבתים שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר ותולה שם דלת או מחצלת. [לפי המחבר, ראב"ד].
- (5) קנה - מוט מעץ או ברזל שתוחב אותו באורך הדלת עד לכותל ונועל בו הדלת.
- (6) פקק חלון - חתיכת עץ שסותמים בה החלון או הארובה.
- (7) חותמות - הוא לשון סגירה כלומר שהכיסוי שלהם סגור בקשרי חבלים.
- (8) חותלות - כלים עשויים מכפות תמרים כמין סלים.

ג. מה החילוק בין פקק חלון ודלת שבמוקצה, שלכאורה שניהם רק תוספת אהל עראי. [ב' תירוצים, הנ"מ, והלכה למעשה].

תשובה:

- (1) ראב"ד: כיון דלא משתמש שם תדיר, ממילא כסותם בפתח זה, דעתו שיהיה לימים מרובים ומחזי כבונה. מ"ב (סי' שי"ג ס"ק כ"ג).
- (2) רש"י: שהדלת היא עראי ואין חושש לקבוע אותה כראוי, אלא זוקפה כנגד הפתח וע"כ מחזי כבונה.
- (3) נ"מ: בבית שמשמשין בו תדיר, אם עושה דלת כזה (דאין לו צורת דלת ממש) אסור בלא ציר לפי רש"י. ט"ז (סי' שי"ג ס"ק ג').
- (4) הלכה - מג"א (סי' שי"ג ס"ק ז') ע"פ הנ"ל: מחבר (סי' שי"ג סעי' ג') פסק כהראב"ד. ממילא אין חילוק בין פקק חלון ודלת שבמוקצה, רק שם משתמש תדיר, משא"כ כאן. ממילא, אם בפקק חלון אינו עשוי לפתוח אלא לעתים רחוקים, אסור. ויש הכללים כמו כאן. בה"ל (סי' שי"ג סעי' א' ד"ה ולא).

ד. האם מותר להסיר דלת מע"ג תיבה? באר.

תשובה:

1. להסיר דלת מהצרים, מחלוקת ר' פרץ [מחמיר] ומהר"י מקינון [מיקל] - מחבר (סי' שי"ד סעי' ז').
  2. יכול ליטל הדלת מהכלי - ט"ז (סי' שי"ג ס"ק ה').
- (א) לפי ר' פרץ [המחמיר במחבר סי' שי"ד סעי' ז'], כאן איירי בדלת שאין שם צירים - ט"ז (סי' שי"ד ס"ק ז').

ה. כלים של פרקים: לחבר הפרקים, האם דרבנן או דאורייתא או מותר - (א) תקוע. (ב) הדק ודרכה להיות תקוע. (ג) הדק ודרכה להיות הדק. (ד) רפויה ודרכו להיות תקע. (ה) רפויה ודרכו להיות הדק. (ו) רפויה ודרכו להיות רפויה. (ז) ומה הדין ברפוי ואינו רפוי. [כל פוסקים על הדף].

תשובה:

- (א) תקוע: מחמיר, חייב חטאת. מחבר (סי' שי"ג סעי' ו').
- (ב) הדק ודרכה להיות תקוע: מחמיר, דרבנן. מחבר (שם), מ"ב (ס"ק מ"א).
- (ג) הדק ודרכה להיות הדק: מחמיר, דרבנן. רמ"א (שם).
- (ד) רפויה ודרכו להיות תקוע: מחמיר, דרבנן. רמ"א (שם), מ"ב (ס"ק מ"ח).
- (ה) רפויה ודרכו להיות הדק: מחלוקת טור ומהר"ם - לכתחילה יש להחמיר, אך אם הוא לצורך [גדול] שבת יש לסמוך. ט"ז (סי' שי"ג ס"ק ז'), מ"ב (סי' שי"ג ס"ק מ"ו).
- (ו) מותר.
- (ז) מחמיר [דרבנן]. רשב"א, מ"ב (סי' שי"ג ס"ק מ"ג).

הלכות שבת

סימן שי"ג - סימן שי"ד

מבחן א'

ו. האם מותר להוציא סכין פעם ראשונה⁽¹⁾ מכותל, חבית⁽²⁾, וספסל. [מחבר, רמ"א, מ"ב]. באר קצת.

תשובה: סימן שי"ד.

(1) סכין תקוע בקרקע - אסור להוציאו, אפי' אינו מתכוין להוסיף. תרה"ד, מחבר (סעי' י"ב), ט"ז (ס"ק ב'), מ"ב (ס"ק י"א).

(2) סכין תקוע בחבית.

(א) מותר להוציאו ולהכניסו, שהרי אינו מתכוין להוסיף: מחבר (סעי' א', סעי' י"ב).

(ב) אסור להוציאו, דהוי פס"ר דעושה נקב ופתח לחבית. אא"כ שהוציאו פעם אחת מבע"י. תרה"ד, רמ"א (סעי' א').

(ג) לצורך גדול, יש להקל: ט"ז (ס"ק ב'), מ"ב (ס"ק י"א).

(3) סכין תקוע בתלוש: ספסל - מותר להוציאו, אפי' אם הוא פס"ר שיתרחב הנקב. תרה"ד, מחבר (סעי' י"ב), ט"ז (ס"ק ב'), מ"ב (ס"ק י"ב).

ז. האם יש סתירה בכלים? באר, מהסוגיה עד הלכה למעשה.

תשובה:

מחלוקת ב"ה וב"ש, ופסק כב"ה שאין סתירה בכלים. ושואל הראשונים מכמה סוגיות. ויש בעיקר ג' מהלכים. (1) אין סתירה בכלים כלל, רש"י ויראים. (2) אין סתירה בכלים רק בכלי מוסתקי, משא"כ כלי שלם, רא"ש טור ותוס'. (3) וי"א אם עושה כלי או מ' סאה דינו כקרקע.

להלכה: המחבר חושש לתוס', וכלי גמור חייב (והמג"א מוסיף הטעם מצד שמא יתכוין לעשות פתח). הרמ"א מוסף שיטת הר"ן, שאסור בכלי יותר ממ' סאה. אבל הגר"א פסק כרש"י, שאין איסור סתירה.

ח. בקיצור.

1. האם מותר להניח או למרוח שעוה, שמן עב, שומן, חלב, שמן [דאורייתא, דרבנן, מותר]?

2. האם מותר לסתור שרשרת החבל. באר צדדי הספק, ומה הלכה למעשה?

תשובה:

(1) ממרח.

דאורייתא - שעוה, שומן, חלב. מ"ב (סי' שי"ד ס"ק מ"ה).

דרבנן - שמן עב, מ"ב (שם). ואפי' להניח אסור, מ"ב (שם ס"ק מ"ו).

מותר - שמן, מ"ב (שם ס"ק מ"ה).

(2) תשובה: המחבר (סי' שי"ד סעי' ז', סעי' ח') פסק שמותר. וכדאי בגמרא, "מפקיע". אבל המ"ב (סוף סי' שי"ז) מביא הרמב"ם, להחמיר מצד תולדה דקושר. ומפרש מפקיע, דהיינו שחתך ביד. בה"ל (סי' שי"ד סעי' ח').

וכל זה ע"ג כלי. אבל ע"ג קרקע, גם פסק המחבר (סי' שי"ד סעי' י') להחמיר, מצד סתירה.

ט. כיסוי הסגור בקשרי חבל: מה הדין על⁽¹⁾ כלים, אוכלים⁽²⁾, קרקע? (ג' מקרים בכל ציור).

תשובה:

(1) כלים - יכול להתירו [קשר שאינו של קיימא] מפקיע ולחתכו בסכין. מחבר (סי' שי"ד סעי' ז', סעי' ח').

(2) אוכל - יכול להתירו [קשר שאינו של קיימא] מפקיע ולחתכו בסכין. מחבר (סי' שי"ד סעי' ט').

אפי' למ"ד יש בנין בכלים שרי שהרי אינו כלי שאינו קשור לחבר שברים זה בזה. מג"א (סי' שי"ד ס"ק י"ד).

(3) קרקע - מתיר [קשר שאינו של קיימא] אבל לא מפקיע ולא חותך. ודוקא כשעשוי לקיים על מנת שלא להסירו בשבת. אבל אם אינו עשוי לקיים כלל, מותר. ולכן מותר להתיר דף שמשימין אותו לפני התנור ושורקין אותו בטיט, שאינו עשוי לקיום. מחבר (סי' שי"ד סעי' י').

י. מה הדין של אמירה לנכרי לגבי⁽¹⁾ פסיק רישא. ⁽²⁾ סתירה בכלים. ⁽³⁾ עובדא דחול. ⁽⁴⁾ סותר כלי יותר ממ' סאה. ⁽⁵⁾ ליטול ולהחזיר חלונות של הבית.

תשובה:

(1) מותר, מג"א (סי' שי"ד סוף ס"ק ד').

(2) מחבר (סעי' ז') מיקל. המג"א ומ"ב כתבו בשם המהרש"ל, דדוקא בהפסד מרובה או שנחפז הרבה לצורך מצוה.

(3) שרי אם יש בו צורך הרבה. ט"ז (סי' שי"ג ס"ק י'), מ"ב (סי' שי"ג ס"ק נ"ו).

(4) בחבית רעועה יש להקל ע"י נכרי. בה"ל (סי' שי"ג סעי' א' ד"ה שאינה).

(5) אסור, ט"ז (סי' שי"ג ס"ק ה').

הצלחה רבה!!

הלכות שבת

סימן ש"ג סעי' כ"ה, סימן ש"כ סעי' י"ט - כ', סימן ש"מ סעי' ג' - ה'
אינו מתכוין ופסיק רישא, צובע, כותב ומוחק, שרטוט
מבחן ב'

יש להקפיד על כתב ברור ומסודר.

יש לכתוב על דף אחר!!

השאלות שיש להן כמה חלקים או מספרים - צריך לכתוב כל חלק בשורה חדשה.
יש להגיש את המבחן ביום ד'.

בלי תנאים אלו, המבחן לא יבדק!!!

א. מה הדין לפי המ"ב: ⁽¹⁾דבר שאינו מתכוין. ⁽²⁾פסיק רישא דניחא ליה. ⁽³⁾פס"ר דלא ניחא באיסור דאורייתא, לגבי שבת. ⁽⁴⁾פס"ר דלא ניחא באיסור דאורייתא, בשאר איסורים. ⁽⁵⁾פס"ר דלא איכפת ליה. ⁽⁶⁾פס"ר דלא ניחא ליה במקום מצוה - האם הוא מותר, דרבנן, או דאורייתא. ומקורו!

תשובה:

- (1) דבר שאינו מתכוין - מותר. פסק כר"ש, מחבר (סי' של"ז סעי' א').
- (2) פסיק רישא דניחא ליה - חייב. כדמוכח מגמ' (דף קג.), עי' שעה"צ (סי' ש"כ ס"ק נ"ד).
- (3) פס"ר דלא ניחא באיסור דאורייתא, לגבי שבת - מחלוקת, ערוך מותר, תוס' דרבנן. ופסק פטור אבל אסור, מחבר (סי' ש"כ סעי' י"ח).
- (4) פס"ר דלא ניחא באיסור דאורייתא, בשאר איסורים - דאורייתא. מ"ב (סי' ש"כ ס"ק נ"ג), ע"פ הרא"ש.
- (5) פס"ר דלא איכפת ליה - כמו לא ניחא ליה. כדמוכח מגמ' (דף קג.), בה"ל (סי' ש"כ סעי' י"ח ד"ה דלא), ע"פ תוס'.
- (6) פס"ר דלא ניחא ליה במקום מצוה - מיקל. מ"ב (סי' תרמ"ו ס"ק ח'), לגבי הדסים.

ב. מה הדין בדבר שאינו מתכוין בפסיק רישא דלא ניחא ליה, בתרי דרבנן. שיטת ⁽¹⁾רמ"א ⁽²⁾ומ"ב. באר.

תשובה:

1. שיטת רמ"א.

- (1) רמ"א (סי' שט"ז ס"ג, לפי המ"ב ס"ק ט"ו, והשעה"צ) מדויק להקל. שמותר לסגור תיבה גדולה על זבובים. כיון שהוא אינו מינו ניצוד, ולא יכול לתפוס בשחיה אחת.
- (2) אמנם הרמ"א (סי' ש"מ סעי' ג') נראה להחמיר. שאסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות, אע"פ שאינו מכוין רק לאכילה, דהוי מוחק. הגם שהוא קלוקל, ומוחק כלאחר יד, [וגם שלא ע"מ לכתוב].
2. שיטת המ"ב.
- (1) מ"ב (סי' שט"ז ס"ק ט"ו, שעה"צ ס"ק י"ח), לכאורה מסקים לדיוק של הרמ"א להקל.
- (2) שעה"צ (סי' של"ז סק"ב): כ' להחמיר. לגורר כלי גדולה ביותר יש להחמיר, כשהוא פס"ר לעשות חריץ. הגם שהוא קלוקל וחופר כלאחר יד. ורק יש להקל אם כל העיר מרוצף, שלא גזרו.
- (3) שעה"צ (סי' של"ז סק"י): כ' לכתחילה יש להחמיר. ואסור לכבד הבית בקיסמים, דבודאי נשברים כשמכבדים בהם. הגם שהוא קלוקל וסותר כלי כלאחר יד.
- (4) שעה"צ (סי' ש"מ סק"ב): כ' להחמיר [וחולק על הדגול מרבבה, הו"ד בשע"ת], ולכן אסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות. הגם שהוא קלוקל ומוחק כלאחר יד (וגם שלא ע"מ לכתוב, לפי הדגמ"ר).
- (5) ויש להקל רק בפיו דרך אכילה. וגם יש להקל: במקום צער, במקום צורך, ובמקום מצוה.

ג. האם יש חילוק בין ספק פסיק רישא לשעבר לפסיק רישא דלהבא? באר הציור, והדין.

תשובה: בה"ל (סי' שט"ז סעי' ג' ד"ה ולכן).

1. הציור:

- (1) שאינו מתכוין להבא: דהיינו דמספקא לן אם יעשה האיסור או לא. לפעמים כן, ולפעמים לא.
- (2) ספק פס"ר לשעבר: שורש הספק הוא ביחס לעבר, והיינו כשהספק הוא אם כבר קיימת המציאות של המלאכה האסורה, וכגון בסוגר תיבה אשר יש ספק אם יש בה זבובים, שעל הצד שיש בה זבובים הרי בודאי שיהיו ניצודים בסגירת התיבה. או דבכל גווני שקיים ספק אם פעולת ההיתר כרוכה במלאכה האסורה הרי זה בגדר דבר שאינו מחכוין שאינו פסיק רישא והרי זה מותר.
- הדין.
- (1) שפס"ר להבא - אסור.
- (2) ספק פס"ר לשעבר - מותר, אפי' באיסור דאורייתא. ע"פ הט"ז והראיה מהרמב"ן ומאירי.

ד. ספר תורה שנטף שעוה על גבי הכתב, האם מותר להסירו בשבת לצורך קריאה בציבור? והטעם (4).
תשובה: בה"ל (סי' ש"מ סעי' ג' ד"ה שעל): אסור להסירו.

1. י"א ע"י מחיקתו מנכר האותיות והוי כמוחק ע"מ לתקן וחייב. ב"ח, מ"ב (סק"י). ואפ"ל על אות אחד יש לזוהר.
2. י"א אסור רק מצד ממחק: שבות יעקב.
3. י"א שאסור משום מתקן מנא, דמתקן בזה את הספר: רע"א.
4. י"א שאסור משום טלטול מוקצה [ורק שלא במקום האותיות חייב משום מוחק]: פמ"ג.

ה. ספרים שכ' עליהם אותיות בחודי דפיו. באר צדדי הספק. ומה המנהג ודעת הפוסקים [רמ"א, ט"ז, מג"א, ומ"ב]?
תשובה:

- (1) הספק, אם מותר לפתחו ולנעלו בשבת.
 * אם לומר דע"י הפתיחה שובר האותיות והוי כמוחק, וכן כשנועלו הוי ככותב.
 * או י"ל, ריחוק וקירוב אותיות אינו מעשה כותב ומוחק, ט"ז (סי' ש"מ ס"ק ב'). א"נ י"ל, דכיון דעשוי לנעול ולפתוח תמיד ליכא ביה משום מחיקה וכתביה והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד, מ"ב (סי' ש"מ ס"ק י"ז).
- (2) המנהג להקל. מ"ב (סי' ש"מ ס"ק י"ז).
- (3) רמ"א (בתשובה) פסק להקל. וכן דעת הט"ז (סי' ש"מ ס"ק ב'). אבל המג"א (סי' ש"מ ס"ק ו') פסק להחמיר. והמ"ב (סי' ש"מ ס"ק י"ז) מסיים שנכון להחמיר כשיש לו ספר אחר.

ו. כתב בלשון לע"ז, מה דינו? [רמ"א, מג"א, מ"ב]. באר ציור של הרמ"א.

תשובה:

1. רמ"א (סי' ש"ו סעי' י"א) נראה שהוא דרבנן. אבל הרמב"ם ועוד חולק, שהוא דאורייתא. וכן פסק המג"א (סי' ש"מ ס"ק י'), וכן דעת המ"ב (סי' ש"ז ס"ק מ"ז, בה"ל שם).
2. רמ"א (שם) איירי לגבי הדין שמותר לקנות בית בארץ ישראל מן הנכרי בשבת, וחותר ומעלה בערכאות. ומוסיף הרמ"א, דהיינו בכתב שלהם; דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב א"י לא גזרו. [ושם הוא לחומרא, כדאי' בבה"ל שם].

ז. רשימה בעלמא בשבת, מה דינו? באר.

תשובה: מחבר (סי' ש"מ סעי' ה'): מותר לרשום בצפורן על הספר, כמו שרושמי לסימן, שאין זה דבר המתקיים.

1. יש חולקים: ב"ח הו"ד במג"א (ס"ק ט'). עי' מ"ב (ס"ק כ"ג, בה"ל ד"ה מותר).
2. אפ"ל לשיטות המיקלים. ⁽¹⁾רק קו ולא אות. ט"ז (ס"ק ד'), מג"א (ס"ק ט'), מ"ב (ס"ק כ"ד, בה"ל ד"ה כמו). ⁽²⁾רק על קלף קשה ולא על נייר רך, כיון שהוא מתקיים. מהרש"ל הו"ד בט"ז (ס"ק ד'), מ"ב (ס"ק כ"ה). ⁽³⁾ודוקא בצפורן אבל אם רושם באיזה כלי שעושה רשימה עמוקה יותר אף על קלף ועץ אסור דמנכר היטב ומתקיים. מ"ב (ס"ק כ"ה).

ח. האם יש צובע באוכלין, והאם יש צובע במשקין? באר שיטת המ"ב.

תשובה: מ"ב (ס"ק נ"ו): יש ג' דרגות.

1. כונתו רק להטעם: מותר. ה"ה במשקין, ולכן מותר ליתן יין אדום בתוך יין לבן ואע"פ שמתאדם.
- (א) אמנם עי' שעה"צ (סי' שי"ח ס"ק ס"ה): טוב יותר שיערה המים לתוך העסענס, לצאת בזה גם דעת החוששים לצביעה. כונתו לצבוע קודם אכילה: מסתברא דאין להחמיר, כן נראה מהפמ"ג. ולפי מה שכתב בנשמת אדם, נכון למנוע מזה.
3. כונתו לצבוע כדי למכור: אסור. ממילא אין רשאי לעשות מראה ביי"ש ודבש שיקנו ממנו [פמ"ג. וגם בלא"ה הוא עובדא דחול].

ט. צביעה דרך לכלוך, מה דינו? [מחבר, מג"א, מ"ב].

תשובה:

- מחבר (סי' ש"כ סעי' כ'), יש מי שאומר שצריך לזוהר.
 מג"א (שם ס"ק כ"ד) מסיים שאין להקל.
 מ"ב (שם ס"ק נ"ט) כ' שיש לסמוך להקל היכא דאי אפשר לו לזוהר בזה.

י. שאלות קצרות - האם הוא מותר, דרבנן, או דאורייתא?

1. הכותב אות א' בשבת.
2. הכותב על בשרו בדיו בשבת, והטעם.
3. הכותב על בשרו ע"י שרטוט בשבת.
4. צובע על עורו בשבת.
5. כותב בדבר שאינו מתקיים ע"ג דבר שאינו מתקיים בשבת.

6. הכותב בעיפרון בשבת.

7. המוחק רק ע"מ לתקן [ולא ע"מ לכתוב]?

8. למה חשוב לדעת אם דבר אסור מדרבנן או מדאורייתא. [לכל הפחות ב' נ"מ].

תשובה:

- (1) דאורייתא. מ"ב (סי' ש"מ ס"ק י"ב, ס"ק כ"ב אות ד', בה"ל סעי' א' ד"ה על).
- (2) דאורייתא, אע"פ שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן ה"ז דומה לכתב שנמחק. מ"ב (סי' ש"מ ס"ק כ"ב אות ב').
- (3) דרבנן (פסק כחכמים, שאין ראייה משוטים). מ"ב (סי' ש"מ ס"ק כ"ב אות ב').
- (4) דרבנן (דהיינו על עור אדם). מ"ב (סי' ש"ג ס"ק ע"ט).
- (5) דרבנן. מ"ב (סי' ש"מ ס"ק י"ט, ס"ק כ"ב אות א').
- (6) דאורייתא. בה"ל (סעי' ד' ד"ה במשקין).
- (7) דאורייתא. בה"ל (סעי' ג' ד"ה המוחק, שעל, מ"ב ס"ק כ"ב אות ח').
- (8) נ"מ ע"י עכ"ם במקום מצוה וכדו', מ"ב (סי' ש"מ סוף ס"ק כ"ב). א"נ, להקל בפס"ר באיסור דרבנן במקום צער וכדו'.

הצלחה רבה!!

הלכות שבת

בעיון: סימן ש"מ סעי' ו' - סעי' ז', סעי' י"ג - סעי' י"ד, סימן שי"ז סעי' ג', מ"ב סימן שכ"ב ס"ק י"ח
מלאכות: מנפץ, טוה, מיסך, עושה שתי בתי נירין, אורג, פוצע, תופר, קורע, מחתך
מלאכת מחשבת: קלקול, מלאכה שאין צריכה לגופה, מתעסק
מבחן ג'

יש להקפיד על כתב ברור ומסודר.

יש לכתוב על דף אחר!!

השאלות שיש להן כמה חלקים או מספרים - **צריך** לכתוב כל חלק בשורה חדשה.

יש להגיש את המבחן ביום א'.

בלי תנאים אלו, המבחן לא יבדק!!!

א. הפותח בית הצואר מסוידר חדש: משום מאי חייב? באר השיטות וטעמים (ולמה אחד לא אמר כחבירו).

תשובה:

(1) **רמב"ם** (לפי הבה"ל), משום קורע. ולא כתב משום מתקן מנה, שס"ל דעדיין אין זה גמר מלאכה. **בה"ל** (סי' ש"מ סעי' י"ד ד"ה וחיוב, השני).

(2) **רש"י** טור ומחבר, משום מתקן מנה. ולא כתב משום קורע. או משום שאינו ע"מ לתפור [ריטב"א, הו"ד בב"י סי' שי"ז, ומג"א שם]. או משום שלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה. **בה"ל** (סי' ש"מ סעי' י"ד ד"ה ולא).

ב. זוג של מנעלים: האם מותר לתפור, או לקרוע התפירות בשבת? באר (ב' סוגיות: מחבר, ורמ"א).

תשובה: תלוי בדין של תפירה לזמן [אינה של קיימא].

(1) לפי **המחבר** (סי' ש"מ סעי' ז'), יש להחמיר (הגם הב"י סי' שי"ז נראה להקל).

(2) ורמ"א (סי' שי"ז סעי' ג') מביא ב' שיטות, ומסיים שאין להקל בפני עם הארץ. [הגם, שסתום בסי' ש"מ סעי' ז'. ועי' דר"מ שם ס"ק ב'].

[ואולי יש לחלק בין קורע (סי' שי"ז סעי' ג'), ותופר (סי' ש"מ סעי' ז')].

ג. קורע נייר לקרעים כדי לקנח את עצמו, מה דינו? [איזה מלאכה (דאורייתא ודרבנן), לפי רש"י ולפי הרמב"ם].

תשובה:

(1) מחתך, אם מקפיד על מדתו. עי' מ"ב (סי' ש"מ ס"ק מ"א, ושעה"צ ס"ק ע"ד).

(2) קורע - ⁽¹⁾לפי **הריטב"א** שצריך ע"מ לתפור, אינו דאורייתא, כדאי **בשעה"צ** (סי' ש"מ ס"ק ע"ה). ⁽²⁾לפי **רש"י**, שלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה, ג"כ אינו דאורייתא. ⁽³⁾לפי **הרמב"ם**, אם דעתו להשתמש בשני צדדים, הוי דאורייתא. **בה"ל** (סי' ש"מ סעי' י"ג ד"ה אין).

(3) מתקן מנא - לא גרע **מהמחבר** (סי' ש"מ סעי' י"ג), ובפשטות רק דרבנן.

ד. נפל יין על הברכון, והדפים נדבקו ביחד. האם יכול להפריד את הדפים? באר בכל המקרים והטעמים.

תשובה: מ"ב (סי' ש"מ ס"ק מ"ה).

מותר להפריד הדפים, כיון שאינו נעשה לקיום ונעשה ממילא. אא"כ נדבק במקום האותיות. מצד מוחק ע"מ לתקן.

ה. קורע:

1. אם יש מפה פלסטיק על השולחן. האם מותר לקרוע המפה בדרך משחק? (כמו קורע עור ע"ג חבית), והטעם?

תשובה: **בה"ל** (סי' ש"מ סעי' י"ג ד"ה אין).

(1) לפי אחד מהאחרונים [הגר"ז], שלא שייך קורע בדבר שהוא מגוף אחד כמו עור ונייר, יהיה מותר.

(2) אבל **בה"ל** חולק עליו. ולכן הוא קלקול בשבת ואסור. [ואם עושה כן לנחת רוח, עי' לקמן].

2. מצא טישו בכיס, שכבר השתמש בו בשבוע שעבר והשני צדדים מחוברים ע"י הלחות. האם מותר להפרידם בשבת במקום שנדבקו או בשאר מקומות. באר צדדי הספק, ומה הלכה למעשה?

תשובה:

(1) במקום הדיבוק - יש להקל. ע"פ המ"ב (סי' ש"מ ס"ק מ"ה), כיון שנעשה ממילא ובלא כונה.

(2) בשאר מקומות - ע"פ אחד מהאחרונים [הגר"ז], שהוא נייר אחד, לכאורה יש להקל. אבל להמ"ב, יהיה איסור (דאורייתא). או קורע, או מכה בפטיש. כמו **המחבר** (סי' ש"מ סעי' י"ג).

ו. האם מותר לאשה בשבת: לקלוע שיערה, להתיר קליעתה? פרט: בשערות הראש, ובפאה נכרית (ואיזה מלאכה!).

תשובה:

- (1) בשערות הראש - יש איסור דרבנן של בונה וסותר.
 (2) בפאה נכריות (תלוש) - יש איסור דרבנן של אורג ופוצע. (כיון שהוא אינו להתקיים, יהיה רק איסור דרבנן).

ז. **מלאכת מחשבת:** ⁽¹⁾ אינו מתכוין [בלי פס"ר], ⁽²⁾ משאצל"ג, מתעסק [לפי תוס': ⁽³⁾ דהיינו לכל תורה, ⁽⁴⁾ ומלאכת מחשבת].

1. ביאור החילוק לכל ד' הנ"ל, בקיצור.
2. תן ציור של הגמרא לכל ד' הנ"ל.
3. מה דינו [תנאים, אמוראים, ולהלכה (עם רע"א)].

- (1) **תשובה:** ביאור החילוק לכל ד' הנ"ל, בקיצור.
⁽¹⁾ אינו מתכוין [בלי פס"ר] - שאינו מכוון למלאכה כל עיקר.
⁽²⁾ משאצל"ג - שמתכוין לגוף המלאכה אלא שאינו מכוין לתכליתה.
⁽³⁾ מתעסק של כל התורה - דבכל מתעסק השגגה היא בלעבר ולא בלהבא כגון שסבר תלוש הוא ונמצא מחובר.
⁽⁴⁾ מתעסק של מלאכת מחשבת - שלא עשה מחשבתו: או בציור שמתכוין לאיסור [וחתך איסור אחרת]. א"נ, במקום פס"ר [כגון אבן בחיקון], שעדיין יש להקל מצד שלא שת לבו על האבן.

- (2) **תשובה:** תן ציור של הגמרא לכל ד' הנ"ל.
⁽¹⁾ אינו מתכוין [בלי פס"ר] - גורר אדם מטה כסא וספסל ולא מתכוין לעשות חריץ.
⁽²⁾ משאצל"ג - החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה.
⁽³⁾ מתעסק של כל התורה - כוונה לחתוך את התלוש, ונמצא שהוא מחובר.
⁽⁴⁾ מתעסק של מלאכת מחשבת - בנתכוין ללקוט תאנה זו וליקט תאנה אחרת.

- (3) **תשובה:** מה דינו [תנאים, אמוראים, ולהלכה (עם רע"א)].
⁽¹⁾ אינו מתכוין [בלי פס"ר] - ר' יהודה, אסור (י"א חייב). ר' שמעון, מותר. להלכה, מותר. מחבר (סי' של"א סעי' א').
⁽²⁾ משאצל"ג - ר' יהודה, חייב. ר' שמעון, מותר. הרמב"ם פסק כר"י שחייב. והמחבר בסי' שט"ז ובסי' של"ד מצדד יותר כדעת הפוסקים. בה"ל (סי' ש"מ סעי' י"ג ד"ה ולא).
⁽³⁾ מתעסק של כל התורה - מחלוקת אביי ורבא, אם יש כוונה ואין כוונה לאיסור, אם נחשב מתעסק. ומפרש רע"א, דרק פטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור. ויש חולקים.
⁽⁴⁾ מתעסק של מלאכת מחשבת - מפרש רע"א, לכו"ע אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל. ואולי יש איסור דרבנן. (וי"ל לכו"ע מחוייבים להפרישו).

ח. מלאכת מחשבת: **קלקול בשבת** (בכל ל"ט מלאכות): מה דינו [תנאים, ואמוראים]?

תשובה: המשנה כ' כל המקלקלים פטורים, והכלל כל "פטור" אבל אסור. מ"ב (סי' ש"מ ס"ק מ"ג). אבל מקלקל בחבורה או בהערה, יש מחלוקת.

לפי רש"י - לפי ר' שמעון ורב אבהו, קלקול בחבורה ובהעברה חייב. לפי ר' יהודה ורב יוחנן, פטור.
 לפי תוס' - לפי רב אבהו בדעת ר' שמעון, חייב. לפי ר' יוחנן בדעת רב שמעון, רק אם צריך הדם לכלבו וצריך אפרו. לפי ר"ת, אפי' תיקון שלא בשעת הקלקול. ורב יהודה, צריך תיקון גמור. לפי ר"ת, תיקון בשעת הקלקול.

1. קורע בכעס בשבת, האם חייב משום קורע (כל השיטות).

תשובה: קורע בחמתו, לפי ר"ש משאצל"ג ופטור. לפי ר' יהודה, מחלוקת האם הוא קלקול ופטור [רש"י], או תיקון [שעשה נחת רוח ליצרו, רמב"ם]. בה"ל (סי' ש"מ סעי' י"ג ד"ה אין, סעי' י"ד ד"ה וחייב [הראשון]).

ט. כותב.

1. האם מותר לכתוב על גבי חול?

תשובה: אסור מדרבנן, מ"ב (סי' ש"מ ס"ק כ').

2. הכותב אות אחת על שני דפי הפנקס באופן שאין נהגין זה עם זה - האם חייב?

תשובה: שעה"צ (סי' ש"מ ס"ק מ"ב, ס"ק מ"ה), אפי' שהוא רך ואפשר לקפלו, פטור. אבל עי' הרמב"ם שמחמיר, ורק בדבר קשה באמצעו פטור.

3. הכותב בכל לשון - האם חייב (רמ"א, מ"ב)?

תשובה: רמ"א (סי' ש"ו סעי' י"א) נראה שהוא דרבנן. אבל הרמב"ם ועוד חולק, שהוא דאורייתא. וכן פסק המ"ב (סי' ש"ז ס"ק מ"ז, בה"ל שם).

4. האם מותר לכתוב על חלון זכוכית בימי הקור שהם לחים מן הקור?
תשובה: אסור מדרבנן, מ"ב (סי' ש"מ ס"ק כ').

י. צובע:

1. האם מותר לכתחילה למזוג יין אדום לתוך יין לבן אע"פ שמתאדם [ואם יש לחלק במתכוון לכתחילה לעשות מראה בהמשקה]. (מ"ב, ושעה"צ).
- תשובה:** מ"ב (סי' ש"כ ס"ק נ"ו): יש ג' דרגות.
- (1) כונתו רק להטעם: מותר. ה"ה במשקין, ולכן מותר ליתן יין אדום בתוך יין לבן ואע"פ שמתאדם. אמנם עי' שעה"צ (סי' שי"ח ס"ק ס"ה): טוב יותר שיערה המים לתוך העסענס, לצאת בזה גם דעת החוששים לצביעה.
- (2) כונתו לצבוע קודם אכילה: מסתברא דאין להחמיר, כן נראה מהפמ"ג. ולפי מה שכתב בנשמת אדם, נכון למנוע מזה.
- (3) כונתו לצבוע כדי למכור: אסור. ממילא אין רשאי לעשות מראה ביי"ש ודבש שיקנו ממנו [פמ"ג. וגם בלא"ה הוא עובדא דחול].

הצלחה רבה!!

הלכות שבת

סימן ש"ג סעי' כ"ז, סימן שט"ז, סימן שכ"א סעי' ב' - ו', סימן שכ"ח סעי' ל"א, סימן ש"מ סעי' א' - סעי' ב'
מלאכות: גוזז, צד, שוחט, מולח ומעבד
מבחן ד'

יש להקפיד על כתב ברור ומסודר.

יש לכתוב על דף אחר!!

השאלות שיש להן כמה חלקים או מספרים - **צריך** לכתוב כל חלק בשורה חדשה.

יש להגיש את המבחן ביום א'.

בלי תנאים אלו, המבחן לא יבדק!!!

א. כתב המ"ב (סי' ש"ג ס"ק פ"ו): "כתב בספר ישועות יעקב 'ראיתי אנשים מקילים לסרוק ראשם בשבת וכמעט נעשה הדבר כהיתר אצלם ואוי לעינים שכך רואות לעבור בשאט נפש לחלל שבת בידיים ומהראוי לכל חכם בעירו להזהיר ע"ז אולי ישמעו ויקחו מוסר' עכ"ד ומה שמשיבין שמוכרח לתקן שערותיו כדי שלא יתגנה בפני חבריו הלא יכול לעשות באופן ההיתר כנ"ל".

1. תאר לעצמך כאילו אתה מוסר שיעור לנשים בהלכה. באר להם הכללים והגדרים איך "הלא יכול לעשות באופן ההיתר".

תשובה: יש ג' בעיות. (1) לפעמים מכוין להשיר הנימין, מג"א (סי' ש"ג ס"ק כ"ב) ומ"ב (ס"ק פ"ו). (2) אפי' בלי כוונה, לפעמים א"א שלא יעקרו שערות, ועובר האיסור של גוזז. מחבר (סי' ש"ג סעי' כ"ז). (3) והחסרון של עובדין דחול, מ"ב (ס"ק פ"ח, שעה"צ ס"ק פ').

ולכן מותר - אם אינו מכוין, ואינו פס"ר, וכלי מיוחד לשבת. וגם יכול לחוף ולפסס שערותיו ביד.

ב. חלון שמוקנת בו רשת, ויש עליה זבובים. האם מותר לסגור את החלון על הרשת באופן שהזבובים נלכדים בין החלון ובין הרשת (אפי' אם יש ברשת חור)?

תשובה:

אם יפתח הכלי ליטלם משם, יברחו. הטור (הו"ד ברמ"א) מיקל, אבל הפוסקים מחמיר כמו הס' התרומה.

ואם הוא במקום צער, כמו שהוא קר, יש להקל.

ואם יש לו חור קטן, רק בלי כוונה יש להקל.

ואם יש חור גדול, יש להקל אפי' בכוונה.

ג. ⁽¹⁾האם מותר לסגור פח אשפה כשיש ספק אם יש בתוכו זבובים? באר. ⁽²⁾ כל בעלי חיים שנשיכתן נשיכה עוקצת (לאפוקי אם ליכא צער כולי האי), האם מותר לצד בשבת? באר.

תשובה:

(1) אם הוא פח קטן: כשהפריח הזבובים שראה בעיניו, תו אין צריך לעיין ולדקדק אולי יש שם עוד איזה זבובים, כיון דזה לא הוי אלא ספק פסיק רישיה לשעבר במילתא דרבנן, דהוא דבר שאין במינו ניצוד אין להחמיר כל כך. ואם הפח גדול, יש להקל לכו"ע.

(2) מותר, מ"ב (ס"ק כ"ז, ס"ק מ"ז). ומוסיף בשעה"צ (ס"ק ל"ט) בשם הנר שלום, דלהכניסם בתוך כלי כדרך שאר צידה אין נכון, כדי שלא יבואו לחשדו שהוא צדם לצרכו [שצריך היכר שאינו עושה אלא להנצל מנשיכתן].
[ואע"ג הבה"ל (סעי' ח' ד"ה או) כ' בדעת הר"ן שצריך 'שנשיכתן קשה מאד' כדי להתיר צידה. י"ל, המ"ב (ס"ק כ"ח) פסק כתוס'. ועוד, לפי הבה"ל (שם ד"ה ולהרמב"ם) גם בדעת הר"ן יש להקל בנשיכה שעוקצת אם לצוד אותם ב'כוונה' להנצל מנשיכתן].

ד. פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן: הביא כמה ציורים (5-10) במ"ב, ודינו. ⁽²⁾האיך פסק המחבר במלאכה שאין צריכה לגופה (ב' סוגיות)? באר.

תשובה:

א. לענין פסיק רישא.

1. צידה: מ"ב (סי' שט"ז ס"ק י"ח, שעה"צ ס"ק כ"א) - אסור לפרוס מחצלת ע"ג הכורת, הגם דבורים הוי דרבנן.

2. מוחק: מ"ב (סי' ש"מ ס"ק י"ז) - אינו ע"מ לכתוב, ואינו מתכוין, צריך להחמיר.

3. בונה: מ"ב (סי' ש"ד ס"ק י"א) - מחלוקת מחבר (מיקל) ורמ"א (מחמיר), אם סכין תקוע מערב שבת בחבית, אם יכול להוציאו.

4. צובע: מ"ב (סי' ש"ג ס"ק ע"ט) - "ובתוספתא איתא שלא תקנה פניה בבגד שיש בו סרק ומשמע אף על גב דלא מתכוונת לצביעה פסיק רישא הוא ... ומ"מ אפילו העברת סרק ע"פ אשה ג"כ אינו אלא דרבנן דאין צביעה מדאורייתא על עור האדם".

הלכות שבת

סימן ש"ג סעי' כ"ז, סימן שט"ז, סימן שכ"א סעי' ב' - ו', סימן שכ"ח סעי' ל"א, סימן ש"מ סעי' א' - סעי' ב' מלאכות: גוזז, צד, שוחט, מולח ומעבד מבחן ד'

5. צובע: מ"ב (סי' ש"כ ס"ק נ"ז) - כשאכל פרות הצובעים צריך לזהר של יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע, אע"ג שהוא קלוקל. (בלשון יש מי שאומר, במחבר).
6. צידה: מ"ב (סי' שט"ז ס"ק ה') - "ובזמן הקור שיש צער צינה או צער אחר כתב הח"א דמותר לנעול אם אין כונתו רק להציל מן הקור ואינו רוצה כלל בצידת הצפור כיון דאין בו צידה דאורייתא אע"ג דהוי פסיק רישיה בדרבנן אבל בשאר חיה ועוף דשייך בו צידה דאורייתא בבית אסור אע"ג שאינו מכין כלל דהוי פסיק רישיה".
(א) במקום צער, ולא נחא ליה, יש להקל.
7. צידה: מ"ב (סי' שט"ז ס"ק ט"ו) - אסור לסגור תיבה קטנה בלי כוונה על זבובים.
8. הדסים: מ"ב (סי' תרמ"ו ס"ק ח') - "וכיון דלבסוף יהיה תועלת בזה לאדם אחר שיהיה יכול לצאת בהן ידי מצוה לא מחמירין בזה".
(א) במקום מצוה, ולא נחא ליה: יש להקל.
9. מ"ב (סי' תרנ"ח שעה"צ ס"ק ו') - במוליד ריחא. ושם, בשעת הדחק יש להקל (כיון הגימור גופא אינו מלאכה).
10. מ"ב (סי' של"ז ס"ק ד', ושעה"צ ס"ק ב') - מהחמיר אפי' בב' דרבנן.
11. מ"ב (סי' של"ז ס"ק י"ד, ושעה"צ ס"ק י') - מהחמיר אפי' בב' דרבנן.
12. מ"ב (סי' של"ז ס"ק י"ט) - מהחמיר אפי' בב' דרבנן.
ב. לענין משאצל"ג.
1. סי' שט"ז סעי' ח' המחבר מביא מחלוקת, ובסתם מביא להקל כמו ר"ש.
2. סי' ש"מ סעי' א'

ה. "שמונה שרצים וכו' החובל בהם חייב" - משום מה חייב? הבא דעת הראשונים והנ"מ ביניהם?

תשובה:

א. מה האיסור.

1. י"א משום נטילת נשמה, שוחט [על רש"י, תוס', ט"ז (ס"ק ה'), מג"א (ס"ק ט"ו), מ"ב (ס"ק כ"ט, ס"ק ל"א, ס"ק ל"ב, בה"ל ד"ה והחובל)].
2. י"א אף משום צובע [על רש"י, בה"ל (ד"ה והחובל)].
3. י"א משום מפרק, תולדה דדש [רמב"ם].
- ב. נ"מ: בין איסור החיוב מצד נטילת נשמה או מצד מפרק.
1. לאחר מיתה: מצד מפרק, יש חיוב. בה"ל (ד"ה והחובל).
2. שיעור כגרוגרת: מצד מפרק צריך כשיעור גרוגרת. מ"ב (סק כ"ט, בה"ל ד"ה והחובל).
3. הצורך: מצד מפרק, אם הולך לאיבוד פטור. בה"ל (ד"ה והחובל).

ו. מתי אסור לצוד פרעוש בשבת ומתי מותר, והאם מותר להורגו, ומה הדין להרוג כינה?

תשובה:

- 1 [אסור לצוד פרעוש אא"כ הוא נושך, והמ"ב מביא יש מקילין אם הם בתוך הבגדים [מחלוקת ראשונים]. ולהרגו: אסור להרוג פרעוש, דאורייתא (דלא כרמב"ן). הגם שבאה מעפר, כיון שיש חיות כמו שפרה ורבה.
- 2 [וכינים, מותר להרגו מן התורה, שאינו פרה ורבה. אבל אסור להרוג מדרבנן [טור, מחבר (סי' שט"ז סעי' ט'), גזרה אטו פרעוש. והבה"ל מביא הגר"ח צנזר שרצה להקל, ומסיים אם הא"ר שהירא שמים יש להחמיר.
(א) לכו"ע לא גזרו במפלה ראשו, של"מ שם פרעושים. רא"ש, מחבר.
(ב) לכו"ע לא גזרו במפלה על בשרו - ט"ז (ס"ק ט'), מ"ב (ס"ק מ', ס"ק מ"ג).
(ג) לכו"ע לא גזרו אם מצאו דרך מקרה - ט"ז (ס"ק ט'), מ"ב (ס"ק מ').
(ד) לכו"ע לא גזרו כזרקן במים - מג"א (ס"ק כ"א), מ"ב (ס"ק מ"ב, שעה"צ ס"ק ט"ט).

ז. אדם שיש לו חתול בתור חית מחמד (pet): כשהחתול בתוך ביתו, האם מותר להכניסו לתוך כלוב (cage) שלו. וכשהחתול ברחוב, האם מותר להכניסו לתוך הבית. באר צדדי הספק, ומה הלכה למעשה?

תשובה:

לענין צידה, יש ג' דרגות: (1) אינו בני תרבות [או שמרדו וברחו, ואינו חוזרן לביתו בערב]. שצידה דאורייתא. (2) בני תרבות במקצת (דהיינו יבאו מעצמן לביתן בערב). שלפי הרמ"א, צידה דרבנן. (3) בני תרבות לגמרי (דהיינו שאין עשויין להשטט מתחת ידי אדם). שמותר לצדן.
הרמ"א כתוב שחתולים, הם בדרגה שניה, דהיינו שהם בני תרבות במקצת. וממילא, יש איסור צידה דרבנן. אמנם, לכאורה חתול שהוא מחמד (pet) [ולא רק כדי להרג עכברים], הם בני תרבות לגמרי. ואין איסור צידה.

הלכות שבת

סימן ש"ג סעי' כ"ז, סימן שט"ז, סימן שכ"א סעי' ב' - ו', סימן שכ"ח סעי' ל"א, סימן ש"מ סעי' א' - סעי' ב' מלאכות: גוזז, צד, שוחט, מולח ומעבד מבחן ד'

ע"פ הנ"ל: אם הם בתוך ביתו, ויכול תפסן בשחייה אחת, בכל הציורים אין איסור להכניס בכלוב שלהם. ואם הם ברחוב [או בתוך ביתו, אבל בבית גדול שלא יכול להשיג בשחייה אחת], תלוי באיזה דרגה, אם הם בני תרבות במקצת או לגמרי.

ח. האם מותר למלוח ביצים בליל שבת (כדי שלא יהיה בהם משום ביצים שעברו עליהם הלילה), בשביל סעודה שלישית? באר (דהיינו: מה הג' טעמים לאסור, והנ"מ כאן).

תשובה:

כ' המחבר (סי' שכ"א סעי' ה') שאסור למלוח ביצה מבושלת להניחה. הטעם: י"א משום מעבד [מג"א, מ"ב], י"א משום כבוש [מ"ב, דלא כט"ז], וי"א למה יטריח עכשיו [ט"ז, הו"ד במ"ב]. להניח - לפי המג"א, היינו לסעודה שניה בשבת, וא"כ צריך להחמיר. המ"ב (ס"ק כ"א, ע"י בה"ל ד"ה אסור) כ' שהא"ר מצדד להקל לצורך סעודה אחרת, ובפרט אם עושה כן כדי שלא יסריח, בודאי יש להקל ולסמוך בט"ז. ולכן ה"ה הכי.

ט. ⁽¹⁾ כשחל ליל הסדר בשבת (פסח הבא), ושכח לעשות המי מלח קודם שבת. האם מותר לעשות המי מלח בשבת [ואיך יש לו לנהוג], או צריך לשואל מהשכנים? ⁽²⁾ מי שרצה לאכול צנון עם מלח, איך ינהוג למעשה [2 אופנים?]

תשובה:

- (1) מותר לעשות מעט, ולא עזים. (לכאורה לפי התוס' שבת, מותר אפי' הרבה).
- (2) או לשים מלח. או לטבל ואוכל.

י. אשה ששכחה ליטול ציפורני ידיה או רגליה ואירע ל"ט בליל שבת, כיצד תעשה? [בין אם יש נכרי או לא].

תשובה:

1. ט"ז (הו"ד במג"א בהקדמה): לא תאמר לעכו"ם לחתכה, דהא אפשר בניקור.
2. ש"ך (נקוה"כ), מג"א (הקדמה), מ"ב (ס"ק ג', בה"ל ד"ה וחייב): שתאמר לעו"ג ליטול ביד [כיון לרמב"ם הוא מלאכה גמורה], ואם א"א ביד מותר על ידו אפי' בכלי [דהוי משאצל"ג, שאין כונתה להנאות בזה רק לצורך הטבילה].
3. מ"ב (ס"ק ג'): ואם אין נכרי, יש לסמוך בשעת הדחק על הנקור שתנקר תחת הצפורן, ושתעייין היטב שלא יהיה בו שום טינוף.
4. בה"ל (ד"ה וחייב, שעה"צ ס"ק ג'): בצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר ע"י נקור מלהתיר ע"י עו"ג.

הצלחה רבה!!

חזרה: מלאכת בונה - מוסיף על הבנין, כלים של פרקים, תיקון הקרקע סימן שי"ג

- א. סעיף א' - פקק החלון, קנה, נגר.**
א. פקק חלון (window stopper): חתיכת עץ שסותמים בה החלון או הארובה.
 1. **משנה (קכה):** - פקק החלון, רבי אליעזר אומר: בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו.
 2. **גמרא (שם) - מאי בין כך ובין כך.** אמר רבי אבא אמר רב כהנא: בין קשור בין שאינו קשור, **והוא שמתוקן**. אמר ליה רבי ירמיה: ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור.
- ב. מחבר:** פקק החלון, יכולים לסתמו אפי' אם אינו קשור ולא **אמרינן** דהוי כמוסיף על הבנין. [פסק כחכמים, אליבא דרב כהנא].
 1. **מג"א (א'), מ"ב (א):** אפי' על ארובה שבגג שרי, ואינו נחשב לאהל. דהאהל כבר עשוי, וכשפוקקו אינו אלא מוסיף על האהל וגם הוא עראי.
 2. **מ"ב (א):** הר"י הלוי כ' דהא דאיתא שפקקו את החלון בשבת מפני המת שלא יכנס הטומאה לבית ויטמאו הכלים, היינו קודם שימות המת, שהיו תוספת אהל ולא מיקרי מתקן עדיין. **אבל לאחר מיתתו** מיקרי תיקון גמור. והמג"א (א') חולק, דזה לא מיקרי מתקן, דהכלים שהיו בתוכו כבר נטמאו. ואינו מועיל אלא להבא שלא יטמאו כל אשר יהיה אח"כ בהבית. וכן מצדד השע"ת.
 3. **מג"א (ז', ח'), מ"ב (א):** ולא אמרינן וכו'. כיון שדרכו בכך לפתוח ולסגור **תמיד** ואם עומד לפתוח רק לעתים רחוקות, אסור כמוסיף על אהל קבוע. ומסיים הבה"ל (ד"ה ולא), וע"כ בעינן שיהא הפקק קשור ותלוי מבעוד יום.
- ג. "והוא שמתוקן".**
 1. **בה"ל (ד"ה והוא):** י"א שדי במחשבה [רא"ש ומחבר]. י"א שצריך תורת כלי, כמו קנה [רמב"ן רשב"א יראים ור"ן]. וצ"ע למעשה.
 2. **בה"ל (ד"ה מע"ש):** י"א מצד בונה [רש"י והגר"א]. וי"א מצד מוקצה [ב"ח ופמ"ג וכו"נ מהרא"ש]. ולפ"ז 'לסתמו' הוא לאו דוקא, דה"ה אם הכין במחשבה לאיזה דבר שיהיה סגי.
- ד. מחבר:** **והוא שיחשוב** עליו מע"ש לסתמו בו. [ד' עצות. ובמחשבה, הבה"ל מסיים צ"ע למעשה].
 1. **מ"ב (ג', שעה"צ ב):** וכ"ש אם **נשתמש בו מכבר** אפי' רק פ"א, כבר ירדה עליהם תורת כלי ולא צריך תו אפי' מחשבה.
 2. **מ"ב (ג'):** דבר **שאין דרך** לבטלו לעולם אלא לפי שעה כגון בגד, מותר לסתום בו אפי' לא היה דעתו עליו מע"ש.
 3. **בה"ל (ד"ה אפילו, ע' ד"ה ואין):** אם אינו קשור. **ובקשור** א"צ אפי' מחשבה. ב"ח וא"ר.
- ה. קנה (beam):** מוט מעץ או ברזל שתוחב אותו **באורך** הדלת עד לכותל ונועל בו הדלת.
 1. **גמרא (קכו):** דתניא: קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו, בזמן שקשור ותלוי בפתח פותח ונועל בו, אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מתוקן, אע"פ שאינו קשור. אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ... ואמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: והוא שיש תורת כלי עליהן.
- ו. מחבר:** וקנה שהתקינו להיות נועל בו, א"צ שיקשרנו בדלת ומ"מ דמי לבנין יותר מפקק החלון ולא סגי במחשבה שיחשוב עליו מאתמול וצריך **שיתקנו לכך**. [כרשב"ג אליבא דר' יוחנן].
 1. **מג"א (ב'), מ"ב (ד):** וקנה. היינו שתוחבו אצל הדלת בכותל, וע"כ דמי קצת לנגר המבואר לקמיה דלא מהני ליה מחשבה.
 2. **מ"ב (ה'):** א"צ שיקשרנו וכו'. צ"ל נמי א"צ וכו'.
- ז. מחבר:** וצריך שיתקנו לכך (כר' יוחנן); לרש"י, היינו שיתקנו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשיש שיהא ראוי להפך בו זיתים או לפצוע בו אגוזים; ולר"ת א"צ שיהא ראוי לדבר אחר, אלא כיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך סגי.
 1. **מ"ב (ו):** שיתקנו לכך. היינו דכיון שתקנו יש עליו תורת כלי **ויוצא מתורת בנין** רק דלרש"י בעינן דוקא שיהא ראוי לשום תשיש אחר ולר"ת א"צ שיתקנו אלא לנעול בו דבזה נמי יש תורת כלי עליו ויוצא מתורת בנין.
 2. **בה"ל (ד"ה שיהא):** ראוי להפך וכו'. ואם יחד רק לזה מ"מ לא מקרי כלי שמלאכתו לאיסור כיון שלא היה עדיין רק הזמנה בעלמא.
 3. **מג"א (ג'):** וכן פסק המחבר כר"ת בס' ש"ח. והמ"ב (ז') כ' שלעת הצורך יש להקל.
- ח. רמ"א:** ומיקרי ע"י כך כלי שמלאכתו להיתר, ומותר לטלטלו.
 1. **מ"ב (ח):** ומקרי וכו'. דמלאכת הנעילה הוא להיתר.
 2. **מג"א (ד'), מ"ב (ט):** אבל קנה שמוסקין בו זיתים אע"פ שנועלין בו מקרי מלאכתו לאיסור כיון שעיקרו עשוי לכך הולכין אחר רוב תשישו.
 3. **מ"ב (י):** ומותר לטלטלו. היינו אפי' שלא לצורך גופו ומקומו רק צורך קצת. אבל בענינו דאיירינן לענין לנעול בו דהוא לצורך גופו מותר כיון שיש עליו תורת כלי אפי' עומד למסוק בו זיתים.

ט. **נגר** (peg): יתד שתוחבים אותו בחור שבאסקופה (מפתן הדלת) לנעול הדלת.

1. **משנה** (עירובין קא:): נגר שיש בראשו גלוסטרא, רבי אליעזר אסור ורבי יוסי מתיר.
2. **גמרא** (עירובין סוף קא:): בניטל באגדו כולי עלמא לא פליגי. **כי פליגי בשאינו ניטל באיגדו**. דמר סבר: כיון דיש בראשו גלוסטרא תורת כלי עליו, ומר סבר: כיון דאינו ניטל באיגדו לא.
3. **משנה** (עירובין קב:): נגר הנגרר, נועלין בו במקדש אבל לא במדינה. והמונח, כאן וכאן אסור. **רבי יהודה** אומר: המונח, מותר במקדש, והנגרר במדינה.
4. **גמרא** (עירובין קב:): ת"ר: איזהו נגר הנגרר שנועלין במקדש אבל לא במדינה, כל שקשור ותלוי, וראשו אחד מגיע לארץ. **רבי יהודה** אומר: זה אף במדינה מותר, אלא איזהו נגר שנועלין במקדש אבל לא במדינה כל שאינו **לא קשור ולא תלוי**, ושומטו ומניחו בקרן זוית. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנגרר. אמר **רבא**: והוא שקשור בדלת. איני. והא רבי טבלא איקלע למחוזא, וחזא לההוא דהוה תלי בעיברא דדשא, ולא אמר להו ולא מידי. ההוא ניטל באיגדו הוה. רב אויא איקלע לנהרדעא, חזייה לההוא גברא דהוה קא קטיר בגמי, אמר: דין לא נטרוק.

י. **מחבר**: נגר (שהוא יתד שנועלים בו ותוחבין אותו באסקופה למטה ודומה טפי לבנין), אין נועלים בו **אא"כ** **יהא קשור**. [כר' יהודה].

1. **מ"ב** (י"א): לבנין. ר"ל שנראה כשאר נגרים ויתדות שנועץ בכותל דיש בזה משום בנין ולכך בעינן שיהא קשור. ר' **יהונתן**.
2. **בה"ל** (ד"ה ואין, עי' ד"ה אפילו): ואין נועלים בו אא"כ וכו'. מיהו בקשור **א"צ** אפי' מחשבה שיחשב עליו מבעוד יום. ב"ח וא"ר.
3. **בה"ל** (ד"ה יהא): במחשבה בעלמא שחישב עליו מע"ש איכא איסור דאורייתא לדעת רש"י, אבל להרא"ש הוא רק מדרבנן. וכ"ז בנגר שאין בראשו גלוסטרא, אבל ביש בראשו גלוסטרא אפשר דלכו"ע הוא רק מדרבנן כיון דתורת כלי עליו. ועי' הגר"א.

יא. **מחבר**: כיצד יהא קשור.

1. **אם יש בראשו גלוסטרא** [שדומה לכלי]: **סגי איזה קשר**. דהיינו אפי' אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו, ואפי' אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריה הדלת, ואפי' אם החבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונח בארץ.
(א) **מ"ב** (י"ב): שדומה לכלי. היינו דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין דנראה לכל דלפי שעה משימו שם.
(ב) **מ"ב** (י"ג, עי' **בה"ל** ד"ה בחבל): בחבל דק. משמע **דעכ"פ קשור** מיהו בעינן וכן פסק ה"ט"ז (א). וא"ר כ' דלעת הצורך יש להקל. אבל הגר"א נ"ר כמצדד כה"ט"ז. ואם הנגר מחובר לדלת ומושכין אותו ותוחבין בחור מותר לכו"ע אף בלי קשירה [ח"א].
(ג) **מ"ב** (י"ד): בו. שאם רוצה לטלטלו ע"י אותו חבל מיד נפסק.
(ד) **מ"ב** (ט"ו): ואפי' אם אינו וכו'. והו"א דאינו מינכר כ"כ דהוא רק לנעילה.
(ה) **מ"ב** (ט"ז): בבריה הדלת. או במזוזה שאחורי הדלת.
2. **אם אין בראשו גלוסטרא**: צריך קשור בדלת עצמה [אפי' בחבל דק], או קשר בבריה וקשר אמיץ. שאין אסור אלא כששומטו ומניחו בקרן זוית.
(א) **מ"ב** (י"ז): ואם אין בראשו וכו'. משום דכיון דאין על הנגר תורת כלי בעינן שיהיה יותר היכר שהוא עומד רק לנעילה דלא יהיה נראה כבונה.
(ב) **מ"ב** (י"ח): הקשר אמיץ. ובלא"ה אסור אפי' אם הנגר תלוי באויר ואינו נגרר כלל בארץ.
(ג) **מ"ב** (י"ט): שאין אסור וכו'. קאי אלעיל שכתב דמותר אפי' בחבל דק וע"ז סיים וכתב שאין אסור אלא כששומטו היינו שאינו קשור כלל וכששומטו ממקום החור שנועל שם הדלת מניחו בקרן זוית דאז אינו נראה כמוכן לנעול והוי כבונה.
3. **תוצאה**: (א) גלוסטרא (ממילא): לט"ז צריך איזה קשר, וכן מצדד ה"ב דלא כא"ר. (ב) גלוסטרא בידים: יש מקום להקל יותר, בלי קשר. **בה"ל** (ג) קשר בדלת, אפי' בחבל דק. (ד) קשר בבריה, צריך קשר אמיץ. (ה) מחובר לדלת.

יב. **בה"ל** (ד"ה אם): אם יש בראשו גלוסטרא. היינו ממילא אבל **אם עשה גלוסטרא** לראשו משמע **בב"י** דלכו"ע מותר אפי' בלי קשירה כלל כיון דעשה בו מעשה שמוכיח עליו שהוא כלי לא מחזי כבונה כלל, ומותר אפי' בנקמז. והגר"א ס"ל דלדעת הטור אין לחלק בזה כלל דהא ס"ל דדין בית יד הוא דין אחד דגלוסטרא דמתניתין וכ"ש דאין להתיר בזה בנקמז לדידיה רק לדעת הרי"ף.

ב סעיף ב' - נקמז.

1. **גמרא** (עירובין דף קב:): בעי רבי זירא: נקמז מהו. אמר רב יוסף: מאי תיבעי ליה. לא שמיע ליה הא דתניא: נשמט אסור, נקמז מותר. ורבי יהודה אמר: **נקמז, אע"פ שאינו נשמט אסור**. ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנקמז. וטעמא מאי. אמר אביי: משום דמיחזי כבונה. בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי: עשה לו בית יד מהו. אמר ליה: בוכנא קאמרת. איתמר, אמר רב נחומי בר אדא: עשה לו בית יד מותר.

ב. **מחבר**: כל נגר שאמרנו, מיירי שהאסקופה **גבוה** וכשנועץ אותו במפתן אינו נוקב בארץ, אבל אם נפתחה האסקופה, בענין שכשמכניס הנגר בחור נוקב **תחתיו בארץ**, הוי בנין ואסור לנעול בו.

1. **בה"ל** (ד"ה הוי): הוי בנין. בגמרא איתא משום דמחזי כבונה.

ג. **יש בראשו גלוסטרא**.

1. **מ"ב** (כ'): ב"י, אסור, אפי' הוא קשור. **בה"ל** (ד"ה כל), אפשר דלדברי הרי"ף יש להקל ביש בראשו גלוסטרא.

ד. **עשה לו בית יד** [הוא כמו גלוסטרא דלעיל, אך לעיל איירי דהגלוסטרא היה בו ממילא וכאן איירינן דעשה אותו בידים].

1. מ"ב (כ"א): מוכח דכלי הוא ותו לא מחזי כבונה דאין דרך לשקע כלי בבנין לבטלו שם, ושרי אפי' אינו קשור. ט"ז (ב'), מג"א (ה'), ב"י. אבל הגר"א כ' דלדעת רש"י והטור לא מצינו היתר בנקמז דהיינו נפחתה האסקופה אפי' ע"י עשיית בית יד.

ה. אם מתחלה עשה חלל בקרקע מקום שהנגר יהיה ראשו שם ואינו מוסיף נקב בארץ.

1. מ"ב (כ"ב): אין איסור. וכן רוב הבתים עושין נקבים בחומה אצל הדלת מכאן ומכאן ותוחבין הבריה לשם שהולך מקצה זה לזה ולא אמרינן דהוי כבונה דמה לי שנכנס בחומה או למטה בארץ אלא משום שנעשה מתחלה לכך נקבים בחומה שרי. ועוד, כיון שעושין טבעת של ברזל באמצע הבריה ובו אווזין בשעת פתיחה ונעילה ומושכין את הבריה זה הוי כעשה לו בית יד דמותר ט"ז (ב) ושא"א. ואפי' להגר"א שמחמיר לעיל בעשה לו בית יד לרש"י והטור, יש להקל בזה מפני צירוף טעם הראשון של הט"ז.

ג. סעיף ג' - דלת שבמוקצה: רחבה (חצר) שאחרי הבתים שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר ותולה שם דלת או מחצלת.

א. משנה (עירובין קא): הדלת שבמוקצה, וחדקים שבפרצה, ומחצלות, אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ.

1. גמרא (שם): ורמינהו: דלת הנגררת, ומחצלת הנגררת, וקנקן הנגרר, בזמן שקשורין ותלוין נועלין בהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב. אמר אביי: בשיש להם ציר. רבא אמר: בשהיה להן ציר.

ב. מחבר: רחבה שאחורי הבתים, שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר, אם עשה דלת לפתחה וכדו', אם היה להם ציר (כרבא), נועלים בהם אפי' הם נגררים בארץ. רק שקשרם ותלאם לנעול בהם; ולא חשיב כבונה, שניכר בהם שהוא דלת כיון שהיה להם ציר.

1. רמ"א: וכ"ש אם יש להם ציר עדיין; ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו.

2. מג"א (ו'), מ"ב (כ"ה): שהיה להם ציר. היינו שניכר שהיה להם ציר.

3. מ"ב (כ"ו): רק שקשרם ותלאם. ר"ל שקשרם ותלאם שם מבע"י כדי לנעול בהן, מותר לנעול בהן בשבת שאף שכשהן פתוחין הן נגררות בארץ ורק כשהוא נועלן מגביהן וזוקפן על האסקופה מ"מ כיון שהן קשורות ויש להן היכר ציר, לא מחזי כבונה בשבת.

4. בה"ל (ד"ה שאין): נכנסים ויוצאים בה תדיר. התו"ש מצדד דבפתח העשוי ליכנס בפתח מל' יום הוי כפתח העשוי ליכנס בה תדיר.

ג. ב"י (ג'): מה החילוק בין פקק חלון, שתוספת אוהל עראי מותר, לכאן.

1. ראב"ד (ברא"ש): כיון דלא משתמש שם תדיר, ממילא כסותם בפתח זה, דעתו שיהיה לימים מרובים ומחזי כבונה. מ"ב (כ"ג).

2. רש"י: שהדלת היא עראי ואין חושש לקבוע אותה כראוי, אלא זוקפה כנגד הפתח וע"כ מחזי כבונה. [ונקט 'מוקצה', דאורחא בהכי].

3. ט"ז (ג'): נ"מ, בבית שמשמשין בו תדיר, אם עושה דלת כזה (דאין לו צורת דלת ממש) אסור בלא ציר לפי רש"י.

4. מג"א (ז'): ע"פ הנ"ל: שהמחבר פסק כהראב"ד. ממילא אין חילוק בין פקק חלון ודלת שבמוקצה, רק שם משתמש תדיר, משא"כ כאן. ממילא, אם בפקק חלון אינו עשוי לפתוח אלא לעתים רחוקים, אסור. ויש הכללים כמו כאן. בה"ל (ס"א ד"ה ולא).

ד. מחבר: אבל אם אין להם ציר ולא היה להם ציר, אין נועלים בהם אא"כ היו גבוהים מן הארץ. [משנה].

1. מ"ב (כ"ז): גבוהים מן הארץ. ר"ל שהיו קשורות ותלויות מבע"י בענין שאף כשפותחן אינן נגררות בארץ, ואפי' רק כמלא נימא.

2. בה"ל (ד"ה גבוהים): הנשמת אדם רצה לחדש דבגבוה מן הארץ מהני אע"פ שאין קשור כלל, וכמעט כל הראשונים חולק.

ה. מחבר: ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלים בו, אפי' לא היה לו ציר מעולם והוא נגרר.

1. מ"ב (כ"ח): ופתח העשוי וכו'. שכיון שמשמשין בה תדיר הכל יודעין שלדלת היא עשויה ולא מחזי כבונה.

2. מ"ב (כ"ט): והוא נגרר. מלשון המחבר משמע דעכ"פ קשור מיהו בעינן, אבל מהרמ"א בס"ד משמע דס"ל דאפי' אינו קשור כלל שרי, אם יש לה אסקופה מלמטה, ויש להקל בזה.

ד. סעיף ד' - דלת-אלמנה: דלת העשוי מלוח אחד (ולא קרשים קרשים כדרך דלתות), או שאין לה אסקופה התחתונה (מפתן הדלת).

עירובין (קא): דלת אלמנה הנגררת אין נועלין בה. היכי דמי דלת אלמנה. איכא דאמרי: דחד שיפא, ואיכא דאמרי: דלית ליה גשמה.

א. מחבר: דלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטין ועוקרים אותה, אין נועלים בה אפי' יש לה ציר.

1. מ"ב (ל'): לפי שאין לה תקוני הדלת כשאר דלתות הוי כסתימה בעלמא, ונראה כבונה.

2. מג"א (ח'), מ"ב (ל', ל"ג): ומיירי כאן אפי' בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר.

3. מ"ב (ל"ב): וכשפותחין וכו'. משמע דמיירי בשאינה קשורה, אבל אם היא קשורה ותלויה אף שנגררת בארץ כשפותחה שרי אף שאין לה תקוני דלתות כראוי, משום דכאן מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר. שעה"צ (כ"ג): תלוי בב' גרסות].

ב. מה החילוק בין מחצלת של קנים, שמהני ציר, משא"כ כאן.

1. י"ל הט"ז (ד'): שאני התם דאין רגילות לבנות מחצלת של קנים בבנין. משא"כ כאן דהוא מדף א' ורגילין לבנות בכזה בכותל.

ג. רמ"א: אבל דלת העשויה מקרשים הרבה, שרי אע"פ ששומטים אותה כשפותחה, אם יש לה אסקופה.

1. מה החילוק בין דלת שברחבה, שצריך שיהא קשור ותלוי מבע"י, משא"כ כאן [שאינו קשורה כלל].

2. י"ל המ"ב (ל"ג): הכא איירי בפתח שהוא עשוי לכניסה ויציאה תדיר, וס"ל דבזה לא בעינן קשר כלל. [דלא כמחבר ס"ג].

ד. רמ"א: וה"ה במקום שנועלים בקרשים הרבה ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניס בהם הקרשים [ב"י: כמו חנויות]. דינם דלת, הואיל ואינן לוח אחד בכל הדלת.

1. מ"ב (ל"ד): ויש חקיקה. ר"ל דהחקיקה **נחשבת** כאסקופה.
2. מ"ב (ל"ה): שדינם כדלת. אע"ג דהקרשים אינם מחוברים והוא מכניס **כל קרש בפני עצמו** אפ"ה לא נחשב כדלת של לוח א'.

ה. **מה החילוק בין פקק חלון**, דשרי בלוח אחד, משא"כ כאן. [כאן איירי אפי' עשוי לפתוח ולנעול, דקאי אחנויות].
1. מג"א (ח'): ואפשר דע"ש שהם מחוברים יחד קרוי לוח. ולפי ה"ב"ת י"ל שאה"נ, שאף העשוי מלוח א' אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר שרי.

ו. מג"א (ח'), מ"ב (ל"א, ל"ו): ודעת הרמב"ם דלא אסור **אלא בתרתי לריעותא**, היינו שהוא מלוח אחד וגם אין לה אסקופה. ובפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר מצדדים האחרונים דיש לסמוך על שיטתו להקל.

ה) סעיף ה' - יצא הצירים ממקומו.

א. מחבר: כלים שפתחיהן מהצד ויש להם שני צירים א' למעלה וא' למטה, אם יצא התחתון **כולו** ממקומו, אסור להחזירו שמא יתקע.
1. מג"א (ט'), מ"ב (ל"ח): ואפי' היכי שהחור הוא **באמצע** דלא שייך למגזר כ"כ שמא יתקע, אפ"ה אסור דגזרינן באמצע אטו מן הצד. ואפי' בצירים שלנו שהם **מברזל** אסור, דגזרינן שמא יראה שהציר אינו תקוע יפה ויחבר אותו במסמרים.
2. מ"ב (ל"ז): ואחד למטה. ויש חור במפתן שהציר נכנס לתוכו וכנגדו יש למעלה חור אחד שהציר העליון הוא בתוך החור.
3. מ"ב (ל"ח): שמא יתקע. בחזקת בסכין וביתדות שלא יוכל עוד לצאת משם והוי מכה בפטיש.

ב. מחבר: אבל אם יצא מקצתו, דוחקו עד שמחזירו למקומו כיון שהעליון נשאר במקומו בקל יכול להחזיר התחתון; אבל כשיצא העליון, אסור אפי' לדוחקו ולהחזירו למקומו.
1. מ"ב (ל"ט): אבל כשיצא העליון. דע"ז הוא נופל לגמרי גם הדחיקה אסור כמו חזרה.

ג. ט"ז (ה'): וכ' ה"ב דדלתות הכלים מותר ליטלם מהם בשבת אבל לא דלתות מידי **דמחובר** בארעא משום דהוה בונה. ומזה יש ללמוד גם החלונות אסור ליטול ולהחזיר דמחוברין, הם ואפי' ע"י נכרי אסור משום שבות.

ד. דלת של כלים [שידה תיבה ומגדול]: ד' סוגיות, עם הלכות שונות.

1. להסיר הצירים, מחלוקת ר' פרץ [מחמיר] ומהר"י מקינון [מיקל] - מחבר (סי' שי"ד ס"ז).
(א) אין לחלק בין להסיר צירים בשימת צירים - ט"ז (שם ז', ח'), מ"ב (שם ל"ג).
2. יכול ליטל הדלת מהכלי, אבל אסור להחזיר שמא יתקע - **שבת** (קכב:), מחבר (סי' ש"ח ס"ט), ט"ז (ה').
(א) לפי ר' פרץ [המחמיר במחבר סי' שי"ד סעי' ז'], כאן איירי בדלת שאין שם צירים - ט"ז (סי' שי"ד ז').
(ב) לפי מהר"י מקינון [אפי' בצירים יש להקל], כאן איירי בחזקה - ט"ז (סי' שי"ד ח'), עי' **שעה"צ** (שם ל"ג).
3. דלת שיש ב' צירים אחד למעלה ואחד למטה, אם יצא, אסור להחזיר - **עירובין** (קב:), מחבר (ס"ה).
(א) לכאורה לפי מהר"י מקינון, היינו בחזקת.
4. דלת שיש ציר באמצע, בשבת אסור [ורק ביו"ט יש להקל מצד שמחת יו"ט] - **ביצה** (י', משנה יא:), מחבר (סי' תקי"ט ס"א).
(א) דגזרינן באמצע אטו מן הצד - מג"א (ט'), מ"ב (ל"ח).

ו) סעיף ו' - כלים של פרקים.

שבת (מז:). לוי בר שמואל אשכחינהו **לרבי אבא ולרבי הונא** בר חיאי דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא, אמר להו: מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת. אמרו ליה: שפיר דמי. אתא לקמיה דרב יהודה, אמר: הא **רב ושמואל** דאמרי תרוייהו: המחזיר מטה של טרסיים בשבת **חייב חטאת**. מיתיבי: המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת, קנה סיידין לא יחזיר, ואם החזיר **פטור אבל אסור**. רבי סימאי אומר: קרן עגולה חייב, קרן פשוטה פטור. אינהו דאמור כי האי תנא. דתניא: מלבנות המטה, וכרעות המטה, ולווחים של סקיבס לא יחזיר, ואם החזיר פטור אבל אסור. ולא יתקע, ואם תקע חייב חטאת. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: **אם היה רפוי מותר**.

- א. מחבר: **מטה של פרקים** אסור להחזירה ולהדקה, ואם תקע חייב חטאת; ואם היא (רמ"א: דרכה להיות) רפויה, מותר לכתחלה.
1. מ"ב (מ"א): אסור וכו'. גזרה שמא יתקע ביתדות ומסמרים.
2. מ"ב (מ"א): חייב חטאת. הוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש, ט"ז (ו'). י"א דכיון שעושה בזה כלי גמור חייב משום בונה, מג"א (י').
3. מג"א (י"א), בה"ל: דרכה להיות רפויה. והיינו שאינו מקפיד אם יתנועע בתוך החור מותר דאין לגזור אלא בדבר שצריך להיות מעמידה בדוחק [כלבו בשם הראב"ד] **אבל** בסמ"ג איתא דדוקא דבר שצריך גבורה ואומנות אסור.
4. מ"ב (מ'): של פרקים. היינו שעשויה פרקים פרקים בשביל בעלי אומנות שיוכלו לשאת אתם בדרך וכשבאין על מקומם מחזירין פרקיה יחד ומושיבין אותה.
5. מ"ב (מ"ב): ואם היא דרכה וכו'. דשוב אין לחוש כלל שמא יבוא לתקוע.

ב. רמ"א: ובלבד שלא יהדק. [וכן בב"י, דלא כחזו"א].

1. מג"א (י"ב), מ"ב (מ"ג): שלא יהדק. ורפוי ואינו רפוי אסור. רשב"א הו"ד בב"י.

ג. מחבר: כוס של פרקים, מותר לפרקו ולהחזירו בשבת [טור]. וי"א שדין הכוס כדין המטה [מהר"ם מרוטנבורק].

1. מ"ב (מ"ד): וכוס של פרקים. שיש כוס שמפרקין אותו מעל רגלו.
2. מ"ב (מ"ה), ע"פ ה"ט"ז (ז'): לפרקו ולהחזירו. כשהוא רפוי והטעם דאין דרך להדק כ"כ בחזק שיהיה חשוב כמו תקיעה וע"כ אין לחוש שמא יתקע והיש מי שאומר ס"ל כיון דעכ"פ דרך להדק גם ברפוי אסור כמו במטה של פרקים. (דלא כחזו"א).
3. מג"א (י"ג), מ"ב (מ"ז): שדין הכוס. וה"ה השטענד"ר [שלהם] שבבהכ"נ שמונחים עליו ספרים אם הוא של פרקים.
4. ט"ז (ז'), מ"ב (מ"ו): לכתחלה יש להחמיר, אך אם הוא לצורך [גדול] שבת יש לסמוך אדעה ראשונה (דלא כחזו"א).

ד. כיסוי כלים.

1. מ"ב (מ"ה): כתב המג"א (י"ב) דכוסות שלנו העשויים בחריצים סביב [כמו אלו שיש שרוי"ף סמוך לרגלם] ומהודקים בחזק לכו"ע אסור, וכיסוי הכלים אפי' אם עשויים כך שרי דהתם אין עשויים לקיום רק לפותחן ולסוגרן תמיד וכ"כ ה"ט"ז (ז').
- (א) שעה"צ (ל"ב): המ"א מוכח דכשיהדק בחזק ע"י השרוי"ף חשוב כמו תוקע ממש, אבל ה"ט"ז משמע שהוא רק איסור דרבנן.

ה. רמ"א: ואם דרכו להיות מהודק אע"ג דעכשיו רפוי, אסור.

1. מ"ב (מ"ח): להיות מהודק. ר"ל להיות מהודק ותקוע בחזק שבזה אף הטור דהוא דעה ראשונה מודה דאסור.

ו. סיכום: פסקינן שיש ג' מדריגות.

1. תקע: חיוב. (משום מכה בפטיש, ט"ז ורש"י. י"א משום בונה, מג"א ותוס').
2. הדק: דרך לתקוע, אסור מדרבנן (מחבר). אינו דרך לתקוע, אסור מדרבנן (רמ"א, מ"ב. דלא כהחזו"א).
3. רפוי: אם דרך להיות רפוי, מותר (מחבר). אם דרך לתקוע, אסור (ב"י, רמ"א, מ"ב. דלא כהחזו"א). ואם דרך להדק, מחלוקת הטור והמהר"ם ולכתחילה יש להחמיר (מ"ב. דלא כהחזו"א).

ז. מחבר (סי' רע"ט ס"ז): מנורה של פרקים, אין מטלטלין אותה דחיישינן שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי; ואפי' אם אינה של פרקים אלא יש בה חריצים סביב ודומה לשל פרקים, אסור לטלטלה.

1. ט"ז (ו'): ונמצא עושה כלי. אע"ג דבסי' שי"ד אמר' אין בנין בכלים שאני הכא דהוי כעושה כלי מחדש.
2. מג"א (י"ד), מ"ב (כ"ב): מנורה. ואם דרכה להיות רפוי שרי כמ"ש סי' שי"ג ס"ו.
3. מ"ב (כ"א): מנורה וכו'. אפי' היא חדשה שלא הדליקו בה מעולם.
4. מ"ב (כ"ג) ודומה וכו'. משום דמיחלף בשל פרקים. לפ"ז אסור לטלטל נרות (ליכטע"ר) שלנו (שלהם), דהם עשויין של פרקים.

ח. מה החילוק בין כוסות של פרקים שמותר לטלטלו, משא"כ מנורה של פרקים שאסור לטלטל.

1. ט"ז (ה'): לפמ"ש הטור בסי' שי"ג דבכוס אין דרך להדקו בחזק ושרי ניחא.
2. מג"א (סי' שי"ג י"ב), מ"ב (שם מ"ה): לא גזרו אלא במנורה שדרכה להתפרק, אבל דבר שאין דרכו להתפרק שרי בטלטול.

[ז] סעיף ז' - קורה שנשברה.

- א. מחבר: קורה שנשברה, מותר לסמכה בארוכות המטה שהם כלי לא כדי שתעלה, דא"כ הוי ליה בונה, אלא כדי שלא תרד יותר.
1. והוא שיהיו רפויים, שיכול ליטלם כשירצה אבל אם מהדקם שם, אסור.

ב. ט"ז (ח'), מג"א (ט"ו), מ"ב (נ'): אם מהדקם וכו'. הטעם דמבטל כלי מהיכנו שאינו יכול שוב ליטלו משם בשבת.

1. מג"א (ט"ו), מ"ב (נ'): ואם אינו תחוב בחזק כ"כ שרי.

ג. ואם אינו כלי רק עץ בעלמא: מ"ב (מ"ט) כ' בשם המג"א (י"ד) אע"פ שמוכן הוא לטלטל מ"מ אסור לסמכו תחת הקורה דדמי לבונה. אבל הא"ר ותו"ש חולק. ומציין לפמ"ג שמצדד שאפי' במהדקו שרי במקל, דלא שייך שם ביטול כלי מהיכנו כל שאין שם כלי עליו. אבל השעה"צ (ל"ז), חולק שלא פלוג במלתייהו.

[ח] סעיף ח' - ספסל שנשמט אחד מרגליו.

- א. מחבר: ספסל שנשמט אחד מרגליו, אסור להחזירו למקומו; ולהניח אותו צד השמוט על ספסל אחר, יש מי שמחמיר. [תרה"ד].
1. מ"ב (נ"א): להחזירו למקומו. ואפי' לעשותו רפוי גזירה שמא יתקע ביתד כדי לחזקו.
2. מ"ב (נ"ב): יש מי שמחמיר. ואפי' בטלטול אסור, גזירה דלמא אתי להניח הרגל בתוכו ולתקוע. וכן סתם הרמ"א בסי' ש"ח.
3. מ"ב (נ"ג): ואם ישב עליה כבר כך פעם אחת מבע"י כשהיה סמוך על ספסל אחר, מותר גם בשבת לסמכו על ספסל אחר.

[ט] סעיף ט' - התקוע עץ בעץ.

א. מחבר: התקוע עץ בעץ, בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד, הרי זה תולדת בונה.

1. מג"א (ט"ז), מ"ב (נ"ד): בעץ עצמו. בין בבנין ובין בכלי. וכן התקוע העץ בתוך הקרדום [או שתקע יתד בתוך הבית יד של הקרדום כדי להדקו] וכן המפרק עץ תקוע חייב משום סותר והוא שיתכוין לתקן [רמב"ם].

י' סעיף י' - תיקון הקרקע.

ערובין (קד.): דרש רבא: חצר שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן ומרדה בה ... אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה.

א. מחבר: חצר שנתקלקלה במימי גשמים, יכול לזרות בה תבן ולא חשיב כמוסיף על הבנין, ובלבד שישנה שלא יזרה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי הקופה, שיהפכנה ויביא תבן על שוליה דהיינו על ידי שינוי; אבל ביד, אסור.

1. ט"ז (י'), מ"ב (נ"ו): ביד אסור. משום עובדא דחול. וע"י נכרי שרי אם יש בו צורך הרבה ככל מידי שהוא שבות דשבות.
2. מג"א (י"ז), מ"ב (נ"ה): ולא חשיב כמוסיף. משום דלא מבטל ליה התם דחזי למאכל בהמה או לטיט, אבל דבר דמבטל ליה התם כמו טיט וחול וצורורות אסור דאיכא משום אשווי גומות. ודוקא הכא שבא לתקן החצר אסור דדמי לבנין אבל בענין אחר כמו שנוהגין לפזר חול בבוקר בבית כדי לכסות הרוק שרי דהא שרי לכסות הרוק באפר, כיון שאינו מכוין לבנין.

יא' סימן של"ו סעי' ט' - צינור שעלו בו קשקשין.

כתובות (ס.): תניא, נחום איש גליא אומר: צינור שעלו בו קשקשין, ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש. מאי טעמא. מתקן כלאחר יד הוא, ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן.

א. מחבר: צנור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים ועשבים שסותמים ומעכבים קילוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית, ממעכן ברגלו בצנעא, דכיון דמתקן על ידי שינוי הוא, במקום פסידא לא גזרו רבנן.

1. מ"ב (מ"ו): ועשבים. תלושין (פמ"ג).

ב. ט"ז (ט'): ממעכן ברגליו כו'. ואע"ג דמה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו באיסור דאורייתא.

ג. מ"ב (מ"ז): ממעכן. פ' דורסן ומשפילן ברגליו. וכתב המאירי, דלהסירם הנה והנה אסור אפי' ברגלו.

ד. בה"ל: ואם אי אפשר בצינעא, י"א שמותר בפרהסיא [ר"ן, ב"י]. והא"ר נשאר בצ"ע. אבל שאר ראשונים לא ס"ל כן.

חזרה: מלאכת בונה - בנין בכלים

סימן שי"ד

ב' סעיף א' - אין בנין וסתירה בכלים.

א. סוגיה.

1. ביצה (י', משנה יא): - בית שמאי אומרים: אין מסלקין את התריסין ביום טוב ובית הלל מתירין אף להחזיר ... קאמרי בית הלל הכא אלא משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים.
2. ביצה (כב.) - ואין זוקפין את המנורה. מאי קא עביד. אמר רב חנינא בר ביסנא: הכא במנורה של חליות עסקינן, דמחזי כבונה. דבית שמאי סברי: יש בנין בכלים, ובית הלל סברי: אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים.
3. שבת (קכב): - תנו רבנן: דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין, אבל לא מחזירין ... אמר רבא: קסבר אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, וגזירה שמא יתקע.

ב. קשה.

1. כלים שחייב משום בונה.

(א) שבת (מז.): המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת.

(ב) שבת (קב): עייל שופתא בקופינא דמרא, רב אמר: משום בונה.

(ג) י"ל: כשעושה כל הכלי או תיקון גמור מיקרי שפיר בנין - רא"ש, ר"ן, הו"ד בב"י.

2. האם יש סתירה בכלים.

(א) משנה (קמו.): שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי.

(ב) עירובין (לד): נתנו במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב ... ואמאי. הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא. רב ושמואל דאמרי תרוייהו: הכא במגדל של לבנים עסקינן.

(ג) י"ל: אין בנין וסתירה בכלים ⁽¹⁾ה"מ בכלי קטן, ולא בכלי גדול, ר"ן. ⁽²⁾ה"מ במוסתקי. תוס', רא"ש, טור. אבל בכלי שלם, יש איסור [י"א שיש בנין וסתירה. י"א משום גזרה שמא לעשות כלי].

ג. ראשונים.

1. אין בנין וסתירה בכלים כלל (ופעמים מחיוב משום מכה בפטיש). רש"י, יראים (טור סעי' ז').
2. אין בנין וסתירה בכלים: ה"מ בכלי קטן, ולא בכלי גדול. ר"ן.
3. כשעושה כלי חייב משום בונה. רא"ש, ר"ן.

4. אין בנין וסתירה בכלים: ה"מ במוסותקי. תוס', רא"ש, טור. אבל בכלי שלם, יש איסור [י"א שיש בנין וסתירה. י"א משום גזרה שמא לעשות כלי].

ד. הלכה.

1. מחבר: אין בנין וסתירה בכלים, וה"מ שאינו בנין ממש כגון חבית, שנשברה ודיבק שבריה בזפת. [כתוס', רא"ש, טור].
(א) מ"ב (א): אבל בנין גמור וסתירה גמורה שייך גם בכלים.
(ב) מג"א (ג): בזפת יכול כו'. דמחמת גריעות' לא חייס עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי (תוס' ורא"ש).
2. רמ"א: רק שאינה מחזקת מ' סאה. [כר"ן].
(א) מג"א (א), מ"ב (ב): דאלו היא מחזקת מ' סאה הו"ל כאהל ואית ביה משום בנין וסתירה אפי' בנין וסתירה כל דהו.
3. גר"א (מ"ב ז'): אין סתירה בכלים, אפי' כשעושה שבירה בכלי שלמה. אם לא כשעושה אותה כלי ע"י השבירה, דאז חייב עכ"פ לכו"ע משום מכה בפטיש. [רש"י].
(א) האם לסמוך על שיטה זו לענין אמירה לנכרי, עי' לקמן סעי' ז'.
4. לענין עושה כלי - עי' סי' שי"ג סעי' ו' [וסעי' ט', ומג"א (כאן י')], אם רק רק משום מכה בטיש, או גם משום בונה.

ה. מחבר: אין בנין וסתירה בכלים, ה"מ, שאינו בנין ממש כגון חבית, שנשברה ודיבק שבריה בזפת, יכול לשברה ליקח מה שבתוכה.
1. מ"ב (ד'): יכול לשברה. עי' בפמ"ג שמצדד דהיתר השבירה הוא אפי' שלא במקום שמדובק בזפת.

ו. רמ"א: רק שאינה מחזקת מ' סאה.

1. מג"א (ב), מ"ב (ג): מ' סאה. היינו אמה על אמה ברום ג' אמות עם עובי הדפנות בלא עובי הלבזבזים והרגלים [רמב"ם].
2. בה"ל (ד"ה שאינה): א"ר הביא הרשב"א דבחבית רעועה, אפי' מחזקת מ' סאה אין שייך בה שם סתירה, ויש להקל ע"י נכרי.
ז. מחבר: ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דא"כ הוה ליה מתקן מנא. [משנה (דף קמו.)].
1. ט"ז (א), מ"ב (ו): אפי' אם הנקב הוא נקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא ג"כ אסור עכ"פ מדרבנן אפי' בחבית כזו שהיא רעועה. ואם הוא נקב גדול שעשוי להכניס ולהוציא יש בו איסור תורה (דלא כחזו"א).
2. מ"ב (ה'): לנקבה נקב יפה. ה"ה אם מתיז ראשה מלמעלה ומכוין ליפות השבירה שתשאר עוד כלי. שעה"צ (ד'), ע"פ רש"י (ביצה).

ח. מחבר: אבל אם היא שלמה, אסור לשברה אפי' בענין שאינו עושה כלי, ואפי' נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש.

1. מ"ב (ז'): אסור לשברה. מטעם סתירה ואף דקי"ל דסותר אינו חייב אלא כע"מ לבנות דאל"ה מקלקל הוא, מדרבנן מיהו אסור.
(א) מג"א (א): ואף שרש"י משמע דבמקלקל שהוא לצורך שבת מותר לכתחלה, הראשונים פליגי עליה. ומוסיף הבה"ל (ד"ה אסור), שאפשר דגם רש"י מודה בשאר מלאכות (ומביא ראיות). ול"מ שום שבות שמותר ע"י ישראל כיון שהוא לצורך שבת.
2. מ"ב (ח'): שאינו עושה כלי. ר"ל שאינו עושה נקב לפתח אלא שוברה ואח"כ כתב רבותא טפי דאפי' נקב בעלמא ר"ל נקב שאינו יפה לפתח דאית ביה תרתי לטיבותא שאינו שובר החבית וגם שאינו פתח אפ"ה אסורה. (דחיישינן שמא יתכוין לעשות פתח, לבושי שרד. א"נ, זהו שבירתו, לבוש הו"ד בפמ"ג).

ט. להרחיב נקב.

1. שבת (קמו.): ת"ר: אין נוקבין נקב חדש בשבת, ואם בא להוסיף מוסיף. ויש אומרים: אין מוסיפין.
2. מחבר: ואפי' יש בה נקב חדש, אם להרחיבו, אסור. [פסק כהיש אומרים].
(א) מ"ב (ט') אם להרחיבו אסור. אפי' אם אין מרחיבו כ"כ שיהיה עשוי להכניס ולהוציא על ידו אפ"ה אסור עכ"פ מדרבנן.
3. רמ"א: ובלבד שיתכוין לכך.
(א) במקום שאינו מתכוין - עי' סעי' י"ב.

י. מ"ב (ח'): בעיקר ע"פ הרמב"ם הו"ד במג"א (ג').

1. העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולים שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל חייב משום מכה בפטיש. לפיכך גזרו על כל נקב אפי' עשוי להוציא או להכניס בלבד שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו. [גמרא (קמו.)]
(א) ביאר: אפי' לול שאינו מחובר לקרקע דלית ביה משום בונה על עשיית הנקב, אפ"ה חייב משום מכה בפטיש שגמר מלאכת הלול.
2. כל העושה דבר שהוא גמר מלאכה ה"ז תולדת מכה בפטיש וחייב.
3. העושה נקב כל שהוא בין בעץ בין במתכות בין בבנין בין בכלים ה"ז תולדת מכה בפטיש וחייב וכל פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו.
(א) שעה"צ (ט'): דרך אכלים קאי, דהנקב שעושה להם יש עליהם שם פתח, ולכן בעינן שיהא עשוי להכניס ולהוציא דומיא דפתח. אבל בשאר דברים לא בעינן רק שיהיה דרכו של אותו דבר לעשות בו נקב כזה לאיזה תשמיש. (דלא כנראה מהמג"א).
4. איתא בגמרא דאם תקע מסמר בכותל [לתלות עליו] חייב משום מכה בפטיש. [גמרא (קג.)].
5. העושה נקב בקרקע הבית שיצאו המים חייב משום בונה.

ג. סעיף ב' - היה בה נקב ונסתם.

א. שבת (קמו'): ושון שנוקבין נקב ישן לכתחלה. אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא במקום העשוי לשמר, אבל לחזק אסור. היכי דמי לשמר, היכי דמי לחזק. אמר רב חסדא: למעלה מן היין זהו לשמר, למטה מן היין זהו לחזק. רבא אמר: למטה מן היין נמי זהו לשמר. והיכי דמי לחזק, כגון שניקבה למטה מן השמרים.

ב. מחבר: היה נקב ונסתם. למטה מן השמרים, אסור לפתחו, שסתימה מעליא וחשיב כפותח מחדש; למעלה מן השמרים, מותר לפתחו.

1. מ"ב (י"ג): נקב ונסתם. אפי' היה אותו מקום מקום הברזא שסתמו ועשאו במקום אחר ועתה רוצה לפתחו.
2. מ"ב (י"ד): וחשיב כפותח מחדש. וע"כ אסור לעשות שם אפי' נקב קטן שאין עשוי להכניס ולהוציא על ידו.
3. מ"ב (ט"ו): מותר לפתחו. אפי' הוא נקב גדול דאזתה הסתימה לא חשיבא סתימה כלל.

ד] סעיף ג' - לנקוב נקב ישן.

א. מחבר: במקום נקב ישן נוקבין אפי' במקדח (פי' כלי מיוחד לנקוב) כגון שנשברה הברזא.

1. מ"ב (ט"ז): במקום נקב ישן. בין שהנקב ההוא היה גדול או קטן ובלבד שלא ירחיבו יותר ממה שהיה מתחלה [דלא כב"י].
2. מ"ב (י"ז): שלא חשיב סתימה, שהוא למעלה מן השמרים. ולכן מותר לנקוב במגופה שסותמין כלי זכוכית, אפי' בכלי המתוקן לכך.
3. מ"ב (י"ח): הברזא. נקט דבר ההוא וה"ה אם היה הנקב במקום אחר שנסתם.

ב. מחבר: י"א דלא שזה רק בחבית של חרס, שאין הסתימה מהודקת יפה. אבל בחבית של עץ שמהדקים מאד העץ שסותמים בה הנקב וחותרים ראשו ע"ז שלא להוציאו, ונראה שזה נקב חדש, ואסור.

1. מ"ב (י"ט): א"ר כתב דשאר פוסקים פליגי ע"ז, ופסק כמותם וכן הנחלת צבי. אבל הפמ"ג וח"א משמע דיש לחוש להחמיר. והגר"ז, מיקל בצורך גדול. שעה"צ (כ').

ה] סעיף ד' - להכות ברזא בתוך ברזא.

א. מחבר: ברזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאה, מותר ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא לצורך לשתות יין בשבת.

1. רמ"א: ובלבד שלא יהיה הברזא הראשון נגד השמרים כמ"ש סעי' ב'.

ו] סעיף ה' - מרזב (spout).

א. שבת (קמו'): גובתא, רב אסר, ושמואל שרי ... כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא. מאן דאסר גזרינן דלמא אתי למיחתך לכתחילה, ומאן דשרי לא גזרינן. כתנאי: אין חותכין שפופרת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. נפלה מחזירין אותה בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב, ורבי יאשיה מיקל ... דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן: הלכה כרבי יאשיה.

1. מחבר: מותר ליתן קנה חלול (בחבית או ברזא) להוציא יין אע"פ שלא היה בו מעולם.
(א) מ"ב (כ'): שהרי עומד ומיוחד לכך, ואינו מתקן כלי. ומ"מ אסור לתקוע היטב בחזקה ביתדות דיש בזה משום גמר מלאכה.
(ב) מ"ב (כ"א): אע"פ וכו'. אע"ג שאינו יודע אם יגיע למדתו, שרי. ונ"א אע"פ שהקנה עצמה אינה מתוקנת כל צרכה וחסרה תיקון.

ב. שבת (דף קמו'): אמר טבות רישבא אמר שמואל: האי טרפא דאסא אסור. מאי טעמא. רב יימר מדפתי אמר: גזירה משום מרזב, רב אשי אמר: גזירה שמא יקטום. מאי בינייהו. איכא בינייהו: דקטים ומנחי".

1. מחבר: אבל לא ליתן עלה של הדס בנקב שבחבית ומקפלו כעין מרזב, שגזרינן שלא יתקן מרזב ליינו, ולא דמי לברזא וקנה שאינו עושה מעשה.
2. רמ"א: ויש מתירים אפי' בעלה של הדס במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמא יקטום.
(א) ט"ז (ג'): שמא יקטום. ואע"ג דבס"ב ש"כ"ב שרי לקטום קיסם מאוכלי בהמה לחצוץ בו שיניו, הכא גרע טפי. פי' המג"א (ו'): כשדרך הוא באוכלי בהמה מתקנים כלי העשוי כבר, ולכן אסור. אבל עושין ממנו כלי בתחלה, ר"ן. (עי' מ"ב סי' ש"כ"ב י"א).
(ב) מ"ב (כ"ב): המחבר שכתב טעם האיסור מפני שנראה כעושה מרזב, ורמ"א מסיים ואין לחוש שמא יקטום. הוא פלוגתא דאמוראי בגמרא. ונ"מ דקטים ומנחי [היינו שהיו לו הרבה קטומים מוכנים מע"ש לזה ולכך אין לחוש שמא יבוא לקטום] למ"ד משום מרזב אסור אף בכה"ג ולמ"ד שמא יקטום שרי ופסק הרא"ש והטור כמ"ד שמא יקטום.
(1) שעה"צ (כ"ג): הטור משמע, שאם רק א', יש לחוש שמא יתקלקל. אבל הב"ח כ' שלא מספיק בב' וג', וכן נראה מהרמ"א.
(ג) בה"ל: אבל הר"ח משמע "דקטים ומנחי" דהיינו שמונח בתוך החבית מבעוד יום ואפ"ה לרב יימר דס"ל משום שהוא כמרזב אסור למשוך היין דרך שם ולרב אשי אין אסור אלא ליתן לכתחלה העלה בחבית בשבת.

ז] סעיף ו' - מגופה (lid).

א. מקור.

1. משנה (קמו'): ואין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה, וחכמים מתירין. ולא יקבנה מצדה.
(א) גמ': אין נוקבין מגופה וכו' אמר רב הונא: מחלוקת למעלה, אבל מן הצד דברי הכל אסור. והיינו דקתני לא יקבנה מצדה. ורב חסדא אמר: מחלוקת מן הצד, אבל על גבה דברי הכל מותר. והא דקתני לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית.
2. ברייתא (שם): רשב"ג אומר: מביא אדם את החבית של יין ומתיז ראשה בסייף, ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש.

ב. מחבר: מותר להתיז ראש החבית בסייף דלאו לפתח מכוי, כיון שמסיר ראשה. [רשב"ג].

1. מ"ב (כ"ד): בסייף. דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו.

2. מ"ב (כ"ה): דלאו לפתח מכוין. אלא להרחיב שפתיה, שבקל ליקח מה שבתוכה. **ודוקא כשעושה זה לאורחים** [א"ר, רש"ל].
3. ט"ז (ה'): ואין חילוק כלל בין חבית למגופה הן לאיסור הן להיתר.
- (א) אבל המג"א (ז'): כ': שאם **מייירי במוסתקי**, יכול להתיז גם גוף החבית. אבל בחבית שלימה מותר להתיז רק ראש המגופה, דלא מקרי שבירה כיון שאינה מחוברת לחבית. וכ"כ המ"ב (כ"ג).
- ג. מחבר: **אבל לנקבה בצדה** בין החבית או המגופה, אסור אפי' ברומח שעושה נקב גדול; דכיון דהוי מצדה ודאי לפתח מכוין. [רב הונה].
1. מ"ב (כ"ו): דנקב הרי הוא כעושה פתח לחבית **ואפי' נקב קטן** שאינו להכניס ולהוציא, ג"כ אסור מדרבנן בין במגופה ובחבית.
2. מ"ב (כ"ז): ודאי לפתח מכוין. דאי אינו מכוין לפתח אלא להרחיב מוצא היין היה לו לפתוח את המגופה אבל כשנוקב במגופה למעלה ע"כ לאו לפתח מכוין שאין דרך לעשות שם פתח שלא יפלו עפר וצרורות.
- ד. מחבר: וליקוב המגופה **למעלה**, מותר, דלאו לפתח מכוין, שאין דרך לעשות פתח למעלה אלא נוטל כל המגופה. [חכמים].
1. ט"ז (ד'): ליקוב המגופה למעלה מותר מב' טעמא, שאין דרך פתח בכך שלא יפול עפר, וגם היה ליטול גוף המגופה. אבל מצידה אין שם אלא חד טעם, דהיינו שהיה לו ליטול כל המגופה בזה אמרינן דלפעמים יש לו טעם ע"ז שאינו רוצה אלא לעשות פתח קטן.
2. ט"ז (ו'): וגם בגוף החבית יש היתר למעלה.
- (א) אבל המג"א (ז'), והמ"ב (כ"ו, שעה"צ כ"ח) **חולק**: בחבית אסור בכל מקום שעושה בה נקב.
3. מג"א (ח'): אע"ג דבחבית אסור כמ"ש ס"א. מגופה שאני מן החבית, דאפי' אם היה עשוי הנקב שבמגופה להכניס ולהוציא לא מחייב. והכא כיון שאינו עשוי להכניס ולהוציא שרי [תו' שם]. וא"כ אפי' בחבית שלימה שרי.
4. מ"ב (כ"ח): מותר: אפי' בחבית שלמה שרי שאין המגופה חיבור לחבית. ובזה לכו"ע מותר **ואפי' שלא מפני האורחים**.
- ה. מג"א (י"ד), מ"ב (כ"ה): מותר ג"כ לקרוע העור מע"פ חבית של יין ובלבד שלא יכוון לעשות זינוק [פי' כעין מרזב] (תוספתא).

ח סעיף ז' - חותמות שבכלים.

ביצה (לא; הו"ד בתוס' קמו.): אמר שמואל: חותמות שבקרע, מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך. שבכלים, מתיר ומפקיע וחותר.

- א. מחבר: **חותמות שבכלים**, שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל, יכול להתירו או לחתכו בסכין או להתיר קליעתו.
1. מ"ב (כ"ט): חותמות שבכלים. הוא לשון סגירה כלומר שהכיסוי שלהם סגור בקשרי חבלים.
2. מג"א (ט'), מ"ב (ל'): יכול להתירו. דלאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי.
3. מ"ב (ל"א): או לחתכו בסכין. דלאו סתירה גמורה היא זו ואינו אסור בכלים לכו"ע משא"כ בשבירת פותחת, דהוי סתירה גמורה.
4. מ"ב (ל"ב): או להתיר קליעתו. עי' בה"ל (ס"ח) דלדעת הרמב"ם יש איסור בזה.
- ב. מחבר: אבל **פותחת** של עץ ושל מתכת, אסור להפקיע ולשבר דבכלים נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה.
- ג. מחבר: ומטעם זה אסור **להסיר הצירים** שקורים גונזי"ש שאחורי התיבות אם נאבד המפתח, ויש מתירים בזו.
1. ב"י (ז' ב'), ט"ז (ז'), מ"ב (ל"ג): אסור להסיר הצירים. דכשבירת פותחת דמיא, ויש בזה משום סתירה. וכן המחזיר דלת הכלי על צירה, יש בזה משום בנין.
2. ט"ז (ח'), מג"א (י'), מ"ב (ל"ד): ויש מתירין. דלא דמי לשבירת פותחת וסתירה גרועה היא כיון שא"צ לשבור שום דבר.
3. ט"ז (ח'), שעה"צ (ל"ג): שמצדד שלדעת דלדעת המקילין בהסרת הציר, גם להשיג הדלת של הכלי על הציר מותר.
4. מג"א (י'): ויש מתירין. וצ"ע דבסי' שי"ג ס"ט כתב התוקע עץ וכו' חייב משום בונה וא"כ כשסותרו הוי סותר, וי"ל דהתם מייירי כגון שעושה כלי כגון המכנים עץ בתוך הקרדום אבל הכא בלי צירים נמי הוי כלי.
5. מג"א (י'), מ"ב (ל"ד, שעה"צ ל"ג): ולכו"ע אסור לקבוע הצירים או מנעל **במסמרים** להכלי דהוי תיקון מנא. מ"ב (שם): ובח"א כ' דאפי' ע"י אינו יהודי אסור דהוי מלאכה דאורייתא.
6. .

ד. מחבר: ושבירת פותחות של תיבות, יש מתיר ויש אסור, **ויש להתיר ע"י נכרי**.

1. מ"ב (ל"ה): של תיבות. וה"ה שאר כלים.
2. מ"ב (ל"ו): יש מתיר. ס"ל דאין שייך שם סתירה כלל בכלים. ואף דהמחבר סתם מתחלה בסעיף זה גופא בשבירת פותחת לאיסור, אפ"ה הביא כאן דעת היש מתירין כדי לסמוך עליהן להקל עכ"פ ע"י נכרי, וכמו שמסיים אח"כ.
3. מג"א (י"א), מ"ב (ל"ז): ע"י נכרי. י"א [מהרש"ל] דדוקא בהפסד מרובה או שנחפז **הרבה** לצורך מצוה.
4. מ"ב (ל"ז): וכ"ז בשבירת הפותחת אבל לפתוח אותו בסכין או במחט גדול שרי אפי' דלת של בית.

ט סעיף ח' - חותלות.

- א. בבלי (קמו.): תניא חדא: חותלות של גרוגרות ושל תמרים, מתיר ומפקיע וחותר.
1. כל בו (סי' ל"א): חותלות של תמרים מתיר הקשרים ומפקע כל החבלים אפי' בסכין **ואפי' גופן של חתלות**, לפי שכל זה כמי ששובר אגוז או שקד בשביל האוכל שבהן או שובר העצם להוציא מוחו.

- ב. מחבר: חתולות של תמרים וגרוגרות, אם הכיסוי קשור בחבל, מתיר וסותר שרשרות החבל וחותר אפי' בסכין, ואפי' גופן של חתולות, שכל זה כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם.
1. מ"ב (ל"ט): אם הכיסוי וכו'. האי דינא היינו הך דס"ז ונקטיה משום סיפא לאשמועינן דבזה אפי' גופן של חתולות מותר לשבור.
  2. מג"א (י"ב), מ"ב (ל"ח): חתולות. כלים עשויים מכפות תמרים כמין סלים.
  3. מג"א (י"ג), מ"ב (מ', ע' ל"ח): ששובר אגוזים. דוקא הני דלאו כלים גמורים דאינם עשויים אלא שיתבשלו התמרים בתוכם. אבל כלי גמור פשיטא דאסור, כסתם המחבר בריש ס"ז.
  4. מ"ב (מ'): ומחצלת שתופרים בו פירות, מסתפק הפמ"ג אם דמי לחתולות.

ג. בה"ל: מפקיע, פי' סותר שרשרות החבל. רש"י, טור, מחבר. ופריך רע"א, שהמג"א (סוף סי' שי"ז) בשם הרמב"ם דהפותר חבלים חייב משום קושר והסותר חייב משום מתיר. י"ל, דהרמב"ם יפרש מפקיע היינו דמנתק וקורע, וע"כ מותר דלא עדיף ממה שהתירו לחתוך אפי' בכלי ואין שייך לאסור מחמת קורע גופא דהוא אסור מדרבנן אפי' בשלא ע"מ לתפור. דאין שייך שם זה אלא בקריעת הבגד דשייך בו קורע ע"מ לתפור ולהכי גזרו רבנן אפי' בשלא ע"מ לתפור משא"כ בזה].

י' סעיף ט' - פסיקת תלוש.

- א. מחבר: מותר להפקיע ולחתוך קשרי השפוד שקושרים בטלה או בעוף הצלויים.
- ב. מג"א (י"ד): מותר להפקיע ולחתוך. דפסיקת תלוש אינו אסור [מ"ב (מ"א)], אלא מתקנו למדה או לעשות כלי. והיתר גמור הוא במקלקל בפסיקת תלוש, ואפי' למ"ד יש בנין בכלים שרי שהרי אינו כלי שאינו קשור לחבר שברים זה בזה.
- ג. מג"א (י"ד), מ"ב (א'): וחביות קטנות של מרקחת אסור להסיר החשוקים, כדי ליקח מה שבתוכה. ולא דמי למוסתקי, דהתם דרכה מתחלה לעשות כן והוי ככלי שלמה. אך ע"י א"י בודאי יש להתיר. ובקשור ע"י חבלים אפי' ע"י ישראל יש להתיר.
- ד. מ"ב (מ"א): מותר להפקיע וכו'. ואין בו משום מלאכת מחתך שאינו מקפיד על המדה. המבצע עצים לחתיכות גדולות אסור מדרבנן משום עובדא דחול, המבקע לחתיכות קטנות חייב משום טוחן, ואם מקפיד על המדה חייב משום מחתך אפי' בחתיכות גדולות.
- ה. מ"ב (מ"ב): קשרי השפוד וכו'. וה"ה פירות שקשורים או תפורים יחד בחוט מותר להתיר או לחתוך החוט.

יא' סעיף י' - חותמות שבקרקע.

- א. מחבר: חותמות שבקרקע, כגון דלת של בור שקשור בו חבל, יכול להתירו דלאו קשר של קיימא הוא, שהרי עומד להתיר; אבל לא מפקיע וחותר, משום סתירה. ודוקא כשעשוי לקיים על מנת שלא להסירו בשבת.
1. אבל אם אינו עשוי לקיים כלל, מותר. ולכן מותר להתיר דף שמשימין אותו לפני התנור ושורקין אותו בטיט, שאינו עשוי לקיום. (א) רמ"א (סוף סי' רנ"ט): לעשות ע"י עכו"ם או קטן, ואם א"א יעשה גדול ע"י שינוי קצת.
  - ב. ט"ז (ט'): אבל לא יפקיע. פי' מתיר קליעתו. עי' בה"ל (לעיל), שהרמב"ם חולק.
  - ג. מ"ב (מ"ג): משום סתירה. דכיון שהוא מחובר לקרקע יש בו משום בנין וסתירה.
  - ד. מ"ב (מ"ד): שלא להסירו בשבת. אלא במוצ"ש. ואם אין דעתו להסירו אף במוצ"ש, גם להתירו אסור דהוי קצת קשר של קיימא.
  - ה. בה"ל: אבל לא מפקיע וחותר. עי' רש"י עירובין, דס"ל דגזירה דרבנן הוא ולא סותר ממש, ולשיטת התוספות שם אין זה מוכרח.

יב' סעיף י"א - ממחק.

- א. מחבר: אסור ליתן שעוה או שמן עב בנקב החבית לסתמו מפני שהוא ממרח, אבל בשאר דברים [רמ"א: הואיל ואין היין יוצא], מותר.
1. מג"א (ט"ז), מ"ב (מ"ה): והאי שעוה צ"ל דהכיננו לתשמיש מאתמול דאל"כ אסור בלא"ה משום מוקצה דלאו כלי הוא.
  2. מ"ב (מ"ו): כיון דהוא משום חשש מירוח אסור אפי' אם אין מכניס השמן בתוך הנקב אלא בהנחה בעלמא ע"ג מלמעלה. ואין חילוק בזה בין ת"ח לע"ה.
  3. מ"ב (מ"ז): מותר. היינו אפי' להכניסו תוך הנקב דהואיל ואין היין יוצא אפי' בלי תיקון לא מחזי כמתקן.
  4. ט"ז (י'), מג"א (ט"ו), מ"ב (מ"ז): חולק. שאפי' אם אין היין יוצא דרך שם, ג"כ אסור ליתן שום דבר בתוך הנקב לסתמו משום דהוי כעין בונה (ט"ו: או גזרה ימרח בחוץ). אלא דע"ג הנקב מלמעלה דלית ביה משום בנין אינו אסור, כ"א בדבר שמתמרח.
- ב. מחבר: ואם היה היין יוצא דרך הנקב, אסור לסתמו ואפי' ליתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מכין אלא להצניעו שם. ואם הוא ת"ח, מותר לו להערים בכך.
1. מג"א (ט"ז), מ"ב (מ"ח): אסור לסתמו. מדרבנן מפני דמחזי כמתקן. ודוקא כשסתמו בדבר שאין דרך לסתום בו.
  2. מ"ב (מ"ט): לומר שאינו מכין. כיון דבאמת מכין הוא לסתמו.
  3. מ"ב (נ'): ואם הוא ת"ח. כיון שהוא ת"ח אין לחוש בו שאם נתירנו ע"י הערמה יבוא לעבור על איסור זה אפי' בלי הערמה.
  4. מ"ב (נ'): וכתב המ"א (ט"ז) דאף דקי"ל דהאידינא אין לנו דין ת"ח מ"מ לענין זה אין להחמיר ע"ש, ויש שחולקין עליו.

ג. ממרח.

1. מג"א (ט"ז), מ"ב (מ"ה): בשעוה דאם מרח חייב חטאת, או בשמן דגזרינן אטו שעוה.

2. מ"ב (מ"ה): ודוקא שמן עב, כיון דשייך בו קצת מירוח אתי לאחלוף. שומן וחלב דינו כשעוה (דאורייתא).

יג. סעיף י"ב, סעיף א' - קודח.

א. תרה"ד: סכין התחוב בכותל של עץ מבע"י או בספסל או בדף שאינו מחובר, האם שרי להוציא הסכין בשבת.

1. תקעו בכותל, יש לאסור. שכמעט פסיק רישיה היא שלא יוסיף בנקב, וה"ל קודח כל שהוא.

א) קשה: המרדכי פסק שסכין תקוע בחבית מותר להוציאו ולהכניסו, שהרי אינו מתכוין להוסיף. והא קודח.

1) י"ל: דכיון דחבית כלי הוא, ואין בנין וסתירה בכלים, ולהכי אין בו משום קודח אפי' הוה א"א שלא יוסיף בנקב.

ב) קשה: דמחייב משום דמתקן פיתחא.

1) י"ל: דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא לא שמיה פתח אלא דגורו. כשאין מתכוין, י"ל דשרי באיסור דרבנן, כמהר"ם.

ג) אמנם, התרה"ד חוזר בפשט של המרדכי, שהאי סכין איירי שהוציאוהו והכניסוהו כבר בחול, ולא פס"ר הוא שיוסיף בנקב.

1) ואי הוה פסיק רישיה להרחיב הגומא הוא אסור.

ד) קשה: אי איירי בסכין שבחבית דלאו פס"ר, מאי קמ"ל פשיטא דכל דבר שאין מתכוין אפי' במלאכה דאורייתא שרי דקי"ל כר"ש.

1) י"ל: י"ל דאיצטריך לאשמועי' דלא גזרו דלמא אתי לכיון שיוסיף בנקב הואיל וידעינן דניחא ליה להרחבת הנקב. [כמו, גזירה

דילמא אשווי גומות]. וגמרא דף נ:, ראייה דלא גזרו.

2. מסקנה: סכין בקרקע, או בחבית אסור. אבל בספסל, מותר. [שאין דין של פתח].

ב. ב"י. דעת המרדכי: שהוא פס"ר, ועדיין יש להתיר בחבית [דלא כתרה"ד]. (ויסוד המחלוקת, אם התיובתא על כולם או רק ר"ה).

1. וקשה לדעת תרה"ד: מה בין חבית לספסל. הדר"מ: מתרץ שהחבית, אסור מצד עשיית פתח, משא"כ ספסל.

ג. סכין תקוע בקרקע: או כלי שמחזק מ' סאה (מ"ב י"א, בה"ל סעי' י"ב ד"ה וכן).

1. אסור להוציאו, אפי' אינו מתכוין להוסיף: תרה"ד, מחבר (סעי' י"ב), ט"ז (ב'), מ"ב (י"א).

א) מ"ב (נ"ב): אסור להוציאו. דע"י הוצאתו כיון שהיה מתחלה תקוע קצת בחוזק א"א שלא יתרחב הסדק שם ועשיית נקב כל שהוא בכותל מחובר יש בו משום קודח דהוא תולדה דבונה ואף דאין מתכוין לזה כמעט פסיק רישיה הוא.

2. מ"ב (י"א) מביא המג"א (ה') שמצדד להקל כיון שהוא משאצל"ג ומקלקל וכלאח"י. אבל העולם נוהגים להחמיר. וכן מסיים הט"ז (ב'), שאין בידו להקל נגד התה"ד והשו"ע והרמ"א.

א) בה"ל (סעי' י"ב ד"ה ואם): אפי' להחולקין שס"ל אין איסור בכל גווני להוציא הסכין. היינו דוקא לענין הוצאה מן הכותל דהסדק נעשה ממילא. אבל לתחוב אותו בתוך הכותל, דהוא עושה הסדק בידים בודאי לכו"ע אסור אם לא הורחב עדיין מקום מושבו.

3. רמ"א (סעי' י"ב): ואם דצה ושלפה מבעוד יום, אפי' בכותל, שרי.

א) מ"ב (נ"ג, שעה"צ נ"א, בה"ל ד"ה ואם): שרי. להוציאה ואף לחזור ולתחוב אותו בכותל דכיון דכבר נעץ הסכין בכותל מבעוד יום והוציאו והדר נעצו כבר הורחב מקום מושבו ותו לא הוי פסיק רישיה. אבל אם לא חזר ונעצו מבעוד יום נראה דאסור לתחוב אותו בכותל דעדיין לא נתרחב במה שהוציאו פעם אחת מן הכותל.

4. מ"ב (נ"א): ובכותל של לבנים מצוי כמה פעמים שאין שורותיהם מדובקים זה לזה, ואז מותר להוציא אפי' אם לא היה דצה ושלפה מבעוד יום.

ד. סכין תקוע בחבית.

1. מותר להוציאו ולהכניסו, שהרי אינו מתכוין להוסיף: מחבר (סעי' א', סעי' י"ב).

2. אסור להוציאו, דהוי פס"ר דעושה נקב ופתח לחבית. אא"כ שהוציאו פעם אחת מבע"י: תרה"ד, רמ"א (סעי' א').

3. לצורך גדול, יש להקל: ט"ז (ב'), מ"ב (י"א).

ה. סכין תקוע בתלוש: ספסל.

1. מותר להוציאו, אפי' אם הוא פסיק רישיה שיתרחב הנקב: תרה"ד, מחבר (סעי' י"ב), ט"ז (ב'), מ"ב (י"ב).

ו. מה החילוק בין קרקע לחבית: דעת המחבר.

1. תקוע בכותל אסור משום שהוי פס"ר דאורייתא, משא"כ בחבית שהוא שרק פס"ר באיסור דרבנן: מ"ב (י'), י"א).

ז. מה החילוק בין חבית לספסל: פשט בתרה"ד (למסקנא), ודעת הרמ"א.

1. צ"ע: ב"י (סוף הסי').

2. בחבית אסור משום דיש בו משום מתקן פתחא, משא"כ בתלוש וספסול: דר"מ (ט'), ט"ז (ב'), מ"ב (י"ב).

ח. פסיק רישיה: באיסור דרבנן.

1. דעת התרה"ד: י"א שהוא סבר שהוא מותר, מג"א (ה'). י"א שמסקנתו שהוא אסור, ט"ז (ב').

2. מ"ב (י"א): המחבר סבר שהוא מותר, משא"כ הרמ"א (סעי' א').

3. להלכה: רמ"א, ט"ז, מג"א [מ"ב (שעה"צ סי' שט"ז כ"א)], יש איסור פס"ר גם באיסורי דרבנן.

א) מג"א (סוף ה'): אמירה לנכרי בפסיק רישיה יש להתיר.

חזרה: אינו מתכוין, ופסיק רישא

[א] אינו מתכוין.

א. משנה (קג.): החורש [המנכש והמקרסם והמזרד] כל שהוא, חייב. **המלקט עצים**, אם לתקן כל שהן. אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה. **המלקט עשבים**, אם לתקן כל שהוא, אם לבהמה כמלא פי הגדי.

1. גמרא (שם): ת"ר: **התולש עולשין**, והמזרד זרדים, אם לאכילה כגרוגרת. אם לבהמה, כמלא פי הגדי. אם להיסק, כדי לבשל ביצה קלה. אם לייפות את הקרקע, כל שהן.

2. אטו כולו לא ליפות את הקרקע ניהו. רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: **באגם שנו**. אביי אמר: אפי' תימא בשדה דלאו אגם, וכגון דלא קמיכוין. והא אביי ורבא דאמרי תרויהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. לא צריכא, דקעביד בארעא דחבריה.

ב. דבר שאינו מתכוין [בלי פס"ר]: מחלוקת בין רב יהודה ורב שמעון.

1. מחבר (סי' של"ז ס"א): פסק כר"ש, להקל. שמותר לגרור אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים, כשלא יתכוין לעשות חריץ.

ג. מלאכה שאינו צריכה לגופה: מחלוקת בין רב יהודה ורב שמעון.

1. עי' מ"ב (סי' שי"ד י"א): רוב הפוסקים פסק כר' שמעון, שהוא רק איסור דרבנן. (לשון המ"ב סי' שט"ז ס"ק ל"ד).

ד. דבר שאינו מתכוין: בפסיק רישא דניחא ליה.

1. מ"ב (סי' ש"כ נ"ב, שעה"צ נ"ג): הוא איסור דאורייתא. [בפשטות, הוא גמרא מפורשת דף קג., כדאי' בבה"ל של"ו סי"ב].

ה. ספק פסיק רישא לשעבר.

1. בה"ל (סי' שט"ז ס"ג ד"ה ולכן): מותר, בשם הרמב"ן מאירי והט"ז. [והראיה ממצרף כלי. ושם הוי ניחא ליה, אפי' כנגד חזקה].

2. (לכאורה ממילא ה"ה מותר לגרור דבר שאינו מתכוין בפסיק רישא ע"י קטן 'בלי הבנה' להתוצאה).

ו. דבר שאינו מתכוין, וקרוי לפסיק רישא.

1. בה"ל (סי' רע"ז ס"א ד"ה שמא): מחמיר, בשם המהרש"א. ממילא נר שמונח אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת.

ז. דבר שאינו מתכוין בפסיק רישא: לגבי אמירה לנכרי.

1. מ"ב (סי' רע"ז ט"ו), מג"א (שי"ד סוף ה'): מותר (רוב פוסקים). ממילא מותר לנער הנר של שמן מע"ג טבלה, ע"י עכו"ם.

ח. דבר שאינו מתכוין בפסיק רישא: כשהוא באופן שאפשר לעשות מעשה זו מבלי שיעשה עמו מלאכה.

1. מ"ב (סי' של"ז ד'): מחמיר, דאסור לגרור גדולים ביותר כיון דפסיק רישא דבודאי לעכשות חריץ. (דלא כראבי"ה, ושע"ש).

ט. פסיק רישא דלא דניחא ליה: הערוך (תוס' דף קג.) פסק שמותר, אבל תוס' (שם) כתב שהוא איסור דרבנן.

1. מחבר (סי' ש"כ ס"ח): שפסק להחמיר, שהוא איסור דרבנן ("וחלקו עליו"). וכן המ"ב (סי' של"ז שעה"צ ב', ועוד מקורות).

י. פסיק רישא דלא דניחא ליה: בשאר איסורים.

1. מ"ב (סי' ש"כ נ"ג): איסור דאורייתא.

יא. פסיק רישא בחד דרבנן דלא ניחא ליה: מחלוקת התרומת הדשן (לכל הפחות בה"א) עם המג"א (סי' שי"ד סק"ה).

1. דעת המחבר (סי' שי"ד ס"א, לפי המ"ב י"א), להקל. ודעת המחבר (סי' ש"כ ס"כ, לפי המ"ב נ"ז), להחמיר.

2. מג"א (שם, שש ראיות), מ"ב (כמה מקומות), להחמיר.

3. מ"ב (סי' שט"ז ה'): במקום צער יש להקל, ומותר לסגור חלון להציל מן הקור כשאינו רוצה בצידת הצפור (כשהצידה דרבנן).

4. שעה"צ (סי' שכ"א ס"ח): במקום הצורך יש להקל, ומותר להשטין על טיט שאינו שלו (שהוא רק איסור דרבנן).

יב. פס"ר דלא ניחא: במקום מצוה.

1. מ"ב (סי' תרמ"ו סק"ח). ע"פ תוס' (כתובות דף ו.): שיש להקל. (י"א אפי' באיסור דאורייתא).

יג. פסיק רישא בתרי דרבנן. [לפי השעה"צ סי' של"ז סק"י, דברו רק בדלא ניחא ליה].

1. רמ"א (סי' שט"ז ס"ג, לפי המ"ב ט"ו, והשעה"צ) מדויק להקל. ומותר לסגור תיבה גדולה על זבובים. א היה יכול לתפסה בחד שחיה, וגם הוא דבר שאינו במינו ניצוד. אמנם עי' רמ"א (סי' ש"מ ס"ג), הו"ד לקמן.

2. מג"א (סי' שי"ד ה'): כ' להקל כשהוא קלקול וחופר כלאחר יד, כדאי' בגמ' 'עמודים התחובים בארץ'.

3. שעה"צ (סי' של"ז ב'): כ' להחמיר. לגורר כלי גדולה ביותר יש להחמיר, כשהוא פס"ר לעשות חריץ. הגם שהוא קלקול וחופר כלאחר יד. ורק יש להקל אם כל העיר מרוצף, שלא גזרו.

4. שעה"צ (סי' של"ז י'): כ' לכתחילה יש להחמיר. ואסור לכבד הבית בקיסמים, דבודאי נשברים כשמכבדים בהם. הגם שהוא קלקול וסותר כלי כלאחר יד.

5. מ"ב (סי' ש"מ י"ז, שעה"צ כ"ב): כ' להחמיר [דלא כדגול מרבבה, הו"ד בשע"ת], ואסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות. הגם שהוא קלקול ומוחק כלאחר יד (וגם שלא ע"מ לכתוב, לפי הדגמ"ר). ויש להקל רק בפיו דרך אכילה.
6. יש להקל: במקום צער, במקום צורך, במקום מצוה.

יד. פס"ר דלא איכפת ליה.

1. בה"ל (סי' ש"כ סי"ח ד"ה דלא): דינו כמו דלא ניהא ליה. ע"פ תוס', כדאי' בגמ' (קג.) 'דקעביד בארעא דחבריה'.

חזרה: מלאכות כותב - מלאכות מוחק

סימן ש"מ סעיף ג' - סעיף ה'

[ב] סעיף ג' - מוחק.

- א. רא"ש: עיקר חיוב של מחיקה הוא בשביל שחשב לכתוב על מקום זה, הלכך חייב אפי' על מחיקת טשטוש דיו. ב"י, בה"ל (המוחק).
1. בה"ל (המוחק): אם המחיקה לבד היה שום תיקון, חייב משום המחיקה לבד אע"פ שלא היה ע"מ לכתוב. ודוקא במוחק טשטוש וכדו' בעינן שיהיה כונתו ע"מ לכתוב ב' אותיות. והביא ג' ראיות לדבריו (קורע, תוספתא, רמב"ם). פמ"ג.

ב. מחבר: המוחק דיו שעל הקלף או שעה שעל הפנקס, אם יש במקומו כדי לכתוב ב' אותיות, חייב.

1. ט"ז (א'): מג"א (ד'): שעה. ואפי' נטף מעצמו על הספר. ב"ח.
2. בה"ל (המוחק): אם נפל דיו על איזה אות ונתקלקל ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה כתיקונה חייב משום מוחק באות זה לבד.

ג. מ"ב:

1. (ט'): המוחק דיו וכו'. וכ"ש אם הוא מוחק ב' אותיות ע"מ לכתוב ב' אותיות אחרות במקומן דחייב דזהו עיקר אב מלאכה דמוחק.
2. (י'): בזמננו היו רגילין לכתוב על הקלף וה"ה כל כיוצא בזה, ואפי' על עצים יש כתיבה ומחיקה.
3. (י"א): אם נפל איזה טשטוש שעה על הדף ומחק השעוה העליונה כדי שיוכל לרשום על השעוה כדרכו חייב משום מוחק.
4. (י"ב): ב' אותיות. ופחות מכן ג"כ יש איסור אלא דנ"מ לענין חיוב חטאת. (עי' לקמן).
5. (י"ג, בה"ל ס"ד סוף ד"ה במשקין): והוא שכוונתו בעת המחיקה שיהא ראוי אימת שירצה לכתוב ב' אותיות ולא בעינן שיתכוין לכתוב בשבת. פמ"ג.

ד. בה"ל (ד"ה שעל): שנטף שעה על אותיות - להסיר הטשטוש.

1. י"א ע"י מחיקתו מנכר האותיות והוי כמוחק ע"מ לתקן וחייב. ב"ח, מ"ב (סק"י). ואפי' על אות אחד יש ליזהר.
- א) ה"ה כשנדבקו בדבק הדפין להדדי במקום האותיות יש ליזהר שלא לפרקן מזו לזו.
2. י"א אסור רק מצד ממחק: שבות יעקב.
3. י"א שאסור משום מתקן מנא, דמתקן בזה את הספר: רע"א.
4. י"א שאסור משום טלטול מוקצה [ורק שלא במקום האותיות חייב משום מוחק]: פמ"ג.
5. ואם נפל דיו על האותיות: ע"י מחיקתו את הדיו נתהוה אות מחדש [חק תוכות, דלא כרשב"א], וחייב מצד כותב (י"א מצד מוחק).

ה. מ"ב (י"ג): נפל דיו או שאר דבר לח על ספר אל ילחכנו בלשונו ואל ירחצנו במים מפני שמוחק.

1. שעה"צ (י"ח): אף דהוא עדיין לח שייך גם כן גביה מחיקה, ולא הוי ככיסוי בעלמא מלמעלה, וראיה מתוספתא.

[ג] עוגה שכתוב עליה כמין אותיות.

א. רמ"א: אסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות, אע"פ שאינו מכין רק לאכילה, דהוי מוחק.

1. ט"ז (סק"ב): יש להקל משום שהוא דרך אכילה.
2. מ"ב (י"ז): הדגול מרבבה שמצדד להקל, והביאו בשע"ת. ויש לסמוך עליו כשובר במקום האותיות בפיו דרך אכילה.

ב. צורות: עוגה כותבין עליו צורות.

1. מ"ב (ט"ז): יש מחמירים. והמג"א (סק"ו) מסיים בצ"ע על המקילים.

ג. ליתן לתינוק.

1. מג"א (סק"ה), מ"ב (י"ד) בשם המרדכי: מותר ליתנו לתינוק. ושואל ט"ז (סק"ב) מצד סופינן.

ד. מי פירות: אם כתב אותיות במי פירות.

1. המג"א (סק"ה): מסיים בצ"ע על המקילים. אבל מ"ב (ט"ו, שעה"צ כ"א) כ' שאין להחמיר. אגודה, א"ר, ח"א, תפר"י.

ה. שהכתיבה היא מהעוגה עצמה.

1. עי' מג"א (סק"ו): שכ' צ"ע על המקילים. אבל מ"ב (ט"ו) כ' להקל, דאין שם כתיבה עליה. שעה"צ (סק"כ), הסכמת האחרונים.

1. ספרים שכתוב עליהם אותיות בחודי דפיו.

1. שעה"צ (כ"ג): יש מחמירים. לבוש, עי' מג"א (סק"ו), מאמ"ר.
2. שעה"צ (כ"ד): יש מקילים. רמ"א, רמ"ע, פרישה, כנה"ג, מהר"ש לוי, ט"ז (ב'), חו"י, א"ר, תו"ש. (א) ט"ז (ב'): ריחוק וקירוב אותיות אינו מעשה כותב ומוחק, והראיה מ'אחד בטבריה ואחד בציפורי'. [וגם אינו מתכוין]. (ב) מ"ב (י"ז): דכיון דעשוי לנעול ולפתוח תמיד ליכא ביה משום מחיקה וכתובה והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד.
3. מ"ב (י"ז): מנהג להקל. ומ"מ נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר. שעה"צ (כ"ה). ע"פ התפ"י וח"א.
4. שעה"צ (כ"ה): לכתחלה בודאי טוב יותר לצאת ידי הכל שלא לעשות אותיות על חודי הדפין.

ד [סעיף ד' - כותב.

א. מחבר: יש לזהר שלא לכתוב באצבעו במשקין על השלחן או באפר.

1. מ"ב (י"ח): יש לזהר. ר"ל אף דחיוב חטאת ליכא, דבעינן שיכתוב בדבר שרישומו מתקיים. אפ"ה מדרבנן אסור באינו מתקיים.
2. מ"ב (י"ט): במשקין וכו'. ר"ל שטבל אצבעו באיזה משקה וכתב בו על השלחן. וכתבו דאפי' אם כתב בהמשקין על דבר שאינו מתקיים כגון על עלה ירקות וכו"ב, אפ"ה מדרבנן אסור.
3. מ"ב (כ'): באפר. דששרט באצבעו כמין אותיות באפר נגוב וה"ה בחול. וכן אסור לרשום כמין אותיות על החלון זכוכית בימי הקור שהם לחים מן הקור. ואם רשם כמין אותיות בדברים הקרושין כגון בדם וחלב שנקרש משמע בתוספ' דחייב. עי' שעה"צ (ל"ב).

ב. רמ"א: אבל מותר לרשום באויר כמין אותיות. תרומת הדשן.

1. ט"ז (סק"ג), מ"ב (כ"ב): מולך באצבעו על דף נגוב כעין צורת אותיות ג"כ שרי, דאין רישומו ניכר כלל, ולא דמי למשקין ואפר.
2. מג"א (סק"ח), מ"ב (כ"א): לרשום. ולא אמרי' דמאמן ידיו בכתובה, ה"ה דמותר לראות אומנות בשבת אע"ג שמלמדה (ת"ה).
- א) מ"ב (כ"א): ודוקא באקראי שנזדמן לו לראות [שלא לילך שם], וגם זה יש לו לזהר שלא ידבר אז מאומה עם העו"ג בזה.

ה [עיקרי דיני כותב ומוחק - עי' מג"א (ז'), מ"ב (כ"ב), בה"ל (שם).

מ"ב: הארכתני כדי לברר איזה דבר הוא דאורייתא או שפטור ואסור מדרבנן, ונ"מ ע"י עכו"ם במקום מצוה.

א. אות א' - כותב חייב רק שיכתוב בדבר המתקיים על דבר שמתקיים הכתב עליו. כגון ...

1. וכן אין המוחק חייב עד שימחק כתב העומד מע"ג דבר העומד.
2. וכ"ז לענין חיוב חטאת אבל איסור דרבנן יש אפי' כתב בדבר שאינו עומד על דבר שאינו עומד וכן לענין מחיקה.
3. בה"ל (ד"ה במשקין): לא בעינן שיתקיים הכתב לעולם כדיו. אלא דמקיימי קצת עד שדרכן של בני אדם לכתוב בהן דברים שאין עשויין לקיימן לעולם אלא זמן אחד כספרי הזכרונות וכיוצא בהן, שמלאכת מחשבת היא. רשב"א.
- א) ולפ"ז נראה פשוט דהכותב בכלי עופרת (pencil) הנהוג כהיום בין הסוחרים לכתוב בהן חשבוניותהן לזכרון חייב.

ב. אות ב' - הכותב על בשרו: בדיו חייב מפני שהוא עור אע"פ שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן ה"ז דומה לכתב שנמחק.

1. אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור שאין דרך כתיבה בכך (דרך שוטים). חכמים (משנה קד; דלא כר"א).
2. קורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב הרושם על העור כתבנית כתב פטור [אמנם עי' תוספתא שלנו, ובה"ל ס"ה ד"ה כמו].

ג. אות ג' - הכותב כתב על גבי כתב.

1. היינו שהעביר קולמוס על אותיות הכתובים כבר וחידשם פטור דהא לא אהני מידי. ה"מ שהיה דיו ע"ג דיו או סיקרא ע"ג סיקרא.
2. אבל אם העביר דיו ע"ג סיקרא חייב ב', א' משום כותב שעכשיו הוא כתב הגון יותר מבראשונה, וא' משום מוחק שמוחק בכתביתו את ב' אותיות התחתונות.
3. אם העביר סיקרא ע"ג דיו פטור, דמקלקל הוא.

ד. אות ד' - אות אחת.

1. אין הכותב חייב חטאת עד שיכתוב ב' אותיות אבל אם כתב אות אחת אפי' היתה גדולה כשתים פטור מחטאת, גמרא (עה:).
2. ומ"מ איסור דאורייתא איכא אפי' באות אחת. מ"ב (י"ב, בה"ל ס"א ד"ה על). ועי' ט"ז (ב', ד'), היטב.
3. אות אחת דפטור, אפי' היתה סמוכה לכתב שהיה כתוב מקודם כיון דבשבת לא כתב אלא אות אחת.
4. אבל אם בזה האות השלים את הספר [בה"ל: אפי' באמצע הספר], חייב, דאהני מעשיו טובא. [עי' בה"ל: ד"א אף אם השלים תבה].
5. נוטריקון: הכותב אות אחת ונקד עליה לסימן אע"פ שקורים ממנה עי"ז תיבה שלמה פטור. כגון שכתב אות מ' וקורין אותה מעשה או שכתבה במקום מנין שהרי היא כמו שכתב ארבעים אפ"ה פטור. כחכמים (משנה קד; דלא כר"י בן בתירא).
6. המגיה אות אחת ועשה אותה שתים כגון שחלק גג החי"ת ונעשה שני זייני"ן והוא צריך לזה חייב וכיוצא בזה (עי' בה"ל).
7. התכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זייני"ן או שהתכוין לכתוב מ ועלה בידו כו, וכיוצא בזה ה"ז פטור שהרי לא נתכוין אלא לאות אחת.

ה. אות ה' - ב' אותיות: שאמרנו לחיוב הוא אפי' אם לא נעשה תיבה עי"ז כגון אל"ף גימ"ל וכיוצא בזה.

1. אפי' אם היו שתיהן שוות משם א' כגון תת גג חח וכדו' ג"כ חייב. [עי' בה"ל: אם היא שוות ולא נעשה תיבה, כגון א' א'. מהרמב"ם נראה שפטור. אבל דעת רש"י ר' ירוחם ורע"ב נראה דאם מתכוין מתחלה לכתב ב' אלפין וכדו' חייב. וכ"נ מרי"ף ורא"ש].
2. אפי' אם היה דעתו מתחלה לכתוב יותר כגון תתנו או גגות וכתב רק שתי אותיות אלו מהן אעפ"כ חייב.

3. לפי פסק דאין הזיונין של שעטנ"ז ג"ץ מעכב אלמא דמקרי כתב בלא זה. אם כותב ב' אותיות אפי' בסת"ם בלי זיונין ג"כ חייב.
4. **כל לשון:** כתב שלהם: **מג"א** (י') - **רמ"א** (סי' ש"ו סי"א) נראה שהוא דרבנן. אבל הרמב"ם ועוד חולק, שהוא דאורייתא. (א) וכן פסק **המ"ב** (כאן, סי' ש"ו מ"ז, בה"ל שם), שהסכמת כל הפוסקים להחמיר. [ושם, לחומרא!].
5. **משנה** (קג.) ב' סמניות חייב: כגון שעשה הסימנים (symbols) המורים על המספר, **רמב"ם**, עי' **שעה"צ** (מ"א). (לרש"י, היינו אחד בדיו ואחד בסיקרא).

ו. אות ו' - דין נהגין זה עם זה.

1. ב' אותיות שאמרנו לחיוב הוא אפי' אם כתבן בשני דפי פנקס והן נהגין זה עם זה דהיינו שכתבן בשפתיהן שיוכל לקרותן כאחת.
2. אפי' אם כתבן בשני כותלי זוית מבפנים חייב הואיל שהיו זו כנגד זו ויכול לקרותן כאחת.
3. אפי' לקח גויל וכיוצא בזה וכתב **על שפתו** אות אחת במדינה זו והלך באותו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת ובמגילה אחרת על שפתה חייב שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואין מחוסר מעשה לקריבתן.
- א **שעה"צ** (מ"ב, ס"ק מ"ה): ואפי' שהוא רך ואפשר לקפלו, פטור. אבל עי' **הרמב"ם** שהחמיר (ורק בדבר קשה באמצעו פטור).
4. אם כתב אות א' בארץ וא' בקורה או כתב על ב' כותלי הבית ורחוקין זה מזה או על ב' דפי פנקס באופן שאין נהגין זה עם זה פטור.
5. **בה"ל**: יש להסתפק אם כתב אות אחת ואח"כ כתב אות אחרת למעלה על גבה אם זה מקרי שתי אותיות אחרי דאין נהגין זה עם זה.

ז. אות ז' - כלאחד יד.

1. כתב **בשמאלו** או אטר שכתב בימינו פטור. השולט בב' ידיו חייב בשתייהן. עי' **גמרא** (קג.).
2. הכותב לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור מפני שאין דרך כתיבה בכך **ומ"מ איסורא יש אפי' ברגלו וכה"ג**. **משנה** (קד:).
3. קטן אוזח בקולמוס וגדול אוזח בידו וכותב חייב שהוא העיקר במלאכה והקטן לאו כלום עבד.
4. גדול אוזח בקולמוס וקטן אוזח בידו וכותב פטור דבזה הגדול לא עבד כלום ואם האוזח בקולמוס נתכוין לסייעו תליא החיוב בהאוזח בקולמוס.
5. הכותב ע"מ לקלקל העור חייב שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב אבל המוחק ע"מ לקלקל פטור.

ח. אות ח' - רושם.

1. הרושם רשמים וצורות בכותל בששר וכיוצא בהן כדרך שהציירים רושמים ה"ז תולדת כותב וחייב משום כותב. **רמב"ם**.
- א **בה"ל**: מקורו מירושלמי, הצר צורה הראשון חייב משום כותב והשני חייב משום צובע. וביאורו שראשון רשם את הצורה באבר וכה"ג והשני העביר הצבע עליו ולכך הראשון חייב רק משום כותב עבור הרושם תמונה שעשה והשני שהעביר הצבע במקום הרשום אינו רק צובע בעלמא. וכונת הרמב"ם נמי שעשה את הרושם של התמונה וכמו שכתב כדרך שהציירין רושמן.
2. ואם עושה צורה בכלי צורה [היינו שהכלי עומד לכך לנאותה] אפי' עושה מקצתה חייב משום מכה בפטיש שהיא גמר מלאכת הכלי.
- א **א"ר**: מה החילוק ברושם רשמים וצורות בכותל שחייב מצד כותב, והצר בכלי צורה שאינו חייב מצד כותב [רק מכב"פ].
- ב **בה"ל**: י"ל, כש"עושה צורה בכלי" עשה הצורה בבת אחת ולכך לא שייך בזה כותב דענין אחר הוא משא"כ בענינו איירי שעשה רק רושם של הצורה מתחלה כדי שידע ויבין הצובע עי"ז אח"כ מה לצבוע ודומה לכותב שכותב אותיות שמורה האות על איזה דבר והא דלא מחייב הרמב"ם בכלי משום צובע אפשר דלא מיירי כשצר בצבע **אלא שחקק צורה** בכלי כדרך שעושין בכלי כסף.
3. וכן המוחק את הרושם כדי לתקן ה"ז תולדת מוחק וחייב.

ט. לחבר אותיות לפרוכת.

1. עי' **מג"א** (ט') שנוטה להחמיר. וכן פסק **המ"ב** (כ"ב אות ח') להחמיר, שהוא כעין כותב.
2. **מ"ב** (שם): **וכן אסור להסיר** ממנו דהוא כעין מוחק.

י. מלאכת מחיקה.

1. מוחק ע"מ לכתוב במקום המחק ב' אותיות חייב. ואפי' אות א' אם היא גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתיים חייב. **גמרא** (עה:).
2. המוחק ע"מ לתקן אפי' שלא ע"מ לכתוב כגון שהיו אותיות יתירות בתורה ומוחקן ג"כ חייב.
3. ח"א: כל המלאכות חוץ מכותב חייב בין בימינו בין בשמאלו, וראיה מתוספתא פ"י אך ברגלו בפיו ומרפקו משמע שם דפטור ואסור.

יא. מלאכת שירטוט.

1. **מ"ב** (סוף כ"ב): המשרטט נייר וקלף וכיוצא בו כדי לכתוב ב' אותיות תחת אותו שרטוט חייב וכן כשרוצה לחתוך עור או שאר דברים ומשרטטו תחלה כדי שיוכין חתוכו גם זה בכלל משרטט. ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע ה"ז חייב.

יב. סעיף ה' - רושם.

- א **משנה** (דף קג.): הכותב ב' אותיות חייב. אמר **רבי יוסי**: לא חייבו אלא משום רושם, שכך כותבין על קרשי המשכן, לידע איזו בן זוגו.
1. **בה"ל** (ד"ה מותר): הל' כחכמים, שהוא רק **איסור דרבנן** [רע"ב, וכן כמה ראשונים]. אבל **הא"י** חושש לר' יוסי, הו"ד **בדר"מ**.
- ב. **מחבר**: מותר לרשום בצפורן על הספר, כמו שרושמן לסימן, שאין זה דבר המתקיים.
1. **יש חולקים**: **ב"ח** הו"ד **במג"א** (סק"ט). עי' **מ"ב** (כ"ג, בה"ל ד"ה מותר).

ג. שיטות המיקלים.

1. רק קו ולא אות. ט"ז (ד'), מג"א (ט'), מ"ב (כ"ד, בה"ל ד"ה כמו).
2. רק על קלף קשה ולא על נייר רך, כיון שהוא מתקיים. מהרש"ל הו"ד בט"ז (ד'), מ"ב (כ"ה).
3. בה"ל (ד"ה מותר) ע"פ הא"ר: **הטעם להקל**, שרשימות בעלמא (mark) הוא רק איסור דרבנן (דלא פסק כר' יוסי). ממילא שאינו מתקיים, מותר. [אבל רושם כמו כתיבה (outline), זה תולדה דכותב].

חזרה: מלאכות צובע

סימן ש"ג סעיף כ"ה - סימן ש"כ סעיף י"ט, סעיף כ'

[ז] **שימוש באיפור** - סימן ש"ג סעיף כ"ה.

א. **משנה** (דף צד): וכן הכוחלת, וכן הפוקסת: **רבי אליעזר** מחייב, ו**חכמים** אוסרין משום שבות.
1. **גמרא** (דף צה): רבי שמעון בן אלעזר אומר משום **רבי אליעזר**: אשה לא תעביר סרק על פניה, מפני שצובעת.

ב. **מחבר**: אסור לאשה שתעביר סרק על פניה, ולכחול, ולטוח על פניה בצק דכשנוטלתו מאדים הבשר - משום צובע.
1. **מג"א** (י"ט), **מ"ב** (ע"ט): פסק שהוא רק **איסור דרבנן**. וא"ר הביא י"א שפסק כר"א, שהוא איסור דאורייתא.
2. **בה"ל** (ד"ה משום): הא"ר כ' לחברתה לכו"ע חייבת. ודחה דבריו.

ג. **מג"א** (י"ט, סי' ש"כ כ"ה), **מ"ב** (ע"ט, סי' ש"כ נ"ח): בתוספ' איתא שלא תקנח פניה בבגד שיש בו סרק. משמע, אע"ג דלא מתכונת לצביעה פס"ר הוא. וטעם, כיון אשה דרכה בכך. **אבל איש שאין דרכו** בכך לא מקרי צובע. כמו שמותר לאכול פירות הצובעים.
1. **שעה"צ** (ס"ה): ואשה מותרת לאכול תותים ושאר פירות הצובעים, גם באשה אין דרך צביעה בשפתיה.

[ח] **צביעה באוכלין** - סימן ש"כ סעיף י"ט.

א. **מחבר**: ליתן כרכום בתבשיל, מותר ואין לחוש לו משום צובע, דאין צביעה באוכלין.
1. **מחבר** (סעי' כ'): אם צובע פתו במשקה הפירות, לית לן בה, דאין צביעה באוכלין.
2. **בה"ל**: הח"א פקפק מהא דאיתא ניהא ליה דליתווס בית השחיטה דמא, הרי אף דאוכל הוא שייך בו צביעה. ולפי האו"ז דפירש על מה דאמר דליתווס בה"ש היינו העור של בה"ש ניהא.

ב. **מ"ב** (נ"ו): **יש ג' דרגות**.

1. כונתו רק להטעם: מותר. ה"ה **במשקין**, ולכן מותר ליתן יין אדום בתוך יין לבן ואע"פ שמתאדם.
(א) אמנם עי' **שעה"צ** (סי' שי"ח ס"ה): **טוב יותר** שיערה המים לתוך העסענס, לצאת בזה גם דעת החוששים לצביעה.
2. כונתו לצבוע קודם אכילה: **מסתברא** דאין להחמיר, כן נראה **מהפמ"ג**. ולפי מה שכתב **בנשמת אדם**, **נכון למנוע מזה**.
3. כונתו לצבוע **כדי למכור**: אסור. ממילא אין רשאי לעשות מראה ביי"ש ודבש שיקנו ממנו [פמ"ג. וגם בלא"ה הוא עובדא דחול].

[ט] **דרך לכלוך** - סעיף כ'.

א. **מחבר**: יש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פירות הצבועים, **צריך ליהזר** שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה, משום צובע.
1. **מ"ב** (נ"ז): צריך ליהזר. היינו להפוסקים לעיל בסי"ח דפ"ר דלא ניהא אסור ואע"ג דמקלקל הוא מ"מ איסורא מיהו איכא.
2. **מג"א** (כ"ה), **מ"ב** (נ"ח): שלא יגע. ואע"ג דצובע פניו וידיו ליכא למיחש **דאין צביעה אלא בדבר שדרכו לצבוע**.
3. **מג"א** (כ"ה), **מ"ב** (נ"ט): בבגדיו וכו'. ובבגד אדום כ"ש דאסור לקנחו דמתקן הוא.

ב. **יש חולקים**: האגור, הו"ד בדר"מ (סק"ב), **רדב"ז**, חכם צבי, רע"א.

1. **מג"א** (כ"ד) מסיים שאין להקל.
2. **מ"ב** (נ"ט) כ' שיש לסמוך להקל **היכא דאי אפשר** לו ליהזר בזה. שעה"צ (ס"ה) בשם הא"ר, ומחה"ש.

ג. **מתקיים**: **מג"א** (כ"ה), **מ"ב** (נ"ט):

1. צבע שאינו מתקיים כלל, כגון שהעביר צבע ע"ג ברזל וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום.

ד. **העושה עין צבע**: **מג"א** (כ"ה), **מ"ב** (נ"ט):

1. **רמב"ם** חייב, **והראב"ד** סובר שאינו חייב עד **כשצובע דבר אחר** שע"י זה נגמר מלאכת הצבע אבל צביעת מים שהוא עין הצבע לא.

חזרה: מלאכות אריגה

משנה ברורה סוף סימן שד"מ

א [מנפץ]

- א. בכל דבר - צמר, פשתן, גידין, ושאר דברים.
- ב. בין במסרק [בכלי] (combing), בין שחובט במקל (beating).
- ג. כדי לטוות אותן.
- ד. אבל המנפץ גבעולי פשתן וקנבוס חייב משום דש שהרי מוציא הפשתן והקנבוס מן הגבעולי.

ב [טויה (spinning)]

- א. בכל דבר - צמר, פשתן, נוצה, שערות, גידין, ושאר דברים.
- ב. בין בכלי, בין ביד.
- ג. בין לעשות חוט, בין לוקח חוטין ושזור אותם.
- ד. העושה לבדין (compressing raw fibers into felt): ה"ז **תולדת טויה**.
- ה. שיעור: ד' טפחים.

ג [עושה שתי בתי נירין]

- א. אפי' העושה נפה, כברה, סל, סבכה, שארג מטה בחבלים וה"ה בקש, ובכל דבר: ה"ז **תולדת** עושה נירין ומשיעשה שני בתים חייב.
1. פירש"י דהנך לאו נירין ממש: אלא שמשרשר ומרכיב חוט אחד בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתיקונו.

ד [מיסך (a loom dresser, warping)]

- א. מתיחת החוטין: דרך האורגין שמתחין החוטין תחלה באורך היריעה וברחבה ושנים אוחזין זה מכאן וזה מכאן ואחד שובט בשבט על החוטין ומתקן אותם זה בצד זה עד שתעשה כולה שתי או ערב ומתיחת **החוטין** כדרך האורגין נקרא מיסך.
- ב. שובט (beating) על החוטין עד שיתפרקו ויתקנם ה"ז **תולדת מיסך**.

ה [אורג]

- א. בכל דבר - בבגד, בקנים, שעושין חלונות מחתיכת עץ כמו שעושין לסכך עליו, בשערות, ושאר דברים.
- ב. ומתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג.
- ג. המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה ה"ז **תולדת אורג**.

ד. הקולע (braiding) נימין ושערות וכל דבר ה"ז **תולדת אורג**.

1. ה"מ בתלוש: וכן מ"ב (סי' ש"ג פ"ב), ופאה נכריות אסור מדרבנן [שאין סופה להתקיים].
2. שעה"צ (סי' ש"ג ע"א): ובקליעה תלושה יש איסור לסותרה משום דדמי לתולדת **פוצע** [לפי הרמב"ם, לקמן].

- ה. הקולע שערות ראש **במחובר**, אינו כאורג. דאין דרך אריגה, וגם אין סופה להתקיים. אבל אסור, **דדמי לבנין**. וכן מ"ב (שם).
1. מ"ב (סי' ש"ג פ"ב): ולא להתיר קליעתה. דדמי לסותר.

ו [פוצע]

- א. מפריד את האורג (unraveling), שמוציא השתי מן הערב או להיפוך: רמב"ם. וצריכין רופאי ישראל **ליזהר** כשצריכין חוטין מפורדין ליתן על המכה ולוקחין חתיכת בגד פשתן ומפרידין החוטין והוי מלאכה דאורייתא.
- ב. חיתוך שני חוטין בגמר האריגה (detaching fabric from the loom): ראב"ד.

חזרה: מלאכות קורע

סימן ש"מ סעיף י"ג - סעיף י"ד

ז [סעיף י"ג - מתקן מנה]

- א. משנה (ביצה לב): אין שוברין את החרס, ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח.
1. רמב"ם, מחבר: **משום כמתקן כלי**. בה"ל (ד"ה אין): משמע שהוא דרבנן.
2. מ"ב (מ'): אין שוברין החרס ואין וכו'. כדי להניח עליהם וכה"ג.

ב. מ"ב (מ"א):

1. ומיירי בשאין מקפיד על המדה, דאל"ה יש בו גם **משום מחתך**.
2. ואם קורע נייר לקרעים כדי לקנח א"ע בהן או לשאר איזה תשמיש חייב **משום קורע**, שהוא קורע ע"מ לתקן.

ג. בה"ל (ד"ה אין): למה אינו עובר איסור דאורייתא של קורע. פמ"ג.

1. מהלך א': (כמה אחרונים) לפי השיטות שצריך קורע על מנת לתפור ממש, אפי' בדעת הרמב"ם. וכאן, אינו ע"מ לתפור. (א) אמנם לפי מה שמוכח בסעיף הסמוך דקורע ע"מ לתקן חייב משום קורע אמאי לא נאמר בזה משום קורע.
2. מהלך ב': (הח"א) שהלשון "כמתקן כלי", פירוש 'חייב'.
3. (א) אמנם הרמב"ם בפרק כ"ג משמע שהוא מדרבנן שכללו שם עם עוד כמה דברים שידוע שהם מדרבנן. מהלך ג': אחד מן האחרונים (גר"ז), אין איסור קורע גבי דבר שהוא גוף אחד. (א) אמנם דמבואר בירושלמי בהדיא דבעור שייך ג"כ קריעה.
4. מהלך ד': לולי דמסתפינא, האיסור קורע דאורייתא שייך רק כשקורע איזה דבר באמצע והוא צריך לתיקון שניהם - לפי הרמב"ם.
5. מהלך ה': דלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה - לפי רש"י.

ד. לקרוע אגרת.

1. מ"ב (מ"א): ולקרוע אגרת המחותם, אסור. לצורך גדול, ע"י עכו"ם. יש להקל. ונכון ע"י רמז, אגודה.
2. בה"ל (ד"ה הנייר): פר"ח, שהוא חיוב חטאת לכו"ע. וכ"כ הס' זכרונות.
3. (א) אגרת (letter), באמת עיקר תיקון אגרת שעומד לקרותו ושיכול לקרואו, וא"כ כשקורעו כדי לקרותו הוי מלאכה הצ"ל. והחכ"צ סבר שזה אינו צריכה לגופו, ומוסיף הנשמ"א שהוא ג"כ קלקול. ויש לסמוך עליהם במקום צורך גדול ע"י גוי. ונכון ע"י רמז.
4. (ב) היכא דסגורה האגרת בתוך נייר אחר (velope), בודאי הקורע הנייר הוא בכלל מקלקל ופטור אפי' לר"י. וע"כ מותר ע"י גוי במקום צורך, דהוי שבות דשבות. אמנם לרש"י שמקלקל במקום זה ומתקן במקום אחר חייב לר"י, א"כ הוא מלאכה דאורייתא לר"י, ואפי' ע"י גוי יש לזהר. ולצורך גדול יש להקל ע"י גוי. (שסומך על ר"ש, או על החולקים של רש"י). ונכון ע"י רמז.

ה. לקרוע עור ע"ג חבית. תוספתא.

1. מ"ב (סי' שי"ד כ"ה): מותר לקרוע העור מע"פ חבית של יין, ובלבד שלא יכוון לעשות זינוק [פי' כעין מרזב].

ו. סעיף י"ד - דבק: תופר, קורע.

א. מחבר:

1. המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו, הרי זה תולדת תופר וחייב.
2. המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא נתכוין לקלקל בלבד, הרי זה תולדת קורע.
3. (א) מ"ב (מ"ג): דלא בעינן בקורע דוקא ע"מ לתפור אלא בשביל איזה תיקון כדי שלא יהיה מקלקל. עי' לקמן. (1) ואם מכוין לקלקל בלבד פטור ואסור לכתחלה ככל מקלקלין דשבת.
4. (ב) מ"ב (מ"ד): הרי זה תולדת קורע. וכ"ש בקורע בבגד במקום התפירה לאיזה תועלת דחייב. תוס' שבת.
5. (ג) בה"ל (ד"ה ה"ז): דה"ה כשמדבק עץ לעץ ע"י דבק כנהוג ג"כ שם תופר עליו.
6. (ב) מג"א (י"ח), מ"ב (מ"ה): ודוקא בזה שדיבוק זה נעשה לקיום אבל היכא שנדבקו הדפין להדדי ע"י שעה או בשעת הקשירה מותר לפתחן. כיון דלא נעשה לקיום כ"ש הכא דנעשה ממילא בלא מתכוין לפיכך אינו דומה כלל לתופר ואין בו משום קורע.
7. (1) מ"ב (מ"ה): אם נדבקו במקום האותיות אסור לפרקן ועיין לעיל בס"ג בבה"ל שם.
8. (2) לקרוע מחדש דפין של הספרים שלא נחתכו מבעוד יום יש בהן חיובא, ואפי' ע"י א"י אסור.
9. (א) בה"ל (ד"ה וחייב, השני): מצד מכה בפטיש. עי' בפמ"ג, שמשמע מצד קורע.
10. (3) מי שנסתבכו בגדיו בקוצים מפרישן בצנעה ובנחת שלא יקרע ואם נקרע נקרע. וכן מותר ללבוש בגדים חדשים ואם נקרע נקרע שאינו מתכוין לקריעה. ופוצעין אגוזים במטלית [היינו שמכה על המטלית כדי לשברם] ואינו חושש שמא תקרע [רמב"ם בפכ"ב].

- ג. מ"ב (מ"ב): ה"ז תולדת תופר. ומסתברא דשעורו ג"כ כמו בתופר דהיינו שעור ב' תפירות לחיוב.
1. בה"ל (ד"ה וחייב, הראשון): אבל קורע, מצדד הח"ח שהשיעור לפי תיקונו בין להקל בין להחמיר. וצ"ע.

ד. קורע: ע"מ לתקן או ע"מ לתפור ממש: בה"ל (ד"ה ולא).

1. שיטות.

- א) ע"מ לתפור דווקא [preparation for sewing]: ריטב"א, הו"ד בב"י (סי' שי"ז, ובכסף משנה), מג"א (סי' שי"ז י').
- (1) דעת הריטב"א שהוא בכ"מ, יחידאה היא. וגם הב"י, אף דגם הוא רצה לומר כן בסי' שי"ז, הרי חזינן דבשו"ע כאן חזר מזה.
- (ב) תלוי במחלוקת בדין מלאכה שאין צריכה לגופה, ר' יהודה ור' שמעון: ח"א.
- (1) תמה על השו"ע, דהביא דין זה של הרמב"ם בסתמא [שחייב]. והלא בסי' שט"ז ובסי' של"ד מצדד יותר כדעת הפוסטרים.
- (ג) צריך רק ע"מ תיקון: רמב"ם, רש"י, תוס', בעל המאור, ר' ירוחם, מאירי, פר"ח, רע"א.
- (1) וראיה מוכרחת לכל דברינו מהקורע על מתו או בחמתו.

ה. שבת (מח.): אמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת.

1. למה חייב.

- א) משום קורע - רמב"ם (לפי הבה"ל).
- ב) משום מתקן מנה - רש"י, טור, מחבר (סי' שי"ז סעי' ג').
2. רש"י: למה לא כתב משום קורע ע"מ לתקן. רמב"ם: למה לא כתב משום מתקן מנה.

- (א) שיטת רש"י: דלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה. בה"ל (ד"ה ולא). [אבל הריטב"א הו"ד בב"י ומג"א, משום שאינו ע"מ לתפור].
- (ב) שיטת הרמב"ם: ובפותח בית הצואר ס"ל דעדיין אין זה גמר מלאכה. בה"ל (ד"ה וחייב, השני).

חזרה: מלאכות תופר

סימן שי"ז סעיף ג' - סימן ש"מ סעיף ו', סעיף ז'

ט [מתקן מנה - סימן שי"ז סעיף ג'].

א. פותח בית הצואר.

1. פותחים בית הצואר **מחדש**: איסור דאורייתא משום מתקן מנה. מחבר.
2. בית הצואר שקשרו **כובס**: יכול להתיר, כיון שאינו קשר של קיימא. מחבר.
3. אם חזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך **שהאומנים** עושין, אפי' כבר נפתח: אסור משום מתקן מנה. רמ"א.

ב. מחבר: פותחים בית הצואר **מחדש**: איסור דאורייתא משום מתקן מנה.

1. מצד קורע: ע"ל לעיל. [להרמב"ם, יש איסור דאורייתא מצד קורע. לפי רש"י, צריך לחלק. המג"א (י'), שאינו ע"מ לתפור].

ג. מחבר: בית הצואר שקשרו **כובס**: יכול להתיר, כיון שאינו קשר של קיימא.

1. **מ"ב** (כ"א): שאינו עשוי להתקיים רק עד שיקחנו הבעה"ב לביתו [לבוש]. ויש מחמירין בדבר אלא אם כן עשוי להתיר באותו יום של הכביסה **ט"ז** (ה').

ד. רמ"א: אם חזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך **שהאומנים** עושין, אפי' כבר נפתח: אסור משום מתקן מנה.

1. למה הוא מעשה אומן, שנחשב שאבד פתחו.
2. כתונת שנתקשרו המשיחות ולא יכול להתיר שרי לכו"ע לנתקן שהרי אינו עשוי אלא להתירו בכל זמן שירצה ולא מקרי קשר ואף זה לא יעשה בפני ע"ה אלא בצנעא. יש"ש, ב"ח, ט"ז (ה'), מג"א (י"א), מ"ב (כ"ג).
- א) י"ל: לחלק בין קשר אומן לשאר קשירות – מג"א (י"א), מ"ב (כ"ג).
- ב) **מ"ב** (כ"ג, ע"ל כ"ד) – "והטעם אפשר דכשקשרו האומן בשעת מלאכה יש בזה משום מכה בפטיש כשחותכו ומנתקו אח"כ **דהוא גמר מלאכה** אבל שאר קשירות שנקשרו אחר שכבר נגמר הבגד אין שייך בזה משום מכה בפטיש כשמנתקו אח"כ".

ה. רמ"א: **אסור** לנתק או לחתוך **זוג של מנעלים** התפורים יחד כדרך שאומנים עושין, אע"ג דהתפירה אינה של קיימא. דאין חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה ש"ק. **מ"ב** (כ"ה): משום דהוא חשיב כקורע ע"מ לתקן.

1. ויש מתירין בתפירה שאינה ש"ק, ואין להתיר בפני ע"ה. [ע"ל מחבר (סי' ש"מ ס"ז), שחולק].

י [מתיחת חוט (pulling threads) - סימן ש"מ סעיף ו'].

א. שבת (עה): המותח חוט של תפירה בשבת **חייב חטאת**. **מ"ב** (ריש כ"ז).

1. מחבר: חוט של תפירה שנפתח, אסור למתחו, משום תופר.

- א) **מ"ב** (כ"ו): היינו שנתפרדו ב' חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטו התפירות נמשכין ורוצה למתוח ראש החוט כדי להדק ולחבר.
- ב) **מ"ב** (כ"ז): מתח ב' תפירות ועשה קשר [אפי' אינו של קיימא], חייב.⁽²⁾ מתח ג' תפירות ובלי קשר, חייב.
- ג) שעה"צ (ס"ק ס'): מתח ב' תפירות ובלי קשר, **הא"ר** מצדד דמ"מ אסור מדרבנן.⁽⁴⁾ מתח ב' תפירות ובלי קשר, אבל שיש עוד תפירות מלבד אלו שנתפרדו, **הפמ"ג** מצדד שחייב.

ב. מלאכת תופר.

1. מג"א (י"א): **מ"ב** (כ"ז): התופר ב' תפירות חייב, והוא שקשר ראשי החוט כדי שלא תשמוט ואפי' לא היה של קיימא. ואם היה של קיימא, חייב גם משום קושר. ואם עשה ג' תפירות חייב, אף בלי קשר שהרי מתקיימת התפירה [רמב"ם, רע"ב].
- א) **מ"ב** (כ"ז): לענין איסורא יש אומרים דאסור ואפי' לא עשה קשר כלל.
- ב) וע"כ אותן האנשים שתוחבין הקרייז (סיכת, pin) עם הבגד במחט בשתי תכיפות לאו שפיר עבדי. קרבן נתנאל.

יא [שמהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על ידי החוט - סימן ש"מ סעיף ז'].

א. מחבר: אותם שמהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על ידי החוט שמותחין אותו ומתהדק, אסור למתחו.

1. **מ"ב** (כ"ח): אותן שמהדקין. דרכן היה ליתן חוט בתוך הבית יד שעל זרועו דכשרוצה להדקו היה מותח החוט ומתהדק היטב.
2. דרכי משה (ב'): הג' מרדכי כ' להקל, כיון שהוא תפירה שאינו של קיימא. ונהגו להקל כדברי ההגהות, וכן כתבתי לעיל.

ב. מחבר: אלא אם כן יהיו הנקבים רחבים קצת ומתוקנים בתפירה בעיגול.

1. **מ"ב** (כ"ט): דאז אינו דומה כלל לתופר דהוי כמאן דמכניס קרסים בלולאות, כיון דמתוקן לזה בתמידות למתחו ולהדקו כשלו בשו, וכן לרפותו כשרוצה לפשטו.

2. מ"ב (כ"ט): ואם אין מהדקו יפה ונמלך לפעמים להניחו **כך לעולם** ולפשטו כשהוא מהודק אסור להדקו בשבת. עי' מג"א (י"ב, שכ' דין זה על הרישא).
3. מג"א (י"ג), מ"ב (ל'): בתפירה. סביב הנקב, ואז אפי' החוט תחוב **במחט** נקובה שהוא תלוי שם בתמידות כדי להכניסו על ידו בהנקבים שרי. ואין בו משום טלטול כיון שהמחט תלוי בפתיל והפתיל בבגד ואין נפרד ממנו לעולם.

חזרה: מלאכת מחתך

סימן שכ"ב מ"ב ס"ק י"ח

יב] מחתך.

א. גמרא (עד:), מ"ב (סי' שי"ד מ"א): אמר רב מנשה: האי מאן דסלית סילתי, חייב משום טוחן. אמר רב אשי: **אי קפיד** אמשחתא, חייב משום מחתך.

1. מ"ב (י"ח): המחתך עור או כל דבר שאדם מחתך **ומקפיד** על מדתו בין עץ או מתכת או אפי' נוצות של עוף כיון **שמקפיד** על מדת ארכו ורחבו וחותר בכונה חייב.

ב. גמרא (עד:): תנו רבנן: התולש את הכנף, והקוטמו, והמורטו חייב שלש חטאות. אמר רבי שמעון בן לקיש: תולש חייב משום גוזז, **קוטם חייב משום מחתך**, ממרט חייב משום ממחק.

1. רש"י (עד: ד"ה משום): דקפיד לחתוך **עד מקום שהוא ראוי**, וגם מן הקנה אורג כובעים, ועושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער.

ג. גמרא (עה:): שלשה דברים סח לי רב אשי משמיה דרבי יהושע בן לוי: המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב משום מחתך.

1. רש"י (עה: ד"ה המגרר): המגרר ראשי כלונסות. שיהיו ראשיהן **שוין וחדין**.

ד. מ"ב (י"ח).

1. החותר דרך הפסד או בלא כונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק **פטור** [רמב"ם פי"א].

2. **אין מלאכת מחתך שייך באוכלין**.

3. בין ביד בין בכלי: מה שדרכו, דאורייתא. וע"י שינוי, עדיין יש איסור דרבנן. בה"ל (ד"ה אחד).

ה. **חותר קיסם או קש כדי לחצוץ בו שיניו** - מחבר (סעי' ד'), מ"ב (י"ג, י"ד, סוף י"ח), בה"ל (ד"ה אחד).

1. אוכל בהמה [דהיינו קש או תבן], מותר.

2. אינו אוכל בהמה [קיסם], אסור: החותר **בסכין**, חייב משום תיקון כלי לדעת הרא"ש, ולדעת הרמב"ם משום מחתך (דהוא רוצה להשוותו יפה כדי שיהיה טוב לחצות בו שיניו) [ואפשר דחייב לדידיה שנים]. **וביד** אסור משום שבות.

חזרה: מלאכת מחשבת

משנה (חגיגה דף י.) – "הלכות שבת חגיגות והמעילות הרי הם כהררים התלוין בשערה".

גמרא (חגיגה סוף דף י.) – "הלכות שבת מיכתב כתיבן. לא צריכא, לכדרכי אבא. דאמר רבי אבא: החופר גומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה. כמאן, כרבי שמעון, דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. אפילו תימא לרבי יהודה, התם מתקן, הכא מקלקל הוא. מאי כהררין התלוין בשערה. **מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומלאכת מחשבת לא כתיבא**".

א] מלאכה שאינה צריכה לגופה.

א. מחלוקת: ר' שמעון פטור, ור' יהודה חייב.

1. בה"ל (ש"מ י"ג ד"ה הנייר, י"ד ד"ה ולא): הרמב"ם פסק כר"י שחייב. אבל המחבר (שט"ז ח, של"ד כ"ז) מצדד כר"ש, שפטור אבל אסור. [וכ"פ המ"ב (שט"ז ל"ד, של"ד פ"ה)].

ב. החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה.

1. בה"ל (ש"מ י"ג ד"ה הנייר, ר"ש, משאצל"ג ולכן פטור. ר"י, אע"ג משאצל"ג חייב, במקום שהוא מקלקל פטור. גמרא (שבת עג; קה; חגיגה י.).

ג. החופר גומא ואינו צריך לא גומא ולא עפרא (ואין קלקול) - לפי ר"ש.

1. תרה"ד (ח"א ס"ד): חייב, הוי מלאכה שצריכה לגופה. אמנם המג"א (סי' שי"ד ה') חולק, ופסק דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ד. הגדרת התכלית של המלאכה.

1. תוס' (צד. ד"ה רבי), כמו התכלית של המשכן.

2. רמב"ן (ריש דף צד; דף קו.), תועלת חיובית בגוף המלאכה, נהנה בה. וכ"נ דעת רש"י (צג: ד"ה ור').

ה. תיקון מצוה: בה"ל (ש"מ י"ד ד"ה ולא).

1. תוס' (קה: ד"ה הא [כדמוכח לקמן], קו. ד"ה בחובל, ד"ה מה), מיקרי מלאכה הצריכה לגופה.
2. רש"י (קה: ד"ה הא), דצורך מצוה לא חשיב תיקון כ"כ שיקרא משום זה מלאכה הצריכה לגופה.
3. נ"מ: קריעה על מת - עי' לקמן.

ב] קלקול.

א. משנה (קה:): הקורע בחמתו, ועל מתו; וכל המקלקלין פטורין. מ"ב (ש"מ מ"ג).

1. ברייתא (שם): הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב.

ב. הקורע על מתו: מתו אמתו קשיא.

1. י"ל, המשנה: שהנך דלאו בני אבילות, ולא חכם, ולא אדם כשר, ולא בשעת יציאת נשמה. (א) משא"כ הברייתא: לפי ר' יהודה, שמלאכה שאין צריכה לגופה חייב. אמנם, עי' תוס' לקמן.
2. א"נ, המשנה ר"ש, שמלאכה שאין צריכה לגופה פטור. וברייתא ר' יהודה. רש"י (ד"ה הא).
- (א) תוס' (ד"ה הא), חולק. הו"א מלאכה שצריכה לגופה, כיון שהיא צורך מצוה (כדמוכח לקמן). בה"ל (ש"מ י"ד ד"ה ולא).

ג. הקורע בחמתו: חמתו אמתו קשיא.

1. י"ל, המשנה ר"ש, שמלאכה שאין צריכה לגופה פטור. (א) וברייתא ר' יהודה. ותיקון, דקעביד נחת רוח ליצרו.
2. מי שרי: יהא בעיניך כעובד עבודה זרה - בה"ל (ש"מ י"ג ד"ה אין, י"ד ד"ה וחייב [הראשון]). (א) רש"י (קה: ד"ה מי), תוס' (קה: לא): אלמא לאו מתקן הוא, שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו. (ב) רמב"ם: מי שרי בימי חול. אבל עדיין הוא תיקון.
3. לא צריכא, דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה.

ד. קלקול בחבורה ובהעברה: דף קו.

1. רש"י: (א) לפי ר' שמעון ורב אבהו, קלקול בחבורה ובהעברה חייב. (ב) לפי ר' יהודה ורב יוחנן, פטור.
2. תוס': (א) לפי רב אבהו בדעת ר' שמעון, חיוב. (ב) לפי ר' יוחנן בדעת ר' שמעון, רק אם צריך הדם לכלבו וצריך אפרו. לפי ר"ת, אפי' תיקון שלא בשעת הקלקול. (ג) ורב יהודה, צריך תיקון גמור. לפי ר"ת, תיקון בשעת הקלקול.
3. מקור להמחלוקת: שר' יהודה פטור, ור' שמעון חייב. (א) רש"י (ד"ה מתני'): מחלוקת ר"ש ור"י גבי מקלקל, תלוי במחלוקת גבי משאצל"ג. (ב) תוס' (סוף ד"ה דאמר): קבלה היתה בידם.
4. אפי' לר"ש, שקלקול בחבורה חייב. עדיין צריך שיהיה המלאכה צריכה לגופה. תוס' (ד"ה בחובל).

ה. פרווה: אינה קלקול ואינה תיקון.

1. תוס' (קו. ד"ה בחובל), מוכח שנכלל בגדר של קלקול.

ג] מתעסק.

א. שבת (עב:), נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, רבא אמר: פטור, אביי אמר: חייב. רבא אמר: פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא. אביי אמר: חייב, דהא קמיכוין לחתיכה בעלמא.

1. הלכה כרבא, חוץ מיע"ל כג"ם.

ב. לפי תוס' (עב: ד"ה נתכוין), יש שני אופנים:

1. מתעסק של כל התורה [אשר חטא בה, פרט למתעסק] - במקרה שעשה את המעשה שנתכוין אליו אלא שסבור הוא שהפרי תלוש ונמצא מחובר. וזה סוגינו.
2. מתעסק של שבת [מלאכת מחשבת] - במקרה שיש במעשהו חסרון של מלאכת מחשבת, כגון שעשה מעשה שלא נתכוין אליו כלל. למשל, שנתכוין לחתוך ירק זה והלכה ידו לירק אחר וחתכתו. וזה כריתות (יט:).

ג. הלכה: מתעסק של כל התורה [אשר חטא בה, פרט למתעסק].

1. רע"א (ח"א ח'), נ"ל דבר חדש, דרק פטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור. ויש חולקים.

ד. הלכה: מתעסק של שבת [מלאכת מחשבת].

1. רע"א (ח"א ח'), לכו"ע אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל. ואולי יש איסור דרבנן. (וי"ל לכו"ע מחוייבים להפרישו).

חזרה: הילמי, מליחה

סימן שכ"א סעיף ב' - סעיף ו'

א' סעיף ב' - הילמי.

א. משנה (קח:): אין עושין הילמי בשבת, אבל עושה הוא את מי המלח, וטובל בהן פתו, ונותן לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי: והלא הוא הילמי, בין מרובה ובין מועט. ואלו הן מי מלח המותרין, נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח.

1. י"א משום שנראה כמעבד [רש"י, טור]. מ"ב (ט'): ואע"ג דקי"ל אין עיבוד באוכלין מדאורייתא (עה:), מ"מ מדרבנן מיהו אסור.
2. (י"א מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל. [רמב"ם]).

ב. מי מלח הרבה: אסור. מחבר: אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים, משום דדמי לעיבוד. [כמו רש"י, טור].

1. מג"א (ג'), מ"ב (ה'): וה"ה אם נותן יין וחומץ ושאר משקין במלח.
2. מ"ב (ט'): תוס' שבת דוקא אם כונתו לתת לתוך הכבשים. אבל אם כונתו לחלקם לתוך התבשילין (כמו ליל סדר), אפי' הרבה מותר. אבל א"ר אסור, וכן משמע במאירי.
3. מ"ב (ט'): אם נותן שמן להמים קודם שנותן המלח לתוכו או בהמלח קודם שנותן המים לתוכו יש מקילין בזה, שהשמן מחליש את כח המלח מלהיות עז ואין שם מי מלח. ואסרו אם נותן שמן לבסוף, דבשעה שהוא נותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד.

ג. מי מלח מעט: מותר. מחבר: אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל. [כחכמים, דלא כר' יוסי].

1. מג"א (ג'): צורך סעודה אחרת אפי' מעט אסור. (מסיים המג"א 'אפי' נותן שמן אסור'. מבוכה הפשט: פמ"ג, מחה"ש, תו"ש, ועוד).
2. אבל המ"ב (י"א, בה"ל שם, שעה"צ י') פסק שלצורך היום מותר, ובלבד שלא לעשות לצורך החול.

ד. מי מלח עזים: אסור, אפי' מעט. מחבר: ואם נתן לתוכו שני שלישי מלח, אסור לעשות ממנו אפי' מעט.

1. מ"ב (י"ב): מפני שנראה כעושה מוריים לכבוש בו דגים שכן דרך לעשות מוריים.

ב' סעיף ג' - מליחה.

א. שבת (דף קח:): תני רבי יהודה בר חביבא: אין מולחין צנון וביצה בשבת.

1. ט"ז (ג'), מ"ב (ט"ו'): י"א שדמי למעבד [רש"י, טור, ב"ח הו"ד במג"א (ו') "כל הפוסקים"]. י"א שנראה ככובש כבשים, והכובש אסור מפני שהוא כמבשל [רמב"ם].

ב. מחבר: אסור למלוח חתיכות צנון, ד' או ה' ביחד.

1. ט"ז (ב'), מג"א (ז'), מ"ב (י"ג): צנון. וה"ה כל דבר שצריך מליחה כגון בצלים ושומים ואוגערקעס חיין. (א) מ"ב (י"ג): ומ"מ, דדבר שאין דרכו לכבוש שרי [פמ"ג]. (להלכה: צב"ג).

ג. מחבר: אסור למלוח ... מפני שנראה ככובש כבשים, והכובש אסור מפני שהוא כמבשל [כרמב"ם].

1. ט"ז (ג'): מטעם זה, אסור לשפוך יין ושאר משקים לכלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהיה חומץ. ומוסיף מ"ב (ט"ו') בשם היד אהרן, דאסור משום דמחזי כעובדא דחול. ואם עושה זאת כדי להחליש כח החומץ בלבד, דשרי לכו"ע.
2. מ"ב (ט"ו'): וליתן אוגערקעס חיין בתוך הכבשים שיתחמץ ג"כ פשוט דאסור לכו"ע.
3. מ"ב (ט"ז): מפני שהוא וכו'. אע"ג דבודאי אין בו חיוב שאינו תולדת האור מ"מ אסור מדרבנן.

ד. מחבר: אבל ביצים מותר למולחן. [פסק כאביי, ודלא כרבי יהודה].

1. מג"א (ה'), מ"ב (י"ח): מפני שאין דרך לעשות מהן כבשים [מצד הרמב"ם], וגם אין המלח מועיל להם כ"כ [מצד רש"י].

ג' סעיף ג', סעיף ד'.

א. מחבר: אלא מטבל כל אחת לבדה, ואוכלה ... יש מי שכתב שמותר לטבול כמה חתיכות צנון אחת לאחת לבדה, ולהניחם יחד לפניו כדי לאכלם מיד זו אחר זו.

1. ט"ז (א'), מ"ב (י"ז): ואוכלה. תיכף ולא דוקא תיכף ממש אלא שעה מועטת שיזיע קצת לא הרבה.
2. מ"ב (י"ט): אחת אחת לבדה. דבזה אין נראה ככובש כבשים. ומה שכתב להניחם יחד לפניו היינו מוכנים לפניו לאכול, אבל יזהר שלא יהיו נוגעות זו בזו.
3. ט"ז (א'), מ"ב (כ'): מיד זו אחר זו. היינו שלא ישהה אותם זמן ארוך אפי' באותה סעודה עצמה כגון מתחלת הסעודה עד סופה כדי שיזיעו הרבה שזה דומה לעיבוד אבל אם הן משתהין שעה מועטת ומזיעין קצת אין בכך כלום.

ב. מדינו.

1. ט"ז (א'), מ"ב (י"ד): דתרי תנאים בעי, (א) כל אחת בפ"ע, (ב) שיאכל תכף (דהיינו שעה מועטת).
2. ב"ח, הו"ד במג"א (ו'): ג' אסור, ב' מצוה להחמיר, א' מותר אא"כ יותר משעת אכילה.

ג. ט"ז (ד'), מג"א (ו'), מ"ב (י"ד, כ'): אבל המנהג שלא להשהות כלל במלח אלא מטבל ואוכל. מהרי"ל, ב"ח, אחרונים.

ד. ט"ז (א'), מ"ב (י"ד): ומנהגנו שחותכין בשבת צנון דק דק ונותנין אותו בקערה ומולחין אותו ושופכין עליו חומץ ואוכלין אותו ולכאורה הוא דמיא זה להרבה חתיכות דאסור מדינא אפי' אם אוכל מיד ואין היתר אלא דרך טיבול כ"א בפני עצמה ונראה דכיון דאין מניחין אותו כלל להזיע אלא שופכין שם החומץ וגם מינים אחרים לא דמי לעיבוד.

1. מ"ב (י"ד): וכ"ש אם שופכין שם שמן תיכף שהשמן מחליש כח המלח. ע"פ המג"א (ו', ע'י שעה"צ ט"ו), שמותר ליתן מלח על השלאטין ואח"כ שמן וחומץ.

ה. ט"ז (א'), מ"ב (י"ד): ובקצת מקומות עושין ירק שקורין שלאטין ומולחין הירק בפ"ע תחלה ו**משנה**ין אותו כך ומסננין המים שיוצאין ממנו ואח"כ מערבין אותו עם שמן זית וחומץ וזה **איסור גמור** ודמי טפי לעיבוד כיון שהוא ממתין עד שיקבל המלח היטב.

ד] סעיף ה' - להניחה.

א. מחבר: אסור למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת, להניחה.

1. אסור משום מעבד: ט"ז (ה'), מ"ב (כ"א).
2. אסור ג"כ משום כבישה: מ"ב (כ"א, שעה"צ י"ח), דלא כט"ז (ה').
3. אסור משום למה יטריח עכשיו: ט"ז (ה'), הו"ד במ"ב (כ"א).

ב. להניחה.

1. לצורך סעודה אחרת בתוך שבת: המג"א (ז') אוסר. אבל המ"ב (כ"א, בה"ל ד"ה אסור) כ' שהא"ר שמצדד להקל, ובפרט אם עושה כן כדי שלא יסריח, בודאי יש להקל ולסמוך בט"ז.
2. בשביל אחר שבת אסור.

ג. בשר ודג חי.

1. מג"א (ז'), מ"ב (כ"א): אסור למולחו בשבת, אפי' רצה לאוכלו כשהוא חי.

ד. להדיח בשר: מג"א (ז'), מ"ב (כ"א).

1. מותר להדיח הבשר **כדי לאכלו** אח"כ חי, ואין זה מקרי תיקון. שאין התיקון בגוף הבשר, אלא שמדיחו משום דם בעין שעליו.
2. אסור להדיח בשר שלא נמלח כשהלך יום ג' להיות בשבת וכדי שלא יאסר אח"כ לבישול כיון שאין רוצה לאכול היום. מצד איסור הכנה, [ומצד תיקון, ומצד מוקצה].
- א) ואפי' ע"י עכו"ם אין להקל **דליכא** פסידא כ"כ דיכול לאוכלו צלי.
3. מ"ב (כ"א): אבל **בקצב** המוכר לאחרים בודאי יש הפסד בזה ויכול לעשות ע"י א"י וכן באוונות פטומות שיפסיד השומן אם יצלם גם להמ"א מותר ע"י א"י אפי' יחיד בביתו.
- א) ואפי' בבשר בהמה הסכימו הרבה אחרונים דיש להקל להדיח ע"י א"י ודלא כמ"א ועי' בא"ר ונו"ב שכ' דאם אי אפשר ע"י א"י מותר גם ע"י ישראל. אך אם מונח הבשר בכלי, **טוב** שירחוך ידיו עליו עד שיהיה שרוי הבשר במים (הערמה).

ה] סעיף ו' - פולים ועדשים.

א. מחבר: אין למלוח ביחד הרבה פולים ועדשים שנתבשלו בקליפתן.

1. מ"ב (כ"ב): בקליפתן. דהמליחה מועילה להם והוי ככבישה [מג"א (ח)] ועיבוד [ט"ז (ו)].

חזרה: מלאכת גוזז

סימן ש"מ סעיף א' - סעיף ב', סימן ש"ג סעיף כ"ז, סימן שכ"ח סעיף ל"ז

א] סימן ש"מ סעיף א' - ליטול שערו או צפרניו.

- א. משנה (דף צד): הנוטל צפרניו זו בזו, או בשיניו, וכן שערו, וכן שפמו, וכן זקנו. רבי אליעזר מחייב, וחכמים אוסרין משום שבות.
1. בה"ל (ד"ה בין): פסק כחכמים, דרק ביד דביד פטור ואסור. אבל בכלי, לכו"ע חייב.

- ב. מחבר: אסור ליטול שערו או צפרניו, בין ביד [מ"ב (א): בין בשניו] בין בכלי, בין לעצמו בין לאחרים, וחייב על שתי שערות.
1. מ"ב (ב'): לענין חיובא יש חילוק ביניהן, דביד פטור בכל גווני שאין דרך גזיזה בכך בחול. ובכלי חייב בכל גווני, דה"ל תולדה דגוזז. ומה שכתב אח"כ דחייב על שתי שערות הוא דוקא בכלי.

ג. להסתפר: האם זה מלאכה שאין צריכה לגופה. בה"ל (ד"ה וחייב).

1. תוס': הוי משאצ"ל, ולכן דוקא לר"י דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, אבל לר"ש פטור אף בכלי.
- א) מג"א (א', ג'): אם א"צ לצמר או לשער הוי מלאכה שאצ"ל ופטור (כתוס'). **וכאן** מיירי שצריך לשערן.
- 1) קשה: אמאי פסק דבמלקט לבנות מתוך שחורות אפי' באחת חייב, וכן בס' שכ"ח גבי ציצין וצפורן.
- ב) גר"א: כתב דהשו"ע סתם פה להלכה כדעת הרמב"ם במשאצ"ל דחייב.

2. אפי' אין צריך להשער, דגזיזה היתה במשכן שלא לצורך הצמר והשער רק לצורך העור כגון בעורות תחשים וע"כ חייב כל שהוא לצורך גופן אע"פ שאינו צריך לשער ומלאכה הצריכה לגופה היא. ריב"ש, ר"ן, ר"ח, רמב"ן, סמ"ג, רא"ש, טור, ומחבר.

ד. ב' שערות.

1. מג"א (ב'), מ"ב (ג'): אבל בא' איכא איסורא כמו כל חצי שיעור כנ"ל פשוט.
  2. מוסף הבה"ל (ד"ה על): וכן הדין בכל מלאכות שבת לא בעינן בהו שיעור לענין איסור אלא לענין חיוב חטאת.
  3. מ"ב (ג'): ולנטילת צפרנים כתב הא"ר דאפי' על צפורן אחד חייב.
- ה. אשה ששכחה ליטול הצפרנים מע"ש, ואירע טבילתה בליל שבת.
1. ט"ז (הו"ד במג"א בהקדמה): לא תאמר לעכו"ם לחתכה, דהא אפשר בניקור.
  2. ש"ך (נקוה"כ), מג"א (הקדמה), מ"ב (ג'), בה"ל (ד"ה וחייב): שתאמר לעו"ג ליטול ביד [כיון לרמב"ם הוא מלאכה גמורה], ואם א"א ביד מותר על ידו אפי' בכלי [דהוי משאצל"ג, שאין כונתה להנאות בזה רק לצורך הטבילה].
  - א) מ"ב (ג'): ואם אין עו"ג, יש לסמוך בשעת הדחק על הנקור שתנקר תחת הצפורן, ושתעיין היטב שלא יהיה בו שום טינוף.
  - ב) בה"ל (ד"ה וחייב, שעה"צ ג'): בצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר ע"י נקור מלהתיר ע"י עו"ג.

- ו. מחבר: ומלקט לבנות מתוך שחורות, אפי' באחת, חייב, ודבר זה אפי' בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה.
1. מ"ב (ד'): אפי' באחת חייב. משום דאפי' באחת מקפיד שלא יהיה נראה כזקן לכך חשיבא מלאכה. בתוספתא, דה"ה במלקט שחורות מתוך לבנות.
  2. מ"ב (ה'): לא ילבש. שדרך הנשים להקפיד ע"ז להתנאות.
  3. בה"ל (ד"ה ומלקט): יש לעי' אם דוקא כשהיה רק שער אחת שבזה מועיל לקוטו להתיפות ע"כ חשיבא מלאכה משא"כ כשנשאר עוד הרבה או אפשר דמ"מ מתיפה קצת. וראיה מירושלמי להקל, ומהב"י להחמיר.
  4. בה"ל (ד"ה אפילו): כתב הכלב דבזה אפי' ביד חייב, ועי' בא"ר הטעם דדרך ללקט בחול ביד.

ב) מ"ב (ה') - קצת דין מלאכת הגזיזה.

א. גוזז: מג"א (ג').

1. הגוזז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החיה חייב.
2. החיוב של גזיזה הוא בין כשגוזז מן החי בין כשגוזז מן המת אפי' מן השלח שלהן (היינו עור כשנפשט מן הבהמה).

ב. תולש: תולדה דגוזז.

1. ודוקא גוזז חיובו בכל גווי אבל תולש מן החי פטור דאין דרך לתלוש משום דכאב לה אלא לגוזז. מג"א (ג').
2. אבל התולש ביד מן המתה דרך לתלוש כמו לגוזז וחייב. בה"ל (ד"ה וחייב, שעה"צ ז'), כמו הט"ז, ודלא כיד אהרן. (א) וע"כ אותן בני אדם המלובשין בעורות של בהמה וחיה צריכין ליהרר שלא יתלשו מן השער שלהן בשבת ובס' חסידים אוסר ליקח הכנים מן העורות. וכן המ"ב (סי' שט"ז מ"ב).
3. וכ"ז בבהמה וחיה אבל בעופות דרכן להסיר הנוצות ע"י תלישה כמו בבהמה ע"י גזיזה. ולפיכך תולש כנף מן העוף בין מחיים בין לאחר מיתה חייב דתלישתן זו היא גיזתן. מג"א (ג').

ג. הטוה צמר מן החי.

1. הטוה צמר מן החי פטור בין מן הטוה בין מן הגזיזה שאין דרך טוה וגזיזה בכך. מג"א (ג').

ד. שיעור.

1. וכמה שיעורו לחיוב כדי לטוות ממנו חוט שארכו קרוב לארבעה טפחים להרמב"ם ולרש"י מחצית מזה.

ג) סעיף ב' - יבלת.

א. מחבר: אסור לחתוך יבלת מגופו, בין ביד [מ"ב (ח'): בין בשניו] בין בכלי, בין לו בין לאחר.

1. מ"ב (ו'): אפי' היא יבשה דעומדת להתפרך לבסוף מעצמה אפ"ה אסור.
2. מג"א (ג'), מ"ב (ו'): וכ"ז לענין איסורא. אבל כנוטלה כשהיא לחה ובכלי, חייב.

ב. מ"ב (ו', בה"ל): וה"ה דאסור לתלוש שאר ציצין של עור שפירשו קצת מעל גבי ידו או ממקומות אחרים, עי' שכ"ח ל"א.

1. בה"ל: מהט"ז משמע דטעמו משום דעוקר דבר מגידולו, ורש"י ורמב"ם משמע דמשום גוזז וכ"כ המג"א.
- א) בה"ל: וזהו כשעושה בכלי דזהו דרך הגזיזה, וביד פטור אבל אסור. ודבר דאורחיה לתלוש ביד, חייב על התלישה משום גוזז. א"כ כשיש איזה ציצין מדולדלין על שפתיו ולא פירשו רובן אפשר דחייב חטאת התולש אותן אפי' בידו דדרך לתלוש אותן שם ביד ולא בכלי ולפ"ז אפי' כשפירשו רובן דמתירין לעיל בס"י שכ"ח לתלשן ביד כשמצערות אותו הכא אסור דיד דהכא כיון דהוא אורחיה ככלי דמיא.

ד) סימן ש"ג סעיף כ"ז.

א. מחבר, הו"ד ברמ"א (סי' ש"מ ס"א): אסור לסרוק במסרק בשבת.

1. מ"ב (פ"ה): אסור לסרוק. משום תלישת שער הגוף דהוי תולדה דגוזז.

2. מ"ב (פ"ו): ישועות יעקב ראיתי אנשים מקילים, לסרוק ראשם בשבת ואוי לעינים שכך רואות לעבור בשאט נפש לחלל שבת בידיים ומהראוי לכל חכם בעירו להזהיר ע"ז אולי ישמעו ויקחו מוסר עכ"ל ומה שמשיבין שמוכרח לתקן שערותיו כדי שלא יתגנה בפני חבריו הלא יכול לעשות באופן ההיתר, וגם יכול לחוף ולפספס שערותיו ביד ולמה יעבור איסור חמור כזה בידיים.

ב. טעם האיסור [פסיק רישא, מתכוין, עובדין דחול].

1. מחבר: שא"א שלא יעקרו שערות, רש"י (שבת דף פא).

(א) ולכן בלי כוונה ג"כ אסור. מג"א (כ"ב), מ"ב (פ"ו).

(ב) ואפי' למ"ד דפס"ר דלא נחא לה שרי, מ"מ כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות, וזה א"א זולת השרת השערות הוי כפס"ר דניחא לה. ריב"ש, מג"א (כ"ב), מ"ב (פ"ו).

2. גמרא (נזיר) דכל הסורק להשיר נימין המדולדלין [היינו שנתלשו קצת ועדיין לא נעקרו לגמרי] מתכוין כדי להפריד היטב שערותיו.

(א) ולכן אפי' במסרק רך [בארש"ט רכה] שאינו פס"ר אסור אם לא באופן שאין מכוין להשיר הנימין הנ"ל. מג"א (כ"ב), מ"ב (פ"ו).

3. מ"ב (פ"ז): ונהגו שיהיה הכלי העשוי משער חזיר מיוחד לשבת כדי שלא יהיה מחזי כעובדין דחול.

ג. רמ"א: אבל מותר לחוף ולפספס ביד.

1. מג"א (כ"ג): חופף, שערו בנדר וחול. מ"ב (פ"ח, שעה"צ פ'), והרמב"ם פי' שחופף היינו בידו.

(א) מג"א (כ"ג), מ"ב (פ"ח): ופשוט דאסור לחוף בדבר שבדאי משיר השער.

2. מ"ב (פ"ח, שעה"צ פ'): ולפספס ביד, היינו שמבדיל בידי שערותיו זו מזו. והרמב"ם פי' מפספס היינו בצפרניו. עי' מג"א (כ"ג).

ד. פוקסת (דף צד): אסור, משום שבות דדמי לבנין.

1. מג"א (כ"ג), בה"ל (לחוף): פירש"י מתקנת שיערה במסרק ובידיה. ומפר' הריב"ש אפשר שהוא מה שרוחצין המסרק בשמן טרוף במים ומעבירין המסרק על ראשו להדביק השערות זו בזו ולהשכיבן על הראש וזה דומה לבנין עכ"ל משמע דבלא"ה שרי.

ה. האם יש לחלק בין מסרק העשויה משער חזיר [שמחמיר] ומכלי העשויה משער חזיר.

1. מחבר, אסור לסרוק במסרק בשבת, ואפי' אותו שעושים משער חזיר.

2. מג"א (כ"ג), ריב"ש, היה מתקנות מעט שער ראש בכלי העשוי משער חזיר וידוע שאין בו משום השרת שער אבל במסרק אסור.

3. מ"ב (פ"ז, שעה"צ ע"ח): י"ל [לתרץ לכאורה הסתירה בין המחבר ומג"א], שמותר לתקן מעט את שער הראש בכלי העשוי משער חזיר [הוא כלי קטן שאינו עומד לסריקת השערות], דדוקא לסרוק אסור בו דמשיר שער אבל לתקן שרי ובמסרק אסור אף בזה.

ה. סימן שכ"ח סעיף ל"א - עור.

א. מחבר: צפורן שפרשה וציצין (שהן כמין רצועות דקות שפרשו מעור האצבע, סביב הצפורן), אם פרשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו, להסירן ביד, מותר; בכלי, פטור אבל אסור.

1. מ"ב (צ"ה): אם פרשו רובן. בציפורן היינו רוב ציפורן וביציצין כתב הפמ"ג איני יודע רוב זה מאין מתחיל ואפשר דהיינו כל שדרך בני אדם לקלוף שם אם נקלף הרוב ממנו כתלוש דמי.

2. ט"ז (כ"ג): ומצערות אותו. סיים הרמב"ם ואם אין מצערות אותו אסור פי' אע"פ שהם כלפי מעלה.

3. מ"ב (צ"ו): להסירן ביד מותר. דכיון שפירשו רובן קרובין לינתק וכתלושין דמיא הלכך במקום צערא לא גזרו רבנן כשהוא מסירו ע"י שינוי דהיינו בידו וצריך ליזהר שלא יוציא דם [פמ"ג].

ב. מחבר: לא פרשו רובן, ביד, פטור אבל אסור; בכלי, חייב חטאת.

1. מג"א (ל"ה), מ"ב (צ"ח): חייב חטאת. דהוא תולדה דגוזז.

2. מ"ב (צ"ז): לא פרשו רובן. ה"ה דאפי' לא פרשו כלל פטור ביד דאין דרך לתלוש ביד ונקטיה לאשמועינן דאפי' בזה אסור.

ג. מחבר: ופירש"י: כלפי מעלה, כלפי ראשי אצבעותיו; ור"ת פ' דהיינו כלפי הגוף; וצריך לחוש לב' הפרושים.

1. מ"ב (צ"ט): לשני הפירושים. ולכן אפי' פירשו רובן אסור ליטלן אפי' ביד.

חזרה: צידה

סימן שט"ז - עיקר הסוגיות

א. סעיף א' - צידה.

- א. מחבר: הצד צפור דרור למגדל **שהוא ניצוד בו**, ושאר צפרים, וצבי, לבית או לביבר שהם נצודים בו, חייב; **ואם אינו נצוד בו**, פטור אבל אסור. ע"פ המשנה (דף קו).
1. ג' **שיעורים**, (קו:), אמר **רב אשי**: כל היכא דרהיט בתריה, **ומטי לה בחד שיחייא** ביבר קטן, ואידך ביבר גדול. אי נמי: כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן, ואידך ביבר גדול, ואי נמי: כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול. (א) **בה"ל** (שהם), כולהו הילכתא נינהו, ר"ח ור' יורחם. [ויש לדון בדעת הרמב"ם].
- (ב) **מ"ב** (ד'): שאין יכולין לתפסו בשחיה אחת היינו בריצה אחת אלא צריך להנפש קודם שיגיענו לא מקרי צידה דאורייתא אף שהוא מקורה וממילא הצודה שם בבית או בביבר חייב.
2. **ביצה** (כד), אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאומר הבא מצודה ונצודנו. (א) **בה"ל** (שהם), רוב ראשונים חד שיעורא הוא. [דלא כתוס והרשב"א, דעת יחידאה הוא].

ב. הצד.

1. **מ"ב** (א'): היינו שעשה תחבולות עד שנכנס הצפור לתוכו וסגר עליו אפי' לא תפסו עדיין בידו חייב כי בסגרו המגדול נגמרה הצידה.
- ג. **צפור דרור למגדל**.
1. **בה"ל** (הצד): הם הקטנים ביותר הדורים בענפי אילן ומשוררים ומרוב קוטנה של הצפור נשמטת מזוית לזוית וקשה לתופסה אבל תורים ובני יונה הם בכלל שאר צפרים שזכר המחבר. **פמ"ג**.
2. **מ"ב** (א'): במה שהכניסו לבית אפילו הבית קטן [**מג"א** (א')] וגם חלונותיו סתומין [**ט"ז** (א')] עדיין אינו נצוד שטבעו של הצפור דרור שאינו מקבל מרות ודר בבית כבשדה שנשמט מזוית לזוית ואינם יכולים לתפסו ולכן אינו נקרא צידה מדאורייתא.
3. **מ"ב** (ב'): למגדל. של עץ ונעשה ככלוב גדול וביבר מקרי קרפפות המוקפים לגדלם שם.

ד. שאר צפרים, וצבי, לבית או לביבר שהם נצודים בו, חייב.

1. **מ"ב** (ג'): לצדידין קתני דבצפרים וכן בשאר עופות אינו חייב עד שיהיה הביבר והבית מקורה וגם חלונותיו סתומין [**ט"ז** (א')] שהוא יכול לברוח דרך שם, ובצבי ושאר חיות חייב אפי' אינו מקורה וגם חלונותיו פתוחין.

ה. שאר בע"ח.

1. **מג"א** (ב'): השולה דג מן הים לתוך ספל של מים חייב דהוי צידה. ומוסיף **המ"ב** (ד'), אבל אם עקרו והבריהו לתוך בריכת מים לא הוי צידה שגם שם נשמט לחורין ולסדקין.
2. **מג"א** (ב'), **מ"ב** (ד'): הצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאסר בה.

ו. ואם אינו נצוד בו, פטור אבל אסור.

1. **מ"ב** (ה'): וע"כ צפור דרור שנכנס לבית דרך הפתח או החלון אע"ג שאינו ניצוד שם מ"מ אסור לסגור הפתח והחלון. **ובזמן הקור** שיש צער צינה או צער אחר כתב **הח"א** דמותר לנעול אם אין כונתו רק להציל מן הקור ואינו רוצה כלל בצידת הצפור כיון דאין בו צידה דאורייתא אע"ג דהוי פס"ר בדרבנן אבל בשאר חיה ועוף דשייך בו צידה דאורייתא אסור אע"ג שאינו מכין כלל דהוי פס"ר.

ז. מעשה צידה.

1. **בה"ל** (סד"ה שהם): **להכניס** בעלי חיים, למקום שאינו יהיו נצודים.
- (א) מינו ניצוד עם חור גדול. מסופק.
- (ב) אינו מינו ניצוד עם חור גדול. שרי.
2. **בה"ל** (סד"ה שהם, ס"ד ד"ה ובלבד): הבעלי חיים **כבר** שם, אינו מוכרח שיהיו נצודים.
- (א) לא נצודה כלום [חור גדול] מותר, אפי' במתכוין.
- (ב) נצודה קצת, רק בבלי כוונה מותר (גם במינו ניצוד).

ב. סעיף ב'.

- א. מחבר: צד צבי ישן או סומא, חייב; חיגר או חולה או זקן, פטור. הגה: המשסה כלב אחר חיה בשבת, הוי צידה (כלבו); וי"א אף בחול אסור לצוד בכלבים, משום מושב לצים.

ג. אינו מתכוין, פסיק רישא, ועוד.

א. אינו מתכוין.

1. מלחלוקת: ר' שמעון, מותר. ר' יהודה, מחמיר (רש"י קכא; מדרבנן). **הלכה**: פסק כר' שמעון, שמותר. **ב"י** (ג').

2. (אינו מתכוין ופסיק רישא במקום דניחא ליה: חייב).

ב. אינו מתכוין ופסיק רישא, במקום **דלא ניחא ליה**.

1. מחלוקת: תוס', פטור אבל אסור. והערור, מותר. הלכה: מחמיר לתוס', שאסור. בה"ל (ס"ג ד"ה ולכן, ועוד מקורות).

ג. אינו מתכוין ופסיק רישא, במקום **דלא איכפת ליה**: אינו רוצה כלל בצידת הצפור.

1. מ"ב (ה. וכן בה"ל סי' ש"כ סי"ח): דינו כמו לא ניחא ליה. ועי' בה"ל (ס"ג ד"ה ויש), יש לצדד יותר **להתיר** בלא ניחא ליה.

ד. **ספר פסיק רישא לשעבר**: מצרף כלי.

1. בה"ל (ס"ג ד"ה ולכן) ע"פ ה"ט"ז (ג'), יש להקל אפי' באיסור דאורייתא.

2. ט"ז (ג'), מ"ב (ט"ז): כשהפריח הזבובים שראה בעיניו, תו אין צריך לעיין ולדקדק אולי יש שם עוד איזה זבובים, כיון דזה לא הוי אלא ספק פסיק רישא במילתא דרבנן, דהוא דבר שאין במינו ניצוד אין להחמיר כל כך.

ה. אינו מתכוין ופסיק רישא, באיסור **דרבנן**: כמו דבורים.

1. מ"ב (י"ח, שעה"צ כ"א): מחמיר, כמו המג"א ודלא כהתרה"ד.

ו. אינו מתכוין ופסיק רישא, באיסור **דרבנן דלא ניחא ליה**: אינו רוצה כלל בצידת הצפור, ואין יכולין לתפסו בשחיה אחת.

1. מ"ב (ה'): מחמיר.

ז. אינו מתכוין ופסיק רישא, באיסור **דרבנן דלא ניחא ליה במקום צער**: הציור הנ"ל, אבל בזמן קור שיש צער צינה או צער אחר.

1. מ"ב (ה'): מיקל. ח"א.

ח. אינו מתכוין ופסיק רישא, **בתרי דרבנן**: לסגור תיבה גדולה על זבוב.

1. מג"א (ז'), מ"ב (ט"ו): מדויק מהרמ"א (ס"ג) להקל. שעה"צ (י"ח): משום דהוי תרי דרבנן (אין יכולין לתפסו בשחיה אחת, אינו מינו ניצוד).

2. (השעה"צ [סי' של"ז י'] מפרש להקל רק במקום דלא ניחא ליה. אמנם יש לעי' היטב בבה"ל [ס"ג ד"ה ויש]).

ד] סעיף ג' - אינו מינו ניצוד.

א. מחבר: כל שבמינו ניצוד, חייב עליו; אין במינו ניצוד, פטור אבל אסור. הלכך, זבובים אע"פ שאין במינו ניצוד, אסור לצודן.

1. רמ"א: ולכן יש לזהר שלא לסגור תיבה קטנה, או לסתום כלים שזבובים בו בשבת, דהוי פס"ר שיצודו שם (ס' התרומה). ויש מקילין במקום שאם יפתח הכלי ליטלם משם, יברחו (טור).

ב. **דינו**.

1. תנאים: י"א חיוב [ר' מאיר (קו); ר' אליעזר (קז)]. י"א פטור [חכמים (קו); ר' יהושע (קז)]. בה"ל (ס"ז ד"ה נחשים).

2. הלכה: פטור [טור, מחבר, פוסקים].

ג. **גדר**: מינו ניצוד ואינו מינו ניצוד.

1. רש"י: במינו ניצוד לצורך ושלל לצורך חיוב, שלא במינו ניצוד לצורך חיוב שלל לצורך לר"ש פטור.

2. תוס': במינו ניצוד לצורך חיוב ושלל לצורך חיוב, שלא במינו ניצוד לצורך ושלל לצורך לכ"ע פטור. מחבר (ס"ג), פוסקים.

(א) ט"ז (ג, ד): שאין במינו ניצוד גזרו חכמים אטו צידה שבמינו ניצוד דניחא ליה בכך.

ד. **דבורים**.

1. י"א שמינו ניצוד [ב"י (ג)]. וי"א שאינו מינו ניצוד [ט"ז (סוף ג'), מג"א (ט), עי' מ"ב (י"ג, שעה"צ ט"ו, כ"א)].

ה. **נחש**.

1. י"א שאינו מינו ניצוד [רש"י (קז. ד"ה ושאר)]. י"א שמינו ניצוד [מ"ב (כ"ו, שעה"צ ל"ז)]. עי' מג"א (י"ב), ובה"ל (ס"ז ד"ה נחשים).

ו. **לצוד זבובים, שאם יפתח הכלי ליטלם משם, יברחו**.

1. יש מקילים [טור (ס"ג)]. אבל בעיקר מחמירים [בעל התרומה, ב"י (ס"ג), ב"ח, ט"ז (ד), מג"א (ח), מ"ב (ט"ז)].

ה] סעיף ד'.

א. מחבר: פורסין מחצלת ע"ג הכוורת, (מקום שמתכנסים בו הדבורים לעשות דבש), ובלבד שלא יכוין לצוד, וגם הוא בענין שאינו מוכרח שיהיו ניצודים, כי היכי דלא להוי פסיק רישא.

ב. מג"א (ט), מ"ב (י"ח): הפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנסה החיה לתוכה חייב חטאת. אבל אם נכנסה אח"כ, פטור אבל אסור.
1. וכן יש להחמיר ולא להעמיד בשבת המצודה לצוד בו עכברים.

ו] סעיף ה' - שנים שעשהו.

א. משנה (דף קו:): צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב, נעלו שנים פטורין; לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין, ור' שמעון פוטר.
1. מחבר: אין אחד יכול לנעול, ונעלו שנים, חייבים. פסק כת"ק, פוסקים.

ב. אחד יכול ואחד אינו יכול.

1. מג"א (י'), מ"ב (כ"ב): זה שיכול חייב, דמסייע אין בו ממש והוי כאלו עשה הכל לבד.
2. מ"ב (כ"ב): וזה שאינו יכול פטור אבל אסור.

ג. בה"ל (ד"ה אין): שעושה באופן שאינו יכול, כגון שעושה באצבע אחת שצריך לסיועת האחר נמי מקרי 'אינו יכול' וחייב. תו"ש.

ז] סעיף ו' - ניצוד כבר: סגירת דלת שנפתחה.

א. משנה (סודף קו:): יושב הראשון על הפתח ומילאהו, ובא השני וישב בצידו, אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב, והשני פטור.
1. י"א שמותר לחזור ולסוגרה [מג"א (י"א)]. רק בלי כוונה [בה"ל (ד"ה והלך, סי"ב ד"ה דאסור)] בשם נהר שלום.
2. י"א שאסור לחזור ולסוגרה. [תיו"ט, א"ר, מ"ב (כ"ה, בה"ל ד"ה והלך) איסור דאורייתא], שעה"צ (כ"ט) ושאר אחרונים].

ב. בה"ל (ד"ה והלך): הצידה רק איסור דרבנן. נפתחה הדלת, מותר לחזור ולסוגרה. 1) כמו שאינו בגדר ניצוד מה"ת: שלא מטי ליה בחדא שחיא. 2) א"נ כמו חיה ועוף שדרכו לחזור לכלוב. (לענין אינו מינו ניצוד, עי' בה"ל (ס"ג סוף ד"ה ויש) וצ"ע).

ג. מג"א (י"א), מ"ב (כ"ה): מותר לפתוח את הבית בפני הצבי או לפרוק אותו ממצודתו ובלבד שלא יטלטלנו.

ד. בדיעבד: בישב על הפתח שבת, אם מותר לו לישב עד שתחשך.

1. בה"ל (ס"ה ד"ה חייב): באוונס, ליכא ידיעה. לא צריך לשחרר.
2. בה"ל (ס"ו ד"ה ישב): בשוגג, מסופק. במזיד, אסור לו ליהנות מזה.

ח] סעיף ז' - צד מזיקים.

א. משנה (דף קז:), מחבר: הצד נחש [ועקרבים] בשבת: אם מתעסק שלא ישכנו פטור [ומותר], ואם לרפואה חייב.
1. מחבר: הצד נחשים בשבת, או שאר רמשים המזיקים, אם לרפואה, חייב; ואם בשביל שלא ישכנו, מותר.

ב. לפי הרמב"ם: הטעם שצד נחש שלא ישכנו מותר.

1. מג"א (י"ב), מ"ב (כ"ז, בה"ל נחשים): כמתע בעלמא, שאין רצונו בעצם הצידה כלל, ואדרבה כונתו להבריה אותו מעליו.
2. מג"א (י"ב, לפי הפמ"ג), בה"ל (ד"ה נחשים): נחש הוי מינו שאינו ניצוד.

ג. רשב"א: מותר לנעול את ביתו כדי לשמור כלי בית אף אם יודע שיש צבי בתוכו, ואפי' בכוונה. שעה"צ (ל"ג), דהיינו כשעיקר כונתו בשביל שמירת ביתו.

1. מג"א (י"א), מ"ב (כ"ה, שעה"צ ל"ב, ל"ג): חולק על הרשב"א, אפי' בלי כוונה [ראיה מזבובים], כיון שהוא פס"ר. וכ"ש בכוונה.

ט] סעיף ח' - חבלה בשבת: חייב.

א. מה האיסור.

1. י"א משום נטילת נשמה, שוחט [עי' רש"י, תוס', ט"ז (ה), מג"א (ט"ו), מ"ב (כ"ט, ל"א, ל"ב, בה"ל ד"ה והחובל)].
2. י"א אף משום צובע [עי' רש"י, בה"ל (ד"ה והחובל)].
3. י"א משום מפרק, תולדה דדש [רמב"ם].

ב. נ"מ: בין איסור החיוב מצד נטילת נשמה או מצד מפרק.

1. לאחר מיתה: מצד מפרק, יש חיוב. בה"ל (ד"ה והחובל).
2. שיעור כגרוגרת: מצד מפרק צריך כשיעור גרוגרת. מ"ב (כ"ט, בה"ל ד"ה והחובל).
3. הצורך: מצד מפרק, אם הולך לאיבוד פטור. בה"ל (ד"ה והחובל).

ג. מה החילוק בין שמונה שרצים ושאר שרצים: לענין חבלה.

1. מ"ב (ל"ב, עי' שעה"צ נ"א): חבורה חוזרת. רמב"ם.
2. ב"י (ח'), ט"ז (ה): העור מעכב את הדם מלצאת. ר"ן.

ד. קלקול בחבורה.

1. מ"ב (ל', שעה"צ מ"ה): חיוב: רק אם יש איזה צורך ותיקון, כמו כשצריך לדם החלבה לכלבו. רמב"ם. [פסק כר' יוחנן, ודלא כרב אבהו].

ה. מלאכה שאין צריכה לגופה.

1. מחבר: שלא לצורך או סתם פטור אבל אסור, והרמב"ם חייב. [ע"י סי' ש"מ ס"א, דעת המחבר].
2. מ"ב (ל"ג): שלא לצורך. כגון לשחק וכה"ג ופטור משום דהוה ליה מלאכה שאין צריך לגופה.
2. מ"ב (ל"ד): ורוב הפוסקים פוסקים כדעה הראשונה דפטור מחטאת.

ו. ציורים של תיקון: מ"ב (ל'). והם ג"כ צריכה לגופה, בה"ל (ד"ה והחובל). ויהיה חייב.

1. כשצריך לדם החבלה לכלבו או לאיזה ענין או לבשר שנצטר בו הדם להאכיל לכלבו עם דמו דאל"ה הוא בכלל מקלקל ופטור.
2. ויש מן הפוסקים שסוברין דלפיכך חייב בנצטר הדם דאין זה בכלל קלקול אלא תקון שדרך העולם להכותם כדי להחלישם שיהא נוח להכבש. [מאירי].
3. ואם עשה חבלה באדם דרך נקמה או בבהמה חיה ועוף של חבירו באופן זה ויצא הדם או נצטר דעת הרמב"ם שחייב בזה בכל גווני כי איננו בכלל מקלקל והטעם מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב וה"ה בקורע בחמתו והראב"ד פוטר (כרש"י ותוס').
4. ואם הוא מקיז דם לאדם לרפואה כשאין בו סכנה או בבהמה חייב לכו"ע דהוא בכלל מתקן וגם הוא מלאכה הצריכה לגופה דהא רוצה עתה בחבלה זו כדי להתרפאות. ולפי זה הוצאת השן הוא מלאכה דאורייתא דהוא בכלל חובל לרפואה [כ"כ מ"א והפמ"ג והח"א. ובמאמר מרדכי משמע דהוצאת השן רק איסור יש בו ולא חיוב חטאת דחבלת הדם הנעשה עי"ז א"צ לגופה וכ"מ מהגר"ז].

י' סעיף ט' - פרעוש: כינה.

א. כינה: האם יש איסור דאורייתא להרגה.

1. שבת (דף קז.): רבי אליעזר [ובית שמאי (יב.)] סבר: כאילים, מה אילים שיש בהן נטילת נשמה אף כל שיש בו נטילת נשמה. ורבנן [בית הלל (יב.)], רבה (לפי רש"י ותוס'), ר' ששת] סברי: כאילים, מה אילים דפרין ורבין אף כל דפרה ורבה.
2. הלכה: מותר להרגה. תוס' (יב. ד"ה שמא), מחבר, פוסקים.

ב. דברים שאינו פרה ורבה: להרגה.

1. דברים הבא מעפר [פרעוש]: איסור דאורייתא. מ"ב (מ"א).
- א) מ"ב (ל"ח): אע"פ שאינה פרה ורבה מ"מ כיון שהוייתה מן העפר יש בה חיות כאלו נברא מזכר ונקבה. רמב"ם, ר"ן.
2. דברים הבא מגללים: איסור דרבנן. מ"ב (מ"א, בה"ל ד"ה מותר). דלא כמג"א (כ'), דמותר להרגו.
3. דברים הבא מזיעה. מותר להרגה, א"נ רק בצערא ומאיסותא מותר להרגה. בה"ל (ד"ה מותר).
4. דברים הבא מפירות במחומר: איסור דאורייתא. מג"א (כ'), מ"ב (מ"א).
- א) בה"ל (ד"ה להרגה): אף המינים שתחלת ברייתם לא הוי מזו"ג, כגון הנולדים בזרעים ובפירות בין בתלוש ובין במחומר אעפ"כ יש בכחם לפרות ולרבות וההורגם חייב. ולא נתמעט אלא כינה הנולדת מהזיעה או הנתהוה מהגללים ומהפירות אחר שהבאישו.
5. דברים הבא מפירות תלושים: איסור דרבנן. מ"ב (מ"א, בה"ל ד"ה מותר). דלא כמג"א (כ'), דמותר להרגו. ורק כשנהוו אחר שהבאישו. מ"ב (מ"א, בה"ל ד"ה להרגה).

ג. ברייתא (דף יב.): ת"ר. המפלה את כליו מולל וזורק, ובלבד שלא יהרוג. אבא שאול אומר: נוטל וזורק, ובלבד שלא ימלול.

1. כמו בית הלל, וגזרו אטו פרעוש. רא"ש, טור.

ד. הלכה: דרבנן.

1. מחבר, ט"ז (ו', ט'): אסור להרגה כינה. בה"ל (ד"ה לא): הגר"ח צאנזאר כ' להקל. אבל הא"ר מסיים דירא שמים יש לו להחמיר כדעת הרא"ש והטור.
- א) אבל לא גזרו במפלה ראשו, של"מ שם פרעושים. רא"ש, מחבר.
- ב) אבל לא גזרו במפלה על בשרו – ט"ז (ט'), מ"ב (מ', מ"ג).
- ג) אבל לא גזרו אם מצאו דרך מקרה – ט"ז (ט'), מ"ב (מ').
- ד) אבל לא גזרו כזרקן במים – מג"א (כ"א), מ"ב (מ"ב, שעה"צ ס"ט).

יא' סעיף י' - מזיקים.

א. הלכה: מצד הריגה. מחבר, פוסקים.

1. כל בע"ח (ע"י לקמן), אם רצין אחריו מותר להרגו.
2. כל בע"ח (ע"י לקמן), אם אין רצין לאחריו מותר להרגה לפי תומו.
- א) לפי תומו: י"א דהיינו אינו מתכוין [רש"י (קכא: ד"ה דילמא)], אבל המחבר כ' שמראה עצמו כאילו אינו מכוין. פוסקים.
- ב) סעיף י"א, מתכוין לדורסו לבד אבל לא במתכוין למרח – ב"י (י"א).
3. בע"ח שהם נושכים וממיתים, נהרגים אפי' אין רצין אחריו.

ב. החילוק בין נחש ופרעוש.

1. מ"ב (מ"ו): דוקא אלו וכל כי האי גוונא שמזיקין הן בטבען ונשיכתן נשיכה עוקצת אלא שאין דרכן להמית בזה המקום, משא"כ פרעוש דלעיל וכל רמשים קטנים כהאי גוונא דאף ע"י עקיצתן ליכא צער כולי האי בהני אסור להורגן. ב"י.

ג. הלכה: מצד צידה.

1. שכופה עליהן כלי וכדו' – משנה (דף קכא.), מ"ב (כ"ז, מ"ז).
 א) אבל להכניסם בתוך כלי כדרך שאר צידה אין נכון, כדי שלא יבואו לחשדו שהוא צדם לצרכו. שעה"צ (ל"ט) בשם נהר שלום.
 2. [לכאורה מותר לצייד ככה כל בעלי חיים שנשיכתן נשיכה עוקצת (לאפוקי אם ליכא צער כולי האי). ואע"ג הבה"ל (סעי' ח' ד"ה או) כ' בדעת הר"ן שצריך "שנשיכתן קשה מאד" כדי להתיר צידה. י"ל, המ"ב (ס"ק כ"ח) פסק כתוס' ולא כהר"ן. ועוד, לפי הבה"ל (שם ד"ה ולהרמב"ם) גם בדעת הר"ן יש להקל בנשיכה שעוקצת אם לצוד אותם ב'כוונה' להנצל מנשיכתן].

יב] סעיף י"א - לא ישפשף ברגליו רוק.

שבת (דף קכא): דאמר רב יהודה: רוק, דורסו לפי תומו.

א. מחבר: לא ישפשף ברגליו רוק ע"ג קרקע, משום משהו גומות, אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולהשוות גומות.
 1. מג"א (כ"ד), מ"ב (מ"ט): פירוש, שהיכא שהרוק נבלע בתוך הקרקע אין בה חשש מלאכת ממרח. [אכן אם דורס ע"ג הרוק אינו נבלע לגמרי לתוך הקרקע, והיה צריך להיות בזה חשש ממרח].

מחבר: לא ישפשף ברגליו רוק ע"ג קרקע, משום משהו גומות, אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולהשוות גומות; ואף על גב דממילא ממרח הוא, כי לא מכין שרי, משום מאיסותא.

ב. לשפשף הרוק. מחבר, מג"א (כ"ד): מחמיר.

1. מ"ב (נ"א): אע"פ כשדורס על הרוק מצוי שמשפשף מעט, התירו משום מאיסותא כיון דלא משפשף הנה והנה ולא הוי פס"ר.

ג. לדרוס לפי תומו, מותר. גמרא (דף קכא): טור, מחבר.

1. י"א אפי' במקום פסיק רישא [ט"ז (י)]. וי"א רק אם אינו פס"ר [מ"ב (נ', נ"א, שעה"צ ע"ח)].

2. מ"ב (נ"א): אסור לילך למקום הרוק כדי לדרוס עליו דזה אינו נקרא לפי תומו.

ד. עומד עליו.

1. מג"א (כ"ד, כ"ה), מ"ב (נ"א): מותר בכל גוונא.

ה. מרוצף: מג"א (כ"ד), מ"ב (מ"ט):

1. תלוי במכבד [וממילא לפי הרמ"א יהיה אסור]. ורק בקרקע אסור, וע"ג ספסל לכו"ע שרי דלא שייך בזה אשוויי גומות.

ו. רוק בזה"ז.

1. מג"א (כ"ה), מ"ב (נ"א): מחמיר, אא"כ בבהכ"נ. משא"כ ליחה מהפה או החוטם ודאי איכא מאיסותא ושרי לדרסו לפי תומו.

א) מ"ב (נ"א, בה"ל ד"ה שרי): בבית מרוצף [ולא בחצר], יש להקל.

יג] סעיף י"ב - חיה בהמה ועוף שברשותו.

א. ג' דרגות.

1. אינם בני תרבות עדיין - דאורייתא.

2. בני תרבות במקצת: חיה ועוף [שכבר הורגלו בבית וממילא יחזרו לביתם בערב] - מחלוקת: מחבר ורמ"א.

3. בני תרבות לגמרי: פרה וסוס - מותר.

א) מורדת לגמרי, הוא דאורייתא. מג"א (כ"ו), מ"ב (נ"ט).

ב) מורדת קצת והבהמה בתוך חצר גדול [דהיינו בני תרבות במקצת, שיבואו מעצמן לביתם לערב], גם למחבר אסור עכ"פ מדרבנן. מ"ב (נ"ו).

ב. בני תרבות במקצת - לפי הרמ"א ושל"פ.

1. בביבור קטן (שכבר תפוס במקום שיכול לתפוס בשחייה אחת).

א) מ"ב (נ"ז, בה"ל ד"ה וי"א): מיקל. דלא כט"ז (י"א).

2. במקום הפסד.

א) אם תינקות קטנים צדין אותם אין צריך למחות בידן. מג"א (כ"ו), מ"ב (נ"ז).

ב) מותר לומר לעכו"ם שיצוד אותן. מ"ב (נ"ז) בשם ח"א.

ג) מותר לעמוד בפני העוף שלא יברחו. מ"ב (נ"ז) בשם ח"א.

ד) מותר לדחוק לבית גדול שאין יכול להשיגו שם בשחיה אחת, אפי' ע"י ישראל. מג"א (כ"ו), מ"ב (נ"ז).

1) מותר לדחוק אפי' לבית קטן, [כיון שהוא צידה כלאחר יד, ולכן יש ב' דרבנן]. משאת בנימין (לפי הבה"ל [ד"ה לצוד]).
ה) שאינו נשמט מידיו, יש להקל. מ"ב (נ"ז) בשם ח"א.

3. במקום הזיק.

א) אפשר יש להקל – מ"ב (נ"ח, בה"ל ד"ה לצוד). הוא משאיצל"ג, ומחוסר צידה רק דרבנן. ובתרנגולין יש לצרף שיטת הגר"א.
4. ניצוד כבר: סגירת דלת שנפתחה.
א) לא גזרו. בה"ל (ס"ו ד"ה והלך).

ג. אינם בני תרבות לגמרי: במקום הפסד.

1. מותר ע"י גוי לבית גדול. מ"ב (ס', שעה"צ צ"ג). דהוי שבות דשבות במקום פסידא.
2. תינקות קטנים לבית גדול אין למחות. מ"ב (ס').

חזרה: מלאכות קושר

סימן שי"ז

[א] סעיף א'.

א. **גמרא** (קיב): ורצועות מנעל וסנדל. איתמר: התיר רצועות מנעל וסנדל, תני חזא: חייב חטאת, ותניא אידיך: פטור אבל אסור, ותניא אידיך מותר לכתחילה ... לא קשיא, הא דקתני חייב חטאת בדאושכפי, פטור אבל אסור בדרבנן, מותר לכתחילה בדבני מחוזה.

1. יש ג' דרגות: א' דאורייתא, חייב חטאת. ב' דרבנן, פטור אבל אסור. ג' מותר לכתחילה.

ב. **פשט**: ג' שיטות. [אחרונים מתחיל, שיש בעיקר ב' דיעות: ט"ז (סק"א), מ"ב (בהקדמה)].

1. **רמ"א** (א'): הו"ד **רש"י** והרא"ש (שיטה א') - **תלוי רק בזמן**:

א) דאם הוא קשר של קיימא, חייב חטאת.

ב) ואם אין דרכו לקושרו רק לזמן, פטור אבל אסור.

ג) ואם דרכו להתירו באותו יום [י"א ז' ימים], מותר לכתחילה.

1) **קשר אומן**: לא מעלה ולא מוריד – ט"ז (א'), **מג"א** (ה'), מ"ב (הקדמה, שעה"צ ז', בה"ל סוד"ה וקשר).

2. **מחבר** (סעי' א'): כמו **הרמב"ם** והרי"ף (שיטה ב') - **תלוי באומן וקיימא**: וכן **הרמ"א** (א'), וכן נוהגים.

א) תרתי לריעותא: דאם הוא קשר של קיימא והוא ג"כ מעשה אומן, חייב חטאת.

ב) ואם הוא קשר של קיימא ואינו מעשה אומן, מעשה אומן ואינו קשר של קיימא, פטור אבל אסור.

ג) תרתי לטיבותא: אינו מעשה אומן ואינו קשר של קיימא, מותר לכתחילה.

3. **מג"א** (סק"כ), מ"ב (סקל"ד, סקכ"ו, שעה"צ סקי"ז, בה"ל סעי' א' סוד"ה הקושר): הו"ד **יראים** (שיטה ג') - **תלוי בעולם**:

א) דאם הוא קשר של קיימא, חייב חטאת.

ב) כל קשר שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם, אע"פ שתחלת עשייתו לא היתה ע"מ להניח שם, אסור מדרבנן.

ג) אם עומד להתירו [אפי' אחר זמן הרבה], מותר לכתחילה.

ג. **תלוי באומן וקיימא**: שיטה ב' - **מחבר**, כמו הרמב"ם והרי"ף.

1. מה נחשב אומן:

א) **רמ"א** בשם **שלטי גבורים** חושש כל מה **'שהדק היטב'**, כמו קשר ע"ג קשר. וכן **נוהגים**. וכ"כ ט"ז (א'), **מג"א** (ד'), מ"ב (י"ד, ט"ו).

2. **מה נחשב 'קיימא'**:

א) י"א רק לעולם ממש, אבל קשר לזמן יש דין כמו קשר ליום: מ"ב (ה'), י"ג, בה"ל ד"ה שאינו, ד"ה קושר, שעה"צ ו').

ב) י"א קשר לזמן יש איסור דרבנן: **שלטי הגבורים** (דף מא:).

ג) י"א קשר לזמן יש דין דאורייתא: ט"ז (א').

ד. **תלוי רק בזמן**: שיטה א' - **רמ"א**, הו"ד **רש"י** והרא"ש.

1. **פשט בטור**.

א) **ב"י** (סק"א): 1) דאורייתא, יותר מל' יום. 2) דרבנן, מז' יום עד ל' יום. 3) מותר, פחות מז' יום.

ב) **מהר"י אבוהב** (חד צד בהטור, כדאי בב"י): 1) דאורייתא, יותר מז' יום. 2) דרבנן, מב' יום עד ז' יום. 3) מותר, חד יום.

ג) ט"ז (סק"א): 1) דאורייתא, לעולם. 2) דרבנן, מב' יום עד לעולם. 3) מותר, חד יום.

2. **מה נחשב לזמן**: **רמ"א**. פחות מכאן, מותר לכתחילה. **מג"א** (ב').

א) י"א יותר מחד יום, וכ"פ **הט"ז** (א', ב').

ב) י"א ז' ימים, הו"ד **הבה"ל** (ד' ד"ה שאינם) **במקום הצורך**.

3. **מה נחשב לעולם**:

א) י"א יותר מחודש: ב"י.

ב) י"א זמן ארוך: **מג"א** (א').

ג) י"א לעולם ממש: ט"ז (א'), מ"ב (הקדמה, ב', ג', ד', ה', בה"ל ד"ה הקושר).

4. **מה נחשב ליום**:

א) פחות מכ"ד שעות. מ"ב (ו'), פמ"ג.

5. **גמרא** (קיב): נעלים דרבנן, פטור אבל אסור.

א) **פי' רש"י**: כשקושרים סביב רגלים **אין** קושרין בדוחק, שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור, ומיהו, קשר של קיימא לא הוי, שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק, שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו.

ב) **פי' הר"י**: דהיינו שמשעה שקושרים אותם על רגלם בשבת שחרית אינם חולצים מנעליהם אף בלילות עד ליל שבת לפי שלומדים בכל הלילות של חול במלבושיהם ושוכבים מעט כו'.

1) ט"ז (א'): לר"י קשה, דא"כ הוי בכלל פטור אבל אסור. י"ל הרבה פעמים שוכבים גם בחול וחולצין מנעליהם, ולסימנא בעלמא

נקט גמרא **כיון שדרכם בכך רוב פעמים**, ממילא כשאדם גומר בדעתו שיהיו נשארים בודאי איזה זמן היה איסורא.

ה. קשר.

1. משנה (קיא:): רבי מאיר אומר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידי און חייבין עליו.
(א) מ"ב (א', בה"ל ד"ה הקושר): אפי' לא מיהדק שפיר ויכול להתירו באחת מידי חייב כיון דלא יהיה נותר מעצמו. דלא כר"מ.
2. גדר של הקשר: האם תלוי בדעתו או בדרך של הקשר.
(א) י"א שתלוי בדעתו. ט"ז (א'), פמ"ג, רע"א.
(ב) י"א שלא אזלינן בתר מחשבת הקושר לבטל שם קשר ממנו. בית מאיר, בה"ל (ד"ה הקושר, שעה"צ י"ז).

ו. מתיר.

1. רמ"א: וכן לענין התרתו דינו כמו לענין קשירתו.
(א) מ"ב (ז'): אם הוא קשר שחייבין על קשורו חייבין על התירו, וכל שהוא פטור אבל אסור או מותר גם בהתירו כן הוא. רמב"ם.
2. האם מתיר צריך ע"מ לקשור:
(א) רא"ש: צריך ע"מ לקשור. בה"ל (ד"ה דינו כמו), דהיינו ע"מ לתקן [לשיטתו]. ומדרכנן אסור בכל גונו. ב"י.
(ב) בה"ל (ד"ה דינו כמו): חולק, ופסק שודאי דמלאכת מתיר הוא ענין בפני עצמו, וחייב אפי' שלא ע"מ לקשור.

ז. לצורך מצוה.

1. מחבר: מותר לקשור קשר שאינו של קיימא.
(א) מג"א (ג), מ"ב (י"ב): היינו אפי' הוא מעשה אומן, דאל"ה אפי' בלא מצוה שרי. ומיירי כשאי אפשר בענין אחר.
2. מ"ב (י"ג), בה"ל סעי' ה'): כ' הבית מאיר שיש (רש"י תוס' רע"ב) מצדדים דקשר האסור, אסור אפי' במקום מצוה.

ח. במקום צער.

1. רמ"א: אין לחוש ומותר להתירו, דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא גזרו.
2. מג"א (ו'), ובספר הזכרונות אסור. כנה"ג. [וסתימות המ"ב נראה שמסכים להרמ"א, להקל].

ט. קשר בראש אחד של חוט.

1. רמ"א: ואם עשה קשר בראש אחד של חוט או משיחה, דינו כשני קשרים. מג"א (ח'), מ"ב (י"ט).
(א) מ"ב (ט"ו), בה"ל ד"ה דינו כשני): דאז מתהדק שפיר ומקרי קשר של אומן. (הגם המקור הוא סמ"ג, שהולך כשיטת רש"י).

ב] סעיף ב' - מתקן מנא.

- א. שבת (מח.): רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא איתיביה ... ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר או כסת ... לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי.
1. תוס' (סוף דף מח.): אומר ר"י שאם נתקו חוטי הסרבל אם הנקב רחב ויכול להכניסם בלא טורח שרי, כיון דעתיקי. ובלבד שיתנם בענין זה שלא יהא לחוש שמא יתקע דבענין שהוא רגילות לתקוע ולקשור נראה דאסורין להחזיר, גזירה שמא יתקע.
(א) יש ג' הלכות: (1) מתקן מנא. (2) שלא לטרוח. (3) גזירה שמא יקשור.

ב. מתקן מנה.

1. מחבר (סי' ש"מ סעי' ח'): מוכין שנפלו מן הכסת, מותר להחזירם אבל אסור ליתנם בתחלה בכסת. [גמרא].
(א) מ"ב (י"ח, סי' ש"מ סקל"ג, שעה"צ ס"ח): דהשתא עביד ליה מנא, ויש בזה חיובא דאורייתא.
2. מחבר: נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל, מותר להחזיר הרצועות למקומם, ובלבד שלא יקשור. [גמרא].
(א) מג"א (ז'), מ"ב (ט"ז): ומנעל חדש אסור ליתן הרצועות, דמבטל ליה התם ומקרי מתקן מנא. אבל אבנט שרי להכניסו, אפי' במכנסים חדשים דלא מבטל ליה התם והוא עשוי להכניס ולהוציא תדיר. דלא כט"ז (ח'), כדאי' בשעה"צ (י').
(ב) מ"ב (י"ח, סי' ש"מ ל"ב): ודוקא אותן הרצועות, אבל רצועה חדשה שלא היתה שם מתחלה אסור דמקרי מתקן מנא. א"ר.

ג. שלא לטרוח - רמ"א: ודוקא שיוכל להחזירו בלא טורח.

1. י"א משום כמתקן מנא: ט"ז (סוף ד').
2. י"א משום דאסור לטרוח בשבת. עי' מג"א (ט'), ומ"ב (כ').

ד. גזירה שמא יקשור.

1. רמ"א: אבל אם צריך טורח לזה, אסור דחיישינן שמא יקשור.
(א) אפשר ט"ס. שאפי' הנקב רחב, אסור במקום שרגילים לקשור דחיישינן שמא יקשור. ובמקום שהנקב צר, אפי' במקום שאין רגילין לקשור אסור דצריך טורח. ט"ז (ד'), מג"א (ט'), הו"ד במ"ב (כ').
(ב) בה"ל (ד"ה ודוקא): י"ל הרמ"א, דבמקום שהחזרה הוא בלא טורח, תו לא חיישינן שיבוא לקשור ולהדקו. ע"פ הג' מרדכי.
(1) ומה שמצויין תוספות והרא"ש, אין הציונים מהרמ"א בעצמו כידוע.
(2) מ"מ למעשה, אין לזוז מהט"ז ומג"א, דאפי' הנקב רחב אסור במקום שרגילין לקשור.
2. גדר של הגזירה: רק אטו קשר דאורייתא. בית יוסף (סוף ב'), ט"ז (סוף א').

ג] סעיף ג' - פותח בית הצואר.א. **פותח בית הצואר:** ג' ציורים.

1. פותחים בית הצואר **מחדש:** איסור דאורייתא משום מתקן מנה. מחבר.
2. בית הצואר שקשרו **כובס:** יכול להתיר, כיון שאינו קשר של קיימא. מחבר.
3. אם חזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך **שהאומנים** עושין, אפי' כבר נפתח: אסור משום מתקן מנה. רמ"א.

ב. מחבר: פותחים בית הצואר **מחדש:** איסור דאורייתא משום מתקן מנה.

1. מג"א (י'): משום קורע אינו חייב, שאינו ע"מ לתפור. ב"י.
(א) שעה"צ (י"ד): מציין להבה"ל (סוף סי' ש"מ), שחולק.

ג. מחבר: בית הצואר שקשרו **כובס:** יכול להתיר, כיון שאינו קשר של קיימא.

1. מ"ב (כ"א): י"א שאינו עשוי להתקיים רק עד שיקחנו הבעה"ב לביתו, לבוש. ויש מחמירין בדבר אלא אם כן עשוי להתיר באותו יום של הכביסה, ט"ז (ה').

ד. רמ"א: אם חזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך **שהאומנים** עושין, אפי' כבר נפתח: אסור משום מתקן מנה.

1. למה הוא מעשה אומן, שנחשב שאבד פתחו.
(א) שאינו יכול להתירו, אא"כ חותך החוטים. ר' ירוחם, מג"א (י"א), מ"ב (כ"ג).
2. **קשה:** כתונת שנתקשרו המשיחות ולא יוכל להתיר שרי לכו"ע לנתקן שהרי אינו עשוי אלא להתירו בכל זמן שירצה ולא מקרי קשר. ואף זה לא יעשה בפני ע"ה אלא בצנעא. יש"ש, ב"ח, ט"ז (ה'), מג"א (י"א), מ"ב (כ"ג).
(א) י"ל: לחלק בין קשר אומן לשאר קשירות – מג"א (י"א), מ"ב (כ"ג).
(ב) מ"ב (כ"ג, עי' כ"ד) – "והטעם אפשר דשקשרו האומן בשעת מלאכה יש בזה משום מכה בפטיש כשחותכו ומנתקו אח"כ **דהוא גמר מלאכה** אבל שאר קשירות שנקשרו **אחר** שכבר נגמר הבגד אין שייך בזה משום מכה בפטיש כשמנתקו אח"כ".

ה. רמ"א: אסור לנתק או לחתוך **זוג של מנעלים** התפורים יחד כדרך שאומנים עושין, אע"ג דהתפירה אינה של קיימא. דאין חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא. מ"ב (כ"ה): משום דהוא חשיב כקורע ע"מ לתקן.

1. ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא, ואין להתיר בפני ע"ה. [עי' מחבר (סי' ש"מ ס"ז), שחולק].

ו. ניתוק הקשר.

1. קשר שמותר להתירו.
(א) אם אינו יכול להתירו מותר לנתקו לצורך, ואין לעשות כן בפני ע"ה: יש"ש, ב"ח, ט"ז (ה'), מג"א (י"א), מ"ב (ז').
2. קשר שאסור להתירו.
(א) אסור לנתק: מג"א (י"א), מ"ב (כ"ג).

ז. קשר בטעות:

1. מ"ב (כ"ג): ומ"מ אם דרכו לעשות עניבה ובלא כונה נקשר, דינו כקשר שעשוי להתיר בכל יום. ח"א.

ח. אמירה לנכרי.

1. מ"ב (כ"ד): כל קשר שהוא עשוי לזמן ולא לתמידות, אפי' אם הוא קשר אמיץ, יש להקל ע"י נכרי לקשור ולהתיר אם הוא לצורך הרבה דהוי שבות דשבות [אחרונים].

ד] סעיף ד' - קושרין דלי.א. משנה (קיג): קושרין דלי בפסקיא, אבל לא בחבל, רבי יהודה מתיר.

1. גמרא: **חבל דגרדי.** דרבנן סברי: גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא, ורבי יהודה סבר: לא גזרינן.
(א) יש פוסקים כר"י להקל, טור. ויש פוסקים כרבנן להחמיר, רמב"ם.

ב. מחבר: קושרין דלי במשיחה או באבנט וכיוצא בו, אבל לא בחבל.

1. מג"א (י"ב, י"ג), מ"ב (כ"ז, עי' בה"ל ד"ה אבל): אפי' חבל דגרדי דהוא חשיב ג"כ אסור. [פסק כרבנן, והרמב"ם].

ג. דליים שלנו: מותר.1. מחבר: אבל דליים שלנו שאינם קבועים בבור אינו קשר של קיימא.

- (א) מג"א (י"ד): שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה. תוס'. לשון זה הועתק הרבה ראשונים, בה"ל (ד"ה שאינם).
(ב) בה"ל (ד"ה שאינם): וזה סעד גדול להקל במקום הצורך דאפי' יותר מיום אחד, דלא מקרי של קיימא כלל עדיין.

ה] סעיף ה' - עניבה.א. ברייתא (קיג): חבל דלי שנפסקה, לא יהא קושרו אלא עונבו. ורבי יהודה אומר: כורך עליו פונדא או פסקיא, ובלבד שלא יענבנו.

1. גמרא (שם): דרבנן, עניבה בקשירה לא מיחלפא. רבי יהודה, עניבה גופה קשירה היא.

ב. מחבר: עניבה מותר, דלאו קשר הוא. [פסק כחכמים].

1. בה"ל: עניבה מותר וכו'. ר"ל אפי' מהדקו יפה ודעתו שיתקיים כן תמיד.
2. ט"ז (ז'), מג"א (ט"ו), מ"ב (כ"ט): אפי' ב' עניבות, זה ע"ג זה, לאו קשר הוא.

ג. עניבה ע"ג קשר.

1. רמ"א: ואפי' אם עשה קשר אחד למטה, נוהגין בו היתר.
2. ט"ז (ז'), מג"א (ט"ו), מ"ב (כ"ט): היינו דוקא כשעשוי להתיר בו ביום, משום דעניבה ע"ג קשר אינו נקרא מעשה אומן.

ו] סעיף ו' - קושרים חבל בפני הפרה.

א. מחבר: קושרים חבל בפני הפרה בשביל שלא תצא, אפי' בב' ראשי הפתח. ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויוציאנה דרך שם ויניח ראש השני קשור.

1. מ"ב (ל'): דמסתמא יתיר את שניהם ולא הוי קשר של קיימא.
2. מג"א (ט"ז), מ"ב (ל'): וה"ה דמותר לקשור ב' חבלים זו למעלה מזו, ולא אמרינן דמבטל לא' דפעמים מתיר זה ולפעמים זה. אבל אם בדעתו לבטל לאחד אסור.

ז] סעיף ז' - לקשרו בחבל באבוס ובפרה.

א. מחבר: מטלטלין חבל של גרדי, לקשרו באבוס ובפרה, ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויניח ראש השני קיים, אבל חבל דעלמא לא; וה"מ לקשרו באבוס ופרה; אבל אם היה קשור באבוס ורוצה לקשרו בפרה, או להיפוך, מותר בכל חבל.

1. ט"ז (ח'): מטלטלין חבל של גרדי כו'. דיש כאן ב' איסורים בחבל דעלמא. א' כדפירש"י כיון דא"צ לו חיישינן שמא יתיר ראש הא'. ב' כרמב"ם דהוה מוקצה. אבל בגרדי דצריך לו תמיד מותר בטלטול ע"כ זכר כאן מטלטלים להורות משום דאין כאן איסור מוקצה ואח"כ כתב דאין כאן גם חשש השני.
2. מג"א (י"ז), מ"ב (ל"א): של גרדי. ולא גזרינן אטו חבל דעלמא, כמ"ש ס"ד. דהכא בפרה אפי' חבל דעלמא לא שכיח דיהא של קיימא. תוס'.
3. מ"ב (ל"ב): ולא חיישינן וכו'. דחבל גרדי חשוב ולא יניחו שם.
4. מג"א (י"ח), מ"ב (ל"ג): חבל דעלמא לא. דלמא יניח ראש אחד קשור.
5. מג"א (כ'), מ"ב (ל"ד): מותר בכל חבל. דסתמא אותו הקשר שהיה כבר מניחו להיות קשור ומתיר ראש השני. ב"ה.

ב. קשירת דברי מאכל. עי' מ"ב (ל"ד).

1. בה"ל (סעי' ד'): עי' רמ"א סי' שכ"ד ס"ד, דמוכח דגם באוכלי בהמה יש קושר ומתיר. ודלא כהרמב"ם, הו"ד בח"א.

ג. פותל חבלים.

1. מג"א (כ'), מ"ב (ל"ד): הפותל חבלים חייב משום קושר והמפרידן ואינו מכוין לקלקל חייב משום מתיר. רמב"ם.
- א) עי' בה"ל (סי' שי"ד סעי' ח'). שרש"י טור ומחבר חולק.